

Auhlnatöö

374 352

Neuman, Eugen

Mr. Prodanov
J. a. K. Millerile
4. XI. 1933.

Auhinnatöö
374332 -

Sisukord

#928

1. det. 1933 a. teisel auhinna võitjaks
tunnustatud
autor: stud. ju. Eugen Neumann.
Tartu ülikooli Sekretär *P. K. K.*

I.	Helmärkmeid	lk. 2.
II.	Sissejuhatus	" 3.
	A. Organisatsioonist üldiselt	" 4.
	1. Organism	" 4.
	2. Organisatsioon	" 4.
	B. Organisatsiooni tähtsus panganduses	" 5.
	1. Organisatsiooni tähtsus panganduses üldse	" 5.
	2. Eesti kommertspankade organisatsioonist eriti	" 6.
III.	Likviidsuse mõiste ja tähtsus panganduses	" 11.
IV.	Eesti Kommertspanga kuju	" 13.
V.	Panga juhtivad organid	" 14.
	A. Aktsionäride peakoosolek	" 15.
	B. Panga esimees	" 16.
	C. Panga juhatus	" 17.
	D. Panga nõukogu	" 18.
	E. Revisjoni komisjon	" 18.
	F. Tehniline juhtimine	" 19.
	1. Asjaajaja-direktor	" 19.
	2. Inspektor	" 20.
	3. Prokuristid	" 21.
VI.	Eesti kommertspanga töö organisatsioon	" 23.
	A. Laenujaoskond	" 27.
	1. Teadetebüroo tegevus	" 30.
	2. Vekslite esitamine ja vastuvõtmine	" 30.
	a/Diskonteerimine ja arvestus	" 31.
	b/Vekslite obligo	" 31.
	c/Vekslite arvestus varakambris	" 32.
	d/Sisemaa ja välisvekslite arvepidamine	" 34.
	e/Vekslite tasumine	" 35.
	f/Protestitud vekslid	" 35.
	3. Tärminilised laenud	" 37.
	a/Kullakindlustusel	" 37.
	b/Vekslite ja eriliste tärminiliste kohustuste kindlustusel	" 38.
	c/Riigi poolt garanteeritud väärtpaberite kindlustusel	" 38.
	d/Börsil noteeritavate eraseltside aktsiate kindlustusel	" 38.
	e/Kaubaveo tunnistuste kindlustusel	" 38.
	f/Kaupade kindlustusel	" 38.
	g/Garantiide kindlustusel	" 39.
	h/Obligatsioonide kindlustusel	" 40.
	i/Tärminiliste laenude ja kindlustuste arvestus	" 41.
	4. Kontokorrent-laenud	" 42.
	a/Kontokorrent-laenude krediidi avamine	" 45.
	b/Kontokorrent-laenude arvestus ja reskontro	" 46.
	c/Operatsioonid kontokorrent-arves	" 48.
	d/Pantide säilitus ja järelvalve	" 50.
	B. Hoiustejaoskond	" 51.
	1. Hoiused eesti kommertspanga tegevuses	" 52.
	2. Hoiuste liigid	" 52.
	a/Jooksvad arved	" 52.
	b/Krediit-deposiidid	" 54.
	c/Tärminilised hoiused	" 55.
	3. Arvete avamise kord	" 56.
	4. Hoiuste arvestus	" 57.
	5. Kasvikute arvestus	" 58.
	6. Hoiuste omanikke kaitse riigi poolt	" 58.
	C. Kassa	" 58.
	1. Kassa reservid	" 60.
	2. Kassa tegevus	" 60.
	3. Kassaoperatsioonide arvestus	" 61.
	E. Välis- ja transfert-jaoskond	" 64.
	1. Välisraha ostu-müügi-operatsioonid	" 64.
	2. Väliscekid	" 64.
	3. Sisemaised transfert-operatsioonid	" 65.
	a/Sisemaised maksekäsud	" 65.
	b/Sisemaised transferdid	" 65.
	F. Inkassojaoskond	" 66.
	1. Inkasso dokumentide vastuvõtmine	" 66.
	2. Inkasso dokumentide arvestus	" 69.
	G. Keskarvepidamine	" 71.
	H. Registratuur, ekspeditsioon ja arhiiv	" 71.
	1. Saabunud kirjad	" 71.
	2. Lähetatud kirjad	" 71.
	3. Arhiivi korraldus	" 71.
	Töö koostamisel kasutatud kirjandus	" 73.

E. V.
TARTU ÜLISKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND
1. nov. 1933.
№ 214
TARTU

Ühe Eesti kommertsbanka organisatsioon.

I. E e l m ä r k m e i d.

Meie eesti panganduse kohta ilmunud vähegi teaduslikum kirjandus, selle sõna tõelises mõttes, puudub peagu täiesti. Mõned üksikud ilmunud kirjutised ei ole teaduslikus mõttes mainimisväärsedki. Ometi on pangandusel väga suure tähtsusega ülesanne majanduselus.

Algeid meie panganduse kirjandusliku ülevaate kohta võib leida A. Tammani poolt väljaantud õperaamatus "Ühistegevus", Tartus, 1924 a., ühistegevuse 25 aastase juubeli puhul väljaantud brošüüris "Ühistegevus Eestis", Tallinn, 1927. a., ühistegeliste pankadesse puutuvais artikleis, Eesti Panga kümne aasta tegevuse ülevaates "Eesti Pank 1919 - 1929", Tallinn, 1929. a., Dr. Eldor Fählmanni poolt väljaantud "Eramajanduse süsteemis", Tartus, 1933. a. ja A. Piibu "Kaubandusõiguses", Tartus, 1933. a., käsitatakse kahjuks liiga lühidalt eesti pangandust, olgugi, et meie olude kohane panganduse käsitlemine küllaldase tähtsuse omada oleks võinud. Panga raamatupidamist käsitab veel L. Ibrus "Raamatupidamise õperaamatus", Tallinn, 1922., ja see on ka peagu kõik, mida eesti pangandust käsitavana kirjandusena esineb.

Mis puutub aga e e s t i kommertsbanku, siis meie teaduslikus kirjanduses puudub neist ülevaade täiesti.

Arvestades eeltoodud asjaolusid, ei olnud võimalik teema juure asumisel kasutada eesti vastavat kirjandust, vaid kogu töö on püstitatud peamiselt praktilistele kogemustele, milliseid autoril võimalik olnud aastate jooksul koguda ühes Eesti Panga osakonnas. Töökogemusi käesolevas töös käsitada on, võib olla, eriti võimalik ning otstarbekohane seetõttu, et aastate jooksul autoril on olnud võimalus pangatöö alal tarviliselt praktilisi kogemusi koguda. Ka on kohalikkude Tartu suuremate kommertsbankade juhatajad ühest Eesti Panga osakonnast praegustele kohtadele siirdunud ja pankade organisatsioonis terve rea muudatusi kehtima pannud just Eesti Panga osakonna töö organisatsiooni alusel ja tööd kohandanud vastavalt Eesti Panga organisatsioonile.

Kuigi võib valitseda arvamine, et kommertsbanka organisatsioon

peaks tugevasti erineva riikliku emissioonipanga omast, siis võiks see lähtekoht siiski vaieldav olla. Eesti Panga osakonna töös võime õige palju materjali leida, mida täielikult kasutavad kommertspangadki. Kuigi meie suuremad kommertspangad, kus juhtivat osa mängivad muulased, on ehk osalt oma struktuurilt erinevad, siis ei või mainimata jätta, et vajame ikkagi e e s t i o l u d e k o h a s e kommertspanga tüübi kirjeldust.

Võttes aluseks ühe eesti kommertspanga organisatsiooni ja täiendades selle teiste kommertspankade organisatsiooniliste erinevustega, on töö kohati kohandatud ka Eesti Panga osakonna organisatsiooni paremustega, ning terve organisatsiooni struktuur põhineb k r e d i i t a s u t i s t e s e a d u s e nõuetele, niipalju kui mainitud seadus vastab ostarbekohase kommertspanga organisatsiooni suhtes püstitatud nõuetele.

Tööle terviklikuma kuju andmise ja esitatud näidete ja seisukohtade põhjendamise otstarbel on tarvitatud meie pankade aasta aruannete kõrval ka välismaa omi ja vastavat välismaa kirjandust.

Suureks takistuseks töö täpsusele on asjaolu, et meie kommertspangad tarvilikuks ei pea statistiliste andmete kogumist sel määral, kui-võrt see tarvilik oleks olnud, täpsema ülevaate saamiseks.

Kui arvestada ka pankadelt tarvilikkude andmete saamise raskust, siis peab paratamatult leppima esitatud materjaliga, kuna üksikasjadesse tungimine õieti ei olegi käesoleva töö ülesanne. Autor on seadnud oma peaülesandeks - vastavalt väljakuulutatud teemale - anda ülevaade eesti olude kohasest kommertspanga organisatsioonist.

Raamatupidamise külge on käsitatud ainult niivõrt, kui-võrt see osutus tarvilikuks organisatsiooni üldkäigu selgitamiseks.

Puudutamatu on jäetud need panganduse alad, millised meie olude kui mitte päris võõrad ei ole, siis vähemalt olulist osa ei etenda. Paralleelide toomine välispankadega oli kohati tarvilik näitamiseks, et välisliteratuuri kopeerimine täies ulatuses meie panganduses on eluvõõras ning isegi kohati hädaohtlik, kui püütakse meie väikeulatuslikku pangategevust viia ühele alusele välismaa suurpangandusega. Meie olud nõuavad aga panga erilist tüüpi ja meie pankade jõukohast korraldust.

II. Sissejuhatus.

A. Organisatsioonist üldiselt.

1. Organism.

Tänu organisatsioonile ühendatakse sotsioloogilise organismi üksikosi-organeid tervikuks. Sellest lähtudes selgitame järjekorras organismi aatomi - organi - mõistet. Kreekakeelne *ὄργανον* tähendab õieti tööriista, liiget, vahendit, millest tuletatud - organ. Et organid elustuksid, selleks on tarvis neid liita ja tegevusesse panna, kas inimese tahtega ehk looduse jõududega, luues jõudude kogumi - organismi.

E. Borchert x/ mainib: "Organism on organeid otstarbekohaselt ühendav elujõuline tervik. Selle terviku kaudu omab iga organ tööliku elu, lahutatult on see aga surnu.

H. Lindhardt'i xx/ järele võib organism olla nii bioloogiline kui sotsioloogiline. Mõlemate olemasolu oleneb nende elust, mida alalhoitakse nende eneste organite poolt.

Nii siis organismi olemasolu oleneb täielikult tema organite tegevusest, kui organid lakkavad töötamast, siis on ka organism määratud väljasuremisele, selleks aga et sotsioloogilise organismi elujõudu säilitada, on tarvis üksteisest erinevad organid otstarbekohaselt liita üheks kogumiks, ja seda saavutame organisatsiooni kaudu.

2. Organisatsioon.

"Organisatsioon tähendab orgaaniliselt tegev olema, ülesehitavalt, otstarbekohaselt organisme kujundama või selleks kaasaaitavalt teotsema. Organisatsioon tähendab heterogeensete asjade ühendamist liigendite ehk organitena mõistliku kava järgi üheks tervikuks," - nii defineerib organisatsiooni mõistet E. Borchert x/.

Kuna organisatsioonil on tähtsat osa täita käitise edukuse tõstmisel, siis on arusaadav, et heast organisatsioonist sõltub suurel määral käitise edu. Organisatsioon on käitise ergukava, mis terve aparaadi liikuma paneb nagu igas orgaanilises kehaski, seepärast on ka käitise üksiku ergu viga häiriv tervikule.

H. Linhardt xxx/ eritleb ühekordse ja püsiva organisatsiooni; kuna ühekordne organisatsioon, nagu näituste, "Eesti-päevade" jne. korraldamine, on enam-vähem juhuslikku laadi, siis on püsiv organisatsioon omane peamiselt majanduslikule alale.

x/ E. Borchert - "Organisation - Organisationsgesetze" Handwörterbuch der Betriebswirtschaft IV köide 1928, veerg 230.
xx/H. Linhardt, - "Die Kontrolle im Bankbetrieb", 1926, lk. 34.
xxx/H. Linhardt, - "Die Kontrolle im Bankbetrieb", 1926, lk. 35.

Kuigi organisatsioon üldiselt püsiv on, siiski on ikkagi tähtis, et üksiku käitise organisatsioon ajaga sammu peaks ja areneks.

K. Angermann x/ arvab, et teadusmehe või teadusliku uurija esimehe nõue on: uusi teid näidata, uusi teadmisi luua. Praktiku ülesanne on aga nende käsitamise ehk tarvitusele võtmise eest hoolitseda.

Sel põhjusel on iga praktiku ülesanne võimalikult laiemaid teadmisi ammutada, et oma organiseerimisvõimet täiendada. W. le Coutre xx/ arvab, et organiseerima tähendab üldiselt orgaaniliselt kujundama/gestalten/ s. t. mõnesuguseid seadeid /Einrichtungen/ või töökäike kõige otstarbekamasse vormi viia.

Kuigi meil tõusva konjunkturi juures oli võimalik läbi saada sageli ka ettevõtte korrapärase organisatsioonita, kus seltskonna-tegelased ja võõrastesse erialadesse kuuluvad juhid suutsid juhtida sageli päris edukalt suuremaid ettevõtteid, tänu küll võib olla kogenenud abijõududele, siis ometi tuleviku kitsamad ning pingule tõmmatud olud püstitavad aga uusi norme ja nõudmisi. Meie tuleviku majanduselu peab põhinema kindlale korrale ja kavakindlalt teostatud organisatsioonile. Ainult siis võime sammu pidada areneva maailmaga. Ameeriklaste võrratu organisatsioon andis neile "prosperity" - usu lõpematusse jõukusesse. Võiks ühineda ameeriklaste arvamisega, et võtke meilt kõik, kuid jätke meile meie organisatsioon ja meie töötame ennast varsti jälle üles. Hääh, läbimõeldud ning otstarbekohane organisatsioon on igale t e r v e l e ettevõttele kindla edu tagatisi.

B. Organisatsiooni tähtsus panganduses.

1. Organisatsiooni tähtsus panganduses üldse.

Kui eespool leidsime, et hea organisatsioon on tähtsamaks edu eeltingimuseks üksiku ettevõtte tegevuses, siis on see seda rohkem kehtiv panga kohta. On otse raske kujutleda enesele panka, kus puuduks läbimõeldud organisatsioon. Ei saa kaugeltki veel kiidelda, et meil pangad eeskujuliku organisatsiooni poolest hiilata võiksid. Tarviliku edu saavutamiseks on aga tarvilik korrapärast, otstarbekohast, lihtsustatud tööjaotust teostada töö kiirendamiseks ja korraldada võimalikkude kahjude vältimiseks hästi organiseeritud kõrval- ja järelkontroll. Piinlik kord võimaldab pangas iga küsimuse ja järeldamise kiiret lahendamist, ja täpselt korraldatud töö juures ei ole pangal karta materiaalseid kahjusid.

Töö edukamaks sooritamiseks tuleb kogu panga tegevus jagada

x/K. Angermann - "Ordnungssysteme in der Wirtschaft des Betriebes" - Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, 1928, IV. köide, veerg 221.

xx/W. le Coutre - "Organisationslehre" - Organisations-Lexikon, 1930, lk. 333.

jaoskondadeks, kus siis juba omakorda üksikasjaline tööjaotus teostatakse, vastavalt muidugi panga tegevuse ja kapitali suurusele. Kõige selle juures on nõudeks, et iga üksiku ametniku töö kiirelt ja täpselt täidetakse, et ühe ametniku töö teise oskamatusel ei kannataks. Igal üksikul ametnikul olgu teadmine, et tema tööst sõltub terve panga tegevuse korrapärasus ja ühtlasi ka heakäik, siis võib kindlasti loota, et hea organisatsioon annab ka häid tulemusi.

Suurt osa panga tegevuse ratsionaliseerimisel mängib viimastel aastakümneil tarvitusele võetud töö mehhaniseerimine. Eriti suure tähtsuse omab mehhaniseerimine suurpankades. Mehhaniseerimine kesk- ja väikepankades erineb täielikult suurpankade mehhaniseerimisest oma ulatusest ja iseloomult. Mehhaniseerimine väikepankades võib koguni negatiivseid tagajärgi anda, kui seda korraldada suurpankade eeskujul, ja sageli võib väikepankades käsitsi-tehtud tööga palju suuremat edu saavutada, kui mehhaniseerimisega. Ei saa ju ka täielikult loobuda kesk- ja väikepankade osalisest mehhaniseerimisest, kuid seda peab võimaluste kohaselt ja otstarbekohasuse piires korraldatama. Selle küsimus üksikasjalist selgitamist käsitame hiljem.

Veel peab Obst'i x/ järele pankettevõttes hea organisatsioon olema suunatud:

1/Töö metoodide lihtsustamisele, et sellega aja ja töö säästu saavutada ja

2/Kontrolli kindlale teostamisele võimalikult väikese ajakuluga.

Et ka hästi korraldatud organisatsiooni juures eksimusi võimalik on, see on arusaadav, sest töö sooritatakse ikkagi inimhõimustusega ja isegi masinad pole alati eksimatud. Selleks, et vältida võimalikke vigu, on vaja otstarbekohast tööjaotust nii teostada, et ühe ametniku tööga teise oma oleks kontrollitav.

2. Eesti kommertsbankade organisatsioonist eriti.

On loomulik, et meie ei tohi oma pankade organisatsiooni puhtal kujul rajada välismaa eeskujudele. Meil ei ole suurejoonelisi väliskaubanduse äriettevõtteid, ega piiramata võimalusi kommertsbankade operatsioonideks.

W. Kalveram xx/ nimetab pangakäitist ettevõtteks, mis tulunduslikult /gewerbsmässig/ teotseb krediitanduse ja raha ning kapitaliliikluse

x/ G. Obst - Bankbuchhaltung, 1925, lk. 10.

xx/ W. Kalveram, - Bankbetriebslehre - Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, 1928, I köide, veerg 540.

alal; see definitsioon on muidugi kehtiv nii välis- kui eesti pankade suhtes.

Ei saa aga ühtuvaiks pidada oma struktuurilt saksa krediitpanku ja meie kommertspanku. Kui saksa krediitpangad suuresti toetavad börsindust ja suuresti teotsevad väärt-paberite spekulatsiooniga, siis on meie kommerts-pankade iseloomu katsutud ühtlustada Eesti Panga aktiivsete äritoimingutega, kusjuures eesti kommertspankade tähtsamaks alaks on lühiajaline kaubanduse ja tööstuse finantseerimine; seejuures tööstuse finantseerimine teostub viimasel ajal peamiselt lühiajaliste nõudmiste diskonteerimise näol.

2 Kahjuks on meie suurpangad Tallinnas eranditult kaotanud kommertspanga iseloomu peamiselt tööstuse pikaajalise finantseerimise tõttu; seepärast ei ole nende portfelliid küllaldaselt painduvad, ja neid tuleb eraldada kommertspankade hulgas.

Üldiselt peab mainima, et eesti olude kohane kommertspank ei peaks mitte liiga suureks paisuma, sest siis tekib paratamatult tarvidus kapitalide mahutuseks. Ja kuna meil puudub kergelt realiseeritavate väärt-paberite ja obligatsioonide turg, siis tavaliselt juhitakse vaba kapital tööstuslike ja teiste pikemaajalise iseloomuga ettevõtete investeerimiseks. Neil kaalutlusil oleks otstarbekohasem kommertspangal säilitada meie olude kohast keskmise suurusega panga tüüpi. Sellega säästetaks liigseid kulusid ja säilitataks kergemini veksliportfelli likviidsust.

Huvitav on siinkohal mainida, et Kesk-Euroopa suurpankade kapitalide ja pangategevuse suurenemisega on kasvanud ootuste vastaselt/ametnikke arv. Töö äärmine spetsialiseerimine ja tööjaotus on suurendanud bürokra-tismi ja teinud töö äärmiselt ühekülgses. Üksikul ametnikul on kadunud iga-sugune ülevaade panga üldtegevusest, ja väljaõppinud ametnikud on muutunud büroootöolisteks, kõige kitsama silmaringiga tööjõududeks. Juhtidel on vähe-nenud väljavaated järelikasvavate kaastöölise leidmiseks, ja igapäevase töö juures ei jätku neil aega panga kogutegevusest ülevaate saamiseks. Et seda puudust osaliseltki kõrvaldada, on tarvilikud igasugused aruanded ülevaate saamiseks tööst ja see annab omakord hoogu bürokratismi kasvaks. Meie kommerts-pankade väikeste käivate juures on veel võimalik panga juhatajal kontakti pidada kogu panga üldtegevusega, kuid tegevuse suurenemisega kaoks see võima-lus. Sellega on meil ka kõrvaldatavad eelmainitud pahed: ametkonna ühekülgne areng ja bürokratismi kasv.

Et selgemat pilti saada meie pankade erineemisest välispankadest

toon allpool arvulisi näiteid üksikute pankade operatsioonide suuruse kohta:

31.dets.1930 Arvud miljo- nites.	Deutsche B.u. Disconto-Ge- sellschaft	Barclays Bank,Ltd. London.	Svenska Handels- banken, Stockholm.	Krediit Pank, Tallinn.	Tartu Pank Tallinn.	Kauba Pank.
	1/	2/	3/	4/		
Omad kapita- lid	Kr. 369.- /RM. 410.-/	Kr. 338.- /£ 26.-.-/	Kr. 136.- /Rkr. 135.-/	Kr. 2.2	Kr. 0.7	0.3
Hoiused ja võlad	Kr. 3.723.- /RM.4.137.-/	Kr. 4.537.- /£ 349.-.-/	Kr. 1.198.- /Rkr.1198.-/	Kr.20.4	Kr. 4.2	1.6
Väljaantud laenud	Kr. 3.619.- /RM.4.021.-/	Kr. 3.887.- /£ 299.-.-/	Kr. 1.199.- /Rkr.1199.-/	Kr.19.4	Kr. 4.1	1.7

Neist eeltoodud andmeist selgub, et meie pangad suurematest saksa ja inglise pankadest kuni tuhatkord väiksemaid kapitale omavad, millega seletav, et meie kommertspangad on sunnitud teotsema kas osakondadeta, või ainult mõne üksiku osakonnaga.

On arusaadav, et selline suur vahe välismaa ja meie panganduse vahel on asetanud neid hoopis eriolukorda. Meie pangandus on arenemine ja areneb kitsamates piirides ja oludes. Kuna välismaa pankades suuremad operatsioonid langevad igasuguste deviiside ja efektide operatsioonidele, ning hulgalistele väärtpaberite spekulatiivtehingutele, siis on meie pankadele sellised operatsioonid, kui mitte päris tundmatud, siis vähemalt täiesti tähtsusetud.

Kuna välismaal, eriti suurte börside keskustes, pankade tegevus on tihedalt seotud börside tegevusega ja ülemere kaubandusega, siis on arusaadav, et välispangad selles sunnas ka välja arenend on.

Meie kommertspankade tegevus on aga eriti veel selle tõttu piiratud, et kuulume ülekaalukalt põllumajandusliku toodanguga maade hulka ja meie väljaveost langeb 75% põllumajandus-saadustele ja ainult väike osa tööstussaadustele.

Vastavalt nendele vahetordadele on arenend meie kommertspangandus mille tõttu tuleb tõsiselt hoiduda ekspansioonist, et kommertspankade likviidsus ei kannataks mitte kaubanduslike finantseerimiste all. Vastavalt eeltoodule tuleb teostada ka meie kommertspankade organisatsioon. Meie kommertspankade töö spetsialiseerimine ja mehhaniseerimine olgu kooskõlas meie pankade iseäraldustega. Juba sellepärast, et suurpanga organisatsioon on kulukam, sunnib meie kommertspankade kapitalide vähesus leidma odavamaid ning otstarbekamaid töömenetlusi.

- 1/ Europäische Banken, Bilanzen u. Konzerne - 1931, lk. 33
- 2/ Europäische Banken, Bilanzen u. Konzerne - 1931, lk. 63
- 3/ Europäische Banken, Bilanzen u. Konzerne - 1931, lk. 159.
- 4/ Riigi Teataja lisa nr. 50 - 30. juunil 1931.

Asudes Eesti Kommertspanga organisatsiooni üksikasjalisele analüüsimisele selgub, et kõige lähem meie kommertspankade tüübile on saksa krediitpankadest n.n. kaubandustööstus-pankade tüüp. Sarnaste pankade tehingute hulka kuuluvad peamiselt lühiajalised krediitoperatsioonid. Nende pankade tegevuse kohta märgib V. Kalveram x/: "Need teotsevad maksete vahetalitustega ja efektide liiklemisega ja lubavad /gewähren/ lühiajalisi krediite hoiuste na kokkuvoolanud võõrast rahast ja oma vahenditest. Peale selle juhivad nemad kaudselt kapitali majandusellu emissiooniasjanduse tehnika, vastutuse ülevõtmise ja aktsepti andmise teel."

Sarnastest krediitpankade tehinguist ühtuvad meie kommertspanga tehingutega:

A. Korrapärastest pangatehingutest

I. Passiiv tehingud

1/Hoiuste vastuvõtmine

2/Passiivne kontokorrenttehing.

Passiivse kontokorrenttehinguga tuleb mõista panga enda kontokorrentarveid Eesti Pangas ja teistes krediitasutistes.

II. Aktiiv tehingud.

1/Aktiivne kontokorrenttehing.

2/Vekslite diskont, kuna

3/Lombard- ja reportkrediit/raamatu nõudmiste diskonteerimine/ meie krediitasutiste seaduses xx/ ei esinegi.

Ei saa mainimisväärsedeks pidada meie kommertspanga äritehingutes ka

1/aktseptkrediiti

2/avaal-ja garantiikrediiti.

Kuigi seda liiki laenud krediitasutiste seadusega lubatud on, ei ole need tehingud, nende vähesuse tõttu, mainimisväärsedki.

III. Indifferentsetest pangatehingutest

esinevad meie kommertspanga operatsioonidena

1/giroülekanded ja cekiliiklemine/igasugused transfertoperats./

2/inkassotehing

3/rahavahetustehing.

Võrdlemisi tähtsuseta osa etendab meie kommertspanganduses

1/akkreditiivtehing.

x/ V. Kalveram, Bankbuchhaltung, 1926, lk. 3.

xx/Krediitasutiste seadus, RT 31-1932.a. § 9.

Meie väliskaubandus on veel vähe arenenud ning üksikute teatud ringkondade kätte koondatud, kes seda liiki panga vahetalitust ei vajagi. Need ringkonnad on võitnud aastate jooksul ärisuhetes välismaaga vastastikust usaldust, mille tõttu panga akkreditiiiv-vahetalitus ära langeb.

Meie kommertspangad ei teotse samuti sortide/välisraha/,deviiside ja efektide komisjoni tehinguga, kuna meie pangaklientuuri ei huvita sarnast liiki äritehingud.

Pealegi on seda liiki tehingud mõeldavad ikkagi keskustes, kus asuvad suuremad börsid.

Mis puutub hoiutehingut /Depotgeschäft/, siis on see meie pangandusele peagu tundmatu.

B. Korrapäratuist pangatehinguist,

nagu:

1/Konsortsiaaltehing

2/Osalemistehing/Beteiligungsgeschäft/

ei ole meie krediitasutiste seadusega kommertspankadele lubatudki.

See on seletatav sellega, et meie pankadel puuduvad suuremad omakapitalid ettevõtete, aktisate ja obligatsioonide omandamiseks oma arvel, pealegi oleks seda liiki tehingud hädaohtlikud hoiuste omanike huvidele ja võiksid kergesti osutada hädaohtlikuks meie kapitalivaesetele kommertspankadele vastavate ettevõtete raskustesse sattumisel. Samadel põhjustel ei ole lubatud meie kommertspankadele teistes ettevõtetes kommandiit-sissemakset või ühisuste osade omandamisega oma kapitale mahutada.

Eriti erinev on meie kommertspankade struktuur G.Obst'i x/ poolt käsitletud panga organisatsioonist, kus kaaluvamat osa mängivad - deviiside-, kupongide-, efektide- ja börsijaoskond. Kuidas võiks meie pangaorganisatsioonis juttu olla nendest jaoskondadest, kui meil üldse ei teostata börsi tehinguid.

Meie erinevate olude tõttu on meil väljakujunemas eesti kommertspanga tüüp, milline oma struktuurilt erineb tunduvalt saksa kommertspankade omast ja sarnaneb Eesti Panga struktuurile.

III. Likviidsuse mõiste ja tähtsus panganduses.

Eriti kaaluv on panga likviidsus nende pankade juures, millised kasutavad suurel hulgal võörkapitale. Et panka hoiule antud summad igal ajal tagasitõmmatavad oleksid, selleks peab pangale usaldatud kapitalid paigutamine liikuv olema.

Mis on siis õieti pankade likviidsus. G.v. Schulze-Gaevernitz x/ vastab sellele: "Likviditeedina märgime selle mõõdu, milline rahuldab panga-pärase katte põhilauset, kusjuures eriti lühitärminilised kohustused on kaetud lühitärminiliste hüvistutega."

Edasi ta mainib, et likviidsust ei ole võimalik bilansist lugeda, kuna viimane väljendab mitte kvaliteete, vaid ainult kvantiteete. Selle tõttu on tema arvates kõik likviditeeti määritlevad puhtarvestuslikud meetodid suuresti kahtlustäratav - "arvude mäng."

Sarnane pessimistlik arvamine likviidsuse arvutamise juures võib olla kehtiv juhul, kui pangad koormavad pahatahtlikult näiteks oma veksliportfelli pikaajaliste pikendusvekslitega.

Kuigi bilansist likviidsuse lugemine sageli eksliku pildi võib anda, siiski on panga enese huves, ka tema lähtekohalt hinnatuna, määritleda likviidsust. Selleks tarvitseb pangal laenusid eritleda lühiajalisteks ja pikemaajalisteks laenudeks, ning samuti talitada hoiuste iseloomu eritlemiseks. Panga enese huvides on ülevaate saamine ja likviidsuse arvutamine küllaldaselt suure tähtsusega selleks, et igal ajal selget pilti saada panga töölisest seisukorrast. Bilanssist on võimalik teataval määral panga likviidsust määritleda sel teel, et hoiused näidatakse eraldi jooksvate ja tärminiliste hoiustena, kusjuures likviidsust võiks määritleda jooksvate hoiuste ja diskonteeritud vekslite suhtena.

Kuigi diskonteeritud vekslite portfellis leidub küllaldaselt pikendusveksleid ja sarnaseid, millised ületavad kolmekuulist tärminit, siis tasakaalustaks tulemust asjaolu, et arvestamisest välja jääks tärminilised ja kontokorrentlaenud, mille hulgas küllaldaselt likviidsemaid laene, kui seda tärminilised hoiused nõuaksid. Nii oli näiteks likviidsus

Eesti Kommertspank	-	72%
bilanss 30.11.30		
A/S. Kauba Pank	-	135%
bilanss 31.12.32.		

Sarnase arvestusviisi järele on ka teiste kommertspankade likviidsus eriti suur, kuid kuna nende eelmainitud laenude tärminite iseloom

on teadmata, siis peab neid andmeid võtma teatava reservatsiooniga.

G.v.Schulze-Gaevernitz x/ märgib väga tabavalt Rieser'i järele, et praktik rahuldub sellega, kui üks kolmandik kõikidest kohustustest on kaetud esmajärgulise likviidsusega väärtustega, nagu kassa, hoiuarved teistes pankades, repordid ja vekslid. Sarnase arvestusviisi juures on panga likviidsus küllaldane, kui see kate panga üldkohustuste ühe kolmandiku katab. Likvideerimisel oleval Eesti Kommertspangal ulatus sarnane kate ainult 90%-ni, A/S.Kauba Pangal aga ulatub see 221%. Kuigi sarnased arvestused teatava üldpildi panga aktiva ja passiva vahetusest annavad, peab siiski ettevaatlik olema sel teel saadud andmetega. Märkimise väärtus on asjaolu, et välispankades vekslite vilansi vahetuse hoiuste vastu aastast aastasse on tugevasti kahanenud. Nii olid Londoni "Big five" pankades hoiuste vahetuse vekslilaenu vastu xx/ 1880.a. veel 26%, kuid 1929.a. juba 11,2%. Meil aga moodustab diskonteeritud vekslite arve sageli suure osa aktiva summast, ja sellega on seletatav, et likviidsuse arvestamisel meie pangad võrdlemisi kõrget likviidsuseprotsenti näitavad. Kuid ei või unustada, et bilansi arvude mängust on vähe, et käitise kvaliteeti tundma õppida. Kuna likviidsus panganduses siiski määratu suurt tähtsust omab, siis peab hoolitsema selle eest, et pank iga nõudmist viivitamata täita suudaks.

F.Somary xxx/ märgib selle kohta, et iga deposiit- ja tähepank /Notenbank/ peab valmis olema rahuldada hoiuste tagasitömbamise rahulduseks maksimaalses ulatuses ja selle põhinõude järele korraldatakse aktiva osi. Et ei tuleks takistusi võõrakapitalide tagasimaksel, siis peab pankadel alaliselt vabu krediite või summe kasutada olema.

Inglise ja ühendriike hoiuspangad kasutavad sarnaste nõudmiste rahuldamiseks n.n.enese-likviidsuse-süsteemi, pantides suuremaid summa lühiajaliselt või kasutatakse kontinentaal-süsteemi tuletatud /abgeleitete/ likviditeedi näol, rediskonteerides vekslid keskpangas. Sarnasel korral lasub likviidsuse raskuspunkt keskpangal, kes varustab erapanka tarvilike sularaha-tagavaradega.

x/ G.v.Schulze-Gaevernitz, Die Deutsche Kreditbank, 1922, lk.14.

xx/ F.Somary, Bankpolitik, 1930, lk.21

xxx/ F.Somary, Bankpolitik, 1930, lk.35.

IV. Eesti kommertspanga kuju.

A.Piip x/ defineerib kommertspanga kuju järgmiselt: "kommerts- pangad on aktsiaseltsid, mille ülesandeks on kaubanduse, töönduse ja põllu- töö edendamine seaduses ettenähtud korras. Neid asutatakse aktsiaseltside registreerimise korras."

Krediitasutiste seaduse § 5 näeb ette, et kommertspankade asuta- mine on lubatud ainult aktsiaseltsina. Panga põhikirja kinnitab aga majan- dusminister, peale selle, kui panga asutamise on Eesti Panga nõukogu heaks kiitnud. Põhikiri registreeritakse seaduses ettenähtud korras. Motiivid, miks kommertspankadel lubatakse teotseda aktsiaseltsidena, on tingitud aktsia seltside avalikust aruandmise korrast xx/.

Panga põhikapital peab sularahas sisse makstud olema. Majan- dusministril on õigus uue panga asutamisel, kui ta leiab, et sissemakstud põhikapital liiga väike on, kapitali suurendamist nõuda, kuigi see kapital seaduses ettenähtud normidele vastab xxx/. Sissemakstud põhikapital peab Tallinnas asutatud pankadel olema vähemalt Kr. 400.000, Narvas, Pärnus, Rakve- res, Tartus, Valgas ja Viljandis on põhikapitali alammääraks Kr. 100.000.- ja mujal Kr. 50.000.-, kusjuures üksiku aktsia nimiväärtus peab olema vähemalt Kr. 50.-. Kui pangal on lubatud majandusministri poolt avada osakondi, siis peab ta vastavalt sellele oma põhikapitali suurendama. Kui Tallinnas asu- tatud pangal on osakonnad Tartus ja Võrus, siis peab näiteks tema põhika- pital olema vähemalt Kr. 550.000.- /400.000 + 100.000 + 50.000/.

Krediitasutiste seaduse § 8 järel on kommertspankade kui aktsiaseltside kohta tühistatud aktsiaseltside ja osahisuste kohta käivate seaduste täiendamise seadus /R.T. 54 - 127 § 11-15 /, mille alangeb ära 1/10 panga aktsionäridele võimaluse andmine erilisteks revisjonideks pangas. Mainitud nõude kehtima jätmine oleks aktsiapankadele kardetav, sest siis oleks sellega võimaldatud kuulujuttude ja kahtluste levitamine; nüüd aga ei ole see seadusega võimal- datud, ja sarnane revideerimise moodus on krediitasutiste seadusega lubatud krediitasutiste inspektorile või tema abidele. /Krediitasutiste seadus § 107/

x/ A.Piip, Kaubandusõigus, 1933, lk. 204

xx/ M.Pung ja teised "Krediitasutiste seadus- seletustega", 1932 lk. 11.

xxx/ M.Pung ja teised , op.cit., lk. 12.

V. Panga juhtivad organid.

A. Aktsionäride peakoosolek x/.

Eesti kommertspanga, kui aktsiaseltsi, kõrgem võim on aktsionäride peakoosolekul. Kogu panga juhtimise aluseks on peakoosolek, kes valib panga kõrgema voliniku - panga esimehe. Samuti kuulub peakoosoleku kompetentsi nõukogu, juhatuse ja revisjoni-komisjoni valimine.

Panga peakoosolekust võivad võtta osa kõik panga aktsiate omanikud, kusjuures iga aktsia annab ainult ühe hääle. Häälte ülemmääraks isiku kohta on 1/10 peakoosolekul esitatud häälte kogusummast. Teiste aktsionäride volituste põhjal võib ühe aktsionäri hääle kahekordseks suurendada. Hääleõiguse saamiseks peavad nimelised aktsiad vähemalt 7 päeva enne peakoosoleku algust panga raamatuisse kirjutatud olema, kuna nimetute aktsiate järelle hääleõiguse saamiseks peab neid samuti 7 päeva enne koosoleku algust juhatusele esitama ja neid ei anta enne peakoosoleku lõppu omanikele tagasi. Aktsiate asemel, kui viimased panditud, võib esitada vastava krediitasutise pantimise tunnistuse. Hääleõiguslik aktsionär võib oma hääleõiguse edasi anda teisele aktsionärile volituse põhjal, mis esitatakse panga juhatusele 3 päeva enne peakoosolekut, seejuures ei tohi ühel isikul rohkem volitusi olla kui kaks. Hääleõiguslike aktsionäride nimistu pannakse juhatuse ruumes üles vähemalt 4 päeva enne peakoosolekut ja nende nimistute kontrollimine allub revisjoni-komisjoni liikmeile. Peakoosolek kutsutakse kokku juhatuse poolt nõukogu otsusel, kusjuures krediitasutiste seaduse § 8 kohaselt ei revisjoni komisjonil ega liikmetel ei ole õigus kokkukutsuda peakoosolekut. Küll võib aga revisjoni-komisjon või 1/5 aktsiakapitali esindajaid nõuda nõukogult, et see juhatusele teeks ülesandeks peakoosoleku kokku kutsuda, võttes päevakorda nende poolt algatatud küsimusi. Kui nõukogu või juhatuse seda nõuet ei täida, siis võib peakoosoleku kokkukutsumiseks anda loa majanduseminister peale selle, kui ta on ärakuulanud nõukogu ja juhatuse seletuse, mida nad sellekohasel majandusministri nõudmisel peavad esitama 1 nädala jooksul. Peakoosolek on otsusevõimeline, kui aktsionäride poolt on esitatud vähemalt 1/5 põhikapitali. Põhikirja muutmist või likvideerimist puutuvate küsimuste harutamiseks peab vähemalt $\frac{1}{2}$ põhikapitali esitatud olema. Peakoosolekul arutusele võetavad küsimused esitatakse juhatuse kaudu peale selle, kui nõukogu nad läbi vaadanud. Panga peakoosoleku kompetentsi kuulub veel järgmiste küsimuste otsustamine:

x/ A/S. Kauba Panga põhikirj V § 42-55 incl.

- 1/Panga esimehe nõukogu ja revisjoni-komisjoni liikmete ametisse valimine ja nende tagandamine.
- 2/Tasumääramine panga esimehele, nõukogule ja revisjoni-komisjoni liikmetele.
- 3/Aastaaruande kinnitamine ja puhtakasu jaotamine.
- 4/Panga osakondade ja agentuuride avamine ja sulgemine.
- 5/Kinnisvarade omandamine, võõrandamine ja pantimine peale x/ mõne ettenähtud juhtumi. Pangale panditud kinnisvarasid võib pank osta, kui avalikul enampakkumisel teiste pakkujate poolt pakutud summa ei kata kogu panga võlga. Sel teel ostetud kinnisvaru peab pank realiseerima 2 aasta jooksul, või vastasel korral, kui majanduseministri loal on müügitärminit pikendatud, tuleb neid kinnisvarasid lo protsendiga aastas mahakirjutada.
- 6/Põhikirja muutmine ja põhikapitali suurendamine või vähendamine.
- 7/ Panga ostmise, müümise, liitumise ja ühinemise küsimused.
- 8/Panga likvideerimine.

Peakoosoleku kohta peetavasse protokollile kantakse kõik otsused ühes poolt ja vastu antud hääletega. Aktsionäride poolt esitatud kirjalikud eriarvamused lisatakse protokollile ja sellele kirjutavad alla koosoleku juhataja ning vähemalt 3 aktsionäri. Koosoleku otsused on sunduslikud kõikidele panga aktsionäridele, olenemata sellest, kas nad koosolekust osavõtsid või mitte.

B. Panga esimees.

Panga tegevust juhib peakoosoleku poolt valitud esimees, juhatus ja nõukogu. Kuna meil ja Lääne Euroopas praegust kehtiva korra järele pankade juhtimine põhineb kollegiaalsel süsteemil, siis on krediitasutiste seadus kooskõlastatud Inglismaal ja Ühendriiges kehtiva direktoriaalsüsteemiga. Selleks on ka ellu kutsutud uus esimehe-instituut xx/. Panga esimees valitakse aktsionäride hulgast vähemalt kolmeks, kuid mitte üle viie aasta. Tema juhatab nõukogu ja juhatuse koosolekuid ja hääletamisel on tema hääle otsustav arvamuste pooleks langemisel. Temal on õigus juhatuse otsuste täitmist seisma panna, kandes selle ette nõukogule lõplikuks otsustamiseks. Kuna esimehele peakoosoleku poolt suured volitused on antud, siis on arusaadav, et tema on ka vastutav oma tegude eest. Nii on A/S. Kauba Panga

x/ Krediitasutiste seadus Riigi Teataja N.31-1932 a. § 16.

xx/M. Pung j. t. krediitasutiste seadus seletustega 1932 lk. 32 § 23.

põhikirja § 37 järele panga esimees, nõukogu ja juhatuse liikmed vastutavad üld- ja eriseaduste alusel kõikide võimalike kahjude eest, mis tekkinud kas maksvate seaduste, panga põhikirja, peakoosoleku, või nõukogu otsuste rikkumise tagajärjel. Sama põhikirja § 38 järele peab panga esimees ja iga nõukogu või juhatuse liige panka deponeerima panga aktsiaid: 1/ esimees Kr. 15.000.- 2/ juhatuse liikmed igaüks à Kr. 10.000.- ja 3/ nõukogu liikmed igaüks à Kr. 2.500.- nimiväärtuses. Deponeeritud aktsiad kuuluvad tagasiandmisele peale ametaja lõppu, kui ei ole § 37 järele mingisuguseid nõudmisi esitatud.

Panga esimehe peagu piiramatud õigused nõuavad, et sel kohal oleks isik, kellel mitte ainult aktsionäride, vaid ka klientuuri täieline usaldus. Temal peavad olema suured kogemused panga-praktika alal, vastav teoreetiline ettevalmistus, ning temal ei tohi puududa ettenägelikkus, klientuuri tundmine ja üldse praktiline ning taiplik mõistus. Panga esimehel enesel ei ole tarvis olla niivõrt tuttav üksikasjalise, peensusteni küündiva panga-tehnilise tööga, kui tema valdab kõiki eelnimetatud omadusi. Panga tehniline juhtimine allub asjaajaja-direktorile ja inspektorile või pearaamatupidajale.

C. Panga juhatuse.

Peale peakoosoleku ja esimehe juhivad pangategevust veel juhatuse ja nõukogu. Juhatuse koosneb esimehest ja vähemalt kahest liikmest. Panga juhatuse liikmed ei või kuuluda nõukokku ega ka revisjoni-komisjoni ja nemad esitavad koos esimehega erilise volitusega panka ja juhivad pangategevust. Juhatuse-liikmete amet vältab kolm aastat. Selle aja vältel juhib juhatuse panga tegevust nõukogu poolt antud instruktsioonide põhjal ja on kohustatud oma tegevusest aruandma nõukogule. Juhatuse koosolekuid peetakse tarviduse järele, kas igapäev või harvemini, kusjuures koos peavad olema esimees või tema asetäitja ja 2 juhatuse liiget. Otsused tehakse lihthääle enamusega, kusjuures otsustav hääl on esimehel. Kõik juhatuse koosolekul tehtud otsused kuuluvad protokollimisele. Protokolliraamat peetakse harrilikult sarnaselt, et pikuti pooleks jagatud lehel vasakule poolele fikseeritakse asjaajaja-direktori ettepanek ja juhatuse poolt vastuvõetud otsus, kuna paremale poolele kirjutatakse kinnitamise allkirjad või mõne üksiku juhatuse liikme eriseisukohad. Juhatuse kompetentsi kuulub ka dokumentidele allakirjutamine ja volikirjade väljaandmine, millised peavad vähemalt kahe juhatuse liikme poolt allakirjutatud olema. Kuigi juhatuse liikmed ei või kuuluda nõukokku, võtavad nad nõukogu koosolekuist siiski nõuandva häälega osa. Kui pangal peale juhatuse-liikmete on veel asjaajaja-direktor, siis ei ole nõuetav, et juhatuse-liikmed omaksid erihariduse

ja oleksid kogenud pangategelased. Nead täidavad siis rohkem peakoosoleku poolt määratud usaldusmeeste ülesandeid, ja ei võta mitte tegelikust pangatööst niivõrt intensiivselt osa. Juhatus ei ole iseseisev, vaid nõukogu poolt määratud täidesaatev organ. Juhatus võib tegutseda ainult nõukogu poolt kindlaksmääratud piires. Samuti on ka juhatuse ülesandeks ette valmistada igasugust materjali nõukogule ja peakoosolekule ettekandmiseks. Juhatuse kompetentsi kuulub veel asjaajaja-direktori valimine, keda nõukogu omalt poolt kinnitab, kuid instruksioonid ja juhised antakse asjaajaja-direktorile ikkagi juhatuse poolt.

Juhatuse mitmekesiste ülesannete hulka kuulub ka peale muu aastaaruande ja eelarve esitamine nõukogule kinnitamiseks, kusjuures aastaaruanne veel edasi lähetatakse peakoosolekule kinnitamiseks.

D. Panga nõukogu.

Kõrgemaks panga võimukandjaks organiks on nõukogu, kelle liikmestikond valitakse peakoosoleku poolt aktsionäride hulgast. E. V. Valitsuse seletuse kohaselt x/ tuleb "Nõukogu võimkonna asjus silmas pidada, et nõukogu on konstrueeritud panga tegeliku valitsejana, panga juhatus on nõukogu täidesaatev organ ja vastutav nõukogu ees. Nõukogu võib aga oma võimu laenude väljandmise alal jne. delegeerida juhatusele, jäädes muidugi panga tegevuse eest vastutavaks ja valvates juhatuse tegevuse järele juhatuse igakuuliste aruannete kaudu. Üldiselt vastab nõukogu konstruktsioon tema võimupiiride suhtes Eesti Panga omale.

Nõukogu koosneb panga esimehest ja vähemalt neljast liikmest, kelle hulgast valitakse esimehe asetäitja. Nõukogu liikmed valitakse ametisse kolmeks aastaks, kusjuures iga aasta 1/3 liikmeid välja langeb vanuse järele xx/. Väljalangenud liikmeid võib aga uuesti tagasi valida.

Nõukogu koosolekud kutsub kokku panga esimees vähemalt üks kord kuus või tarbekorral sagedamini ning koosolekud on otsusvõimelised, kui kohal on esimees või asetäitja ja vähemalt pooled nõukogu liikmeid. Häälte poolenemisel on otsustav esimehe hääl. Koosolekutel tehtud otsused protokollitakse samuti, kui juhatuse koosolekute omad.

Nõukogu võimkonda kuulub üldine panga juhtimine ja panga tegevuse üle valve korraldamine ja nagu eespool mainitud, kuulub tema võimkonda ka juhatuse liikmete valimine, neile tegevusjuhiste andmine, kirjaliku aruandmis- korra ja selleks tähtsate määramine. Neid aruandeid peab juhatus nõukogule

x/M. Pung ja teised Kreditasutiste seadus seletustega lk. 36. § 29

xx/ A/S. Kauba Panga põhikiri § 32.

vähemalt kord kuus läbi vaatamiseks esitama. Edasi kuulub nõukogu kompetentsi panga ametnike võimupiiride määramine juhatuse ettepanekul, krediitide määramine, kuivõrt see ei ole juhatuse ülesandeks jäetud, panga operatsioonide pealt võetavate maksude, komisjonide ja kasviki-normide määramine, juhatuse ettepanekul kahtlaste nõudmiste kustutamine, aastaaruannete läbivaatamine ja aasta eelarve kinnitamine ja ettepaneku tegemine selle kohta peakoosolekule. Lõpuks kuulub nõukogu kompetentsi peakoosolekul arutusele tulevate küsimuste läbivaatamine ja nende kohta ettepaneku tegemine peakoosolekule.

E. Revisjoni-komisjon.

Peakoooleku poolt üheks aastaks valitud revisjoni-komisjon koosneb vähemalt 3 aktsionärist. Komisjoni ülesandeks on panga tegevuse igakülgne kontrollimine. Tema võib nõuda läbivaatamiseks kõiki pangaraamatuid ja dokumente arvete ja varade kontrollimiseks. Revisjoni-komisjoni kirjalik aruanne panga asjaajamisest esitatakse nõukogu kaudu peakoosolekule ühes aastaaruandega. Juhatuse poolt kokku seatud kontrollitud aruanne lähetatakse 2 nädalat enne peakoosolekut aktsionäridele tutvunemiseks.

F. Panga tehniline juhtimine.

Peale eelmainitute juhtivate organite on pangal veel tehniline juhtiv aparaat. W. Kalveram mainib x/: "Igas teenistuskäitises osutub ülekaalukaks tõusuteguriks ikkagi isiklik element. . . . kaastöölise võimete järele eritletakse pangakäitises: direktoreid /juhatajaid/, prokuriste, volinikke, jaoskonnajuhatajaid, mitmesugustelt aladelt ametnikke ja abilisi. See liigitud vastab omakord järelmõtleva ehk plaanitseva ja täidesaatva töö jaotusele, kui ka ametnikkude lahutamiseks "Panga-insenerideks" ja pangatööliseks". Nii tuleb kaastöölisi pangakäitises hinnata nende võimete ja isikuliste ja vaimsete omaduste järele. Üks hea ning andekas juht võib pangale rohkem kasu tuua kui kümnekond mehhaniliselt töötavat ametnikku. Neil kaalutlusil on arusaadav, et

1. Asjaajaja-direktori

valimine kuulub tavaliselt juhatuse võimkonda ja valitakse teda harilikult kogenud pangategelaste hulgast. Asjaajaja-direktor etendab kommertspanga organisatsioonis mõõduandvat osa; tema organiseerimise võime, leidlikkus ja otsustamise kiirus on pangale sageli suureks kasumi-allikaks. Kuid tema teotsemine peab olema ka tarvilikult piiritletud. J. F. Davis tähendab xx/ väga tabavalt, et üks otsusevõimeline ning ettenägelik /clear-sighted/ mees ei ole mitte kõik-teadja. Tema võib küll terve hulga üksikasjadega tuttav olla, kuid tema peab ka

W. Kalveram, Bankbetriebslehre.
x/E. Nicklisch, Handwörterbuch der Betriebswirtschaft Bd. I, 1928, veerg 566-567.
xx/J. F. Davis, Bank Organization, Management and Accounts, 1930, lk. 19.

sageli teiste informatsiooni kasutama. Tema on küllalt tark siis, kui ta enda piiritlusi /limitations/ tunneb ja kompetentsete isikute arvamisi, kui mitte just ei arvesta, siis vähemalt saadud mõtteid tõsiselt kaalub.

On ju arusaadav, et panga ja asjaajaja-direktori enda huvid sageli nõuavad, et eriti tähtsamaid küsimusi tuleb juhatusega ühiselt kaaluda ja tarbekorral nõukogule otsustamiseks ettepanna. Kuid sarnase talitusviisi juures ei tohi liialdusteni minna, sest asjaajaja-direktor peab ikkagi teistest ametnikest selle poolest erinevama, et ta peab omama selget mõistust ja kiiret otsustamise võimet. Tema käitumisest klientuuriga võib sageli oleneda panga tegevuse suurenemine või tagasimineku. Nõuetav on, et asjaajaja-direktor peale muu omaks ka kõrgema erihariduse. Kuivõrt eriharidusele välismaa, eriti saksa pangad, kaalu on annud, näitab asjaolu, et eriharidusega isikud kindlaks määratud normi järele Rmk. 7.50 - 10.50 päevas lisatasu saavad x/. Ka hinnatakse suurpankade võimaluste kohaselt direktorite ja jaoskonnajuhatajate teeneid, makstes sarnast palka, millest isegi meie emissiooni-panga presidendi palk kaugele maha jääb. Nimelt kõiguvad direktorite aastapalgad Rmk. 12.000.- - Rmk. 80.000.- piires. Kuivõrt tähtis siiski praegusel ajal organisatsioonile on tugev juht, selleks võiks siinkohal tsiteerida ameerika autokummide suurtootja Firestone arvamist xx/, et tublidust tasutakse tänapäev paremini, kui varem, mitte seepärast, et inimesed tänapäev heldemaks on muutunud, vaid et suur firma vajab head juhtimist ja see maksab raha. Arusaadav, et sarnaseid nõudeid võib püstitada ainult välismaal, kuna meie kommertspankade kogu ametkonna aastapalkade kogusummad on harilikult vähemad välispankade direktori palgast. Kuid juhtimine ei olene mitte ainult panga juhatajast, eriti kui tegevus laieneb ja direktoril tuleb enesele abilisi valida; selleks peab tema võimalikult täpselt õppima tundma iga ametkonna liiget, tema töö osavust, andekust ja üldse omapärasusi. Üks ametnik võib tugev olla organiseerimis- ja juhtimis-võimete poolest, teine mehhaanilise töö teostamisel ja kolmas ei taha üldse mõelda, kuid võib selle juures oma mehhaanilises töös eksimatu olla; neid kõiki vajab panga organisatsioon. Asjaajaja-direktori üheks tähtsaks ülesandeks jääb neid nende võimeile sobivaimaile kohtadele paigutada. Mida paremini see on teostatud, seda edukamalt teostub panga töö.

2. Inspektor ja prokuristid.

Inspektori-instituut on meie panga praktikas tuntud ainult juhul, kui pangal teistes linnades osakonnad on. Muidu täidab teataval määral

x/ G. Obst, Das Bankgeschäft, Bd. II, 1930, lk. 451

xx/ Firestone, -Mein Kampf um den Erfolg, 1928, Saksakeelne tõlge, lk. 45-46.

inspektori ülesandeid pearaamatupidaja. Kuna aga pearaamatupidaja kompetentsi peaks kuuluma üldraamatupidamise juhtimine ja aruannete koostamine, siis ei jatkuks tal aega panga organisatsioonilise külje järelvalveks ja selle viimistlemiseks. Kuna panga asjaajaja-direktori peamiseks tegevuseks on laenudega seoses olevate küsimuste lahendamine ja juhatusele ettekandmine, siis ülejäänud panga tegevuse juhtimine võib soiku jääda, ja see oleks panga organisatsioonile kahjulik, kuna ühelgi tööalal ei saa püsivat ja muutumatut seisukorda säilitada, vaid alati võib leida puudusi ja tarvidust töö täiendamiseks või lihtsustamiseks, siis oleks siin inspektori jaoks laialdane tööpõld. Et kõikide nende ülesannetega toime saada, peavad inspektoril kõige laialdased teadmised olema kogu panga tegevuse üle. Ainult siis, kui ta tunneb panga iga tööala peensüsteni, võib loota, et tema juhtimisel panga organisatsioon omab aja jooksul täiuslikuma kuju. Inspektorile võiks ka alluda otseselt teadete-büroo ametniku töö juhtimine, üldkonjunkturi tundmaõppimine ja salajaste andmete valitsemine. Asjaajaja-direktori puudumisel täidaks inspektor tema aset.

3. Prokuristid.

Peale eelmainitute võib panga tegevuse hõlbustamiseks ja kiirustamiseks tekkida tarvidus veel teiste abiliste - prokuristide - järele. Prokuristidele antakse õigus panga nimel allkirjutada korrespondentsi ja tokumente sel määral, kui võrt see juhatuse poolt on ettenähtud. Prokuristi õigusi tuleks anda raamatupidajale, välis- ja hoiustejaoskonna juhatajaile, kassapidajale ja ühele laenujaoskonna ametnikule, juhul, kui pangaametnikkude koguarv vähemalt 20 ületab, vastasel korral tuleb prokuristide arvu vähendada.

VI. Eesti kommertspanga tööorganisatsioon.

Enne kui asuda üksikasjalisele pangatöö selgitamisele tuleb mainida, et selle käsitlemine võib sündida ainult sarnases raamistikus, mis kooskõlas oleks eesti kommertspanga organisatsiooni kirjeldamisega.

A. Piip x/ mainib, et pangaoperatsioonid evivad universaalset ilmet, on sagedasti korraldatud vaid tabade ja äripruukide kaudu, mis tingitud nende toimingute apoliitilisest ja rahvusvahelisest ühtlasest laadist.

Edasi mainib A. Piip, et arenenud seadusandlus painutab ka panga toimingud oma eeskirjade alla, nagu seda teeb ka meie Kreditasutiste-seadus /RT 31 - 1932/.

Arusaadav, et sarnased seaduslikud piiritlused kaitsevad ühel ajal aktsionäre ja hoiuste omanike huvisid ning annavad meie pangandusele tervema ilme.

Asudes tööorganisatsiooni üksikasjalisele käsitlemisele jaotame kogu panga töö tähtsuse järjekorras

- 1/ laenujaoskond,
- 2/ hoiustejaoskond,
- 3/ kassa,
- 4/välis- ja transfertjaoskond,
- 5/ inkassojaoskond,
- 6/ keskarvepidamine,
- 7/ ekspeditatsioon ja arhiiv.

Laenujaoskond on esimesena käsitlemisele võetud põhjusel, et meie kommertspankade tegevuse raskuspunkt lasub laenujaoskonna töö, mille ülesandeks mahutada panga käsutuses olevaid kapitale otstarbekalt ning tulutoovalt. Sellele järgneb panga rakenduskapitalide allika, hoiustejaoskonna, kirjeldus ja edasi kassa tegevuse kirjeldamine.

Vähemtähtsamate välis- ja transfertjaoskondade ja inkassojaoskondade organisatsiooni käsitleme enne keskarvepidamise kirjeldamist, selleks, et keskarvepidamise tööd selgitada peale selle, kui antud ülevaade kogu panga tegevuse kohta.

Lõpuks käsitleme kirjade ja väärtuste ekspeditisioonitöö korraldust ja panga kirjavahetuse ja dokumentide säilitus - arhiivi töökorraldust.

Eespool /lk. 9,10/ mainisime juba, miks meie ei võta vaatlemisele eesti kommertspanga organisatsiooni lähtudes välismaade vastavas literatuuris toodud organisatsiooni-skeemidest. Neil kaalutlusil piirdume ainult eelmainitud raamistikku asetatud eesti kommertspanga organisatsiooni kirjeldusega.

A. Laenujaoskonna töö.

Meie eesti olude-kohase kommertspanga töö põhineb peamiselt laenude otstarbekohasel ning õieti kaalutud väljaandmisel ja sellega seoses oleval tööal. Kommertspanga aktiiv-operatsioonidest omab laenujaoskonna töö esikoha.

Võib kindel olla, et halb diskontpolitika ei ole mitte ükski hädaohtlik, vaid see võib viia laenude kinnikülmamisel kommertspanga konkursini. Kuna laenujaoskonna tegevus omab tähtsama koha kogu panga tegevuses, siis on arusaadav, et töö organisatsioon üheski osas puudulik olla ei tohi. Töö olgu organiseeritud otstarbekohasuse, täpsuse ja ülevaate-likkuse põhimõtteil. Täpse ülevaate saamine laenuvõtja ja diskonteerija üle olgu alati võimalik. Juhatuse ja juhataja ettenägelikkus, hea informatsioon ja eeskujuliselt korraldatud töö aitab kindlasti kaasa veksliportfelli likviidsuse säilitamiseks, ning on kindlaks tõkkeks laenude kinnikülmamisele.

Laenujaoskonna tööd võib liigitada alljärgnevalt:

1. Teadetebüroo tegevus.

Nagu eespool nägime, mängib laenude väljaandmisel tähtsat osa asjaolu, et väljaantud laen küllaldaselt likviidne ja kindlustatud oleks. Ei ole mitte ükski tähtis, et laenuks väljaantud raha uuesti laekuks, vaid, et ka laen ettenähtud tähtpäevadel tasutakse. Panga bilansi passiva poolel figureerivate hoiuste tärmineist sõltub täielikult väljaantud laenude ajaline koostis. Et neid eelmainitud nõudeid võimalik oleks täpselt täita, selleks peavad meil võimalikud täpsed andmed olema iga panga deebitori kohta. Klientuuri tundmaõppimiseks praktiseeritakse teadete muretsemist teistelt pankadelt, firmadelt j. n. e. Igasugune andmete kogumine üksikute isikute kohta olgu täiesti salajane, sest sageli võivad saadud andmed ebatäpsed olla ja nende kasutamine ja edasiandmine teistele pankadele võib üksikutele firmadele suuremaid raskusi tekitada. Andmete saamisel kontrollitagu nende tõepärasust, tarvilikul korral kontrollides neid mitmelt poolt saadud andmete abil.

Teadete kogumiseks võib tarvitada järgmist vormulaari:

1/ Firma nimetus või isiku nimi ja eesnimi.

2/ Elukoht

3/ a/ Ettevõtte kapitali suurus

b/ Kinnisvara suurus ja selle asukoht.

c/ Vallasvara suurus.

d/ Laos olevate kaupade väärtus

e/ Ettevõtte aastane käive.

4/ Isiku varanduse suurus

5/ Ettevõtte iseloom, asutamisaasta ja suuremate osanike nimed.

6/ Isiku elukutse

7/ Ettevõtte või isiku võlgade suurus.

8/ Igasuguste nõudmiste suurus

9/ Mitmesugused andmed.

10/ Panga märkused.

Üksikute andmete tarvilikkus on ilmne ülevaate saamiseks ettevõtte suuruse ja krediitvõime kohta.

Punkt 4 all nõutud andmed varanduse suuruse kohta sisaldavad eneses isiku varandusliku seisukorra terviku, nagu: majad, krundid, vallasvara, väärtpaberid, patendiõigus, jooksvad hoiused, raha j.n.e.

Punkt 5 all tuleb märkida ettevõtte asutamisaasta ja tähistada ettevõtte tööala ning märkida suuremate osanike nimed.

Punkt 10 all märgitakse saadud andmete põhjal ja panga poolt hinnatud krediitvõime ja muudatused varanduslikus seisukorras.

Käsitatuid andmeid kogub ka vähemate muudatustega Eesti Pank ja Pikalaenu Pank, kuna meie kommertspangad, peale mõne üksiku, koguvad andmeid juhuslikult ja ei ole veel kindlat süsteemi välja kujundanud.

Teadetebüroole tarvisminevaid andmeid kogutakse vastavalt trükitud vormulaaril neid oma korrespondentidele välja saates. Vormulaar on kahepooleline ja pooled on teineteisest eraldatud perforatsiooniga. Vormulaari esimese poole tekst on järgmine:

V.a.

.....

.....

Palume meile võimalikult pea lisandatud lehel märgitud firma kohta teateid lähetada. Teateid kasutame täiesti salajaselt.

Kõige austusega

Kommerts Pank.

Samasuguseid vormulaare võib tarvitada ka laenu sooviavalduse sisseandmisel, kusjuures eelmainitud kirja aset täidab laenu või krediidi avamise sooviavaldus, milline oleks ka, nagu eelminegi, ärrarebitav, kusjuures peale laenu lubamist laenusooviavalduse vormulaari osa jääks eraldi kausta ja teatelehes näidatud andmed säilitatakse teadetebüroo kaustas.

Laenu saamise või krediidi avamise sooviavalduse kuju on

järgmine:

Kommertspanga Juhatusale

Paluja nimetus

Täpne aadress.

A v a l d u s.

Palun Kommertspanga juhatust minule järgmiseks otstarbeks:
Palume meile

.....
.....

Kr.....

Laenu anda
diskontokrediit avadakuuks.
konto-korrentkrediit

Laenu tasun järgmistel tähtpäevadel

.....
.....

Laenu kindlustuseks annan pandiks
K/korrentkrediidi anname

.....

Avalduse teise külje tekst on järgmine:

Avalduse juure lisan:
/tarvilik osa allakhiipsustada/

1. Väärtpaberite kindlustusel

Väärtpaberite nimestiku ja kopüüride suurus.

2. Laen kaupade kindlustusel

a/Konnosseмени ära kirja

b/Faktuuri ära kirja

c/Kaupade spetsifikatsioonid.

3. Laen obligatsioonide kindlustusel.

Kui laen on obligatsioonide kindlustusel:

1/Väljavõtte kinnistus ja oskonna registrist

2/Hoonete kirjeldused, andmetega ehitusmaterjali, ehituslaadi, hoone otstarbe/elumaja, tööstuse hoone, kuur jne./ ja kubatuuri kohta.

Märkus: kirjelduses tuleb märkida hoones asuvate korterite, äri või tööstuse ruumide arv, põrandapind, kõrgus, seade ja teised ehitusi iseloomustavad andmed ning ehitamis-aasta.

Kubatuuri andmed olgu esitatud kergelt kontrolli-tavas arvestuses.

3/Tulekindlustusseltsi tunnistus pandiks antava vara viimase hindamise ja kindlustamise, kindlustuse summa suuruse ja kindlustusraha maksmise kohta.

4/Ettevõtte viimase aasta aruanne.

Viimase aasta aruande lisadest:

kindlustamata deebitoride, vekslivõlgnike ja kreditoride nimekirjad.
Märkus: Nõutud teated tulevad esitada ettevõtetel ja isikutel, kellel korrapärane raamatupidamine.

Muretsetud teated klientuuri kohta korraldatakse kaustadesse tähestikujärjestikus. Kuna andmete lugemine tarviduse korral väga aegaviitavaks võib osutuda, siis oleks otstarbekohasem /praegu mitte veel tarvitusele võetud/ kartoteegi korraldamine järgmise süsteemi järele:

Iga veerandaasta või suurema ajavahemiku järele, vastavalt konjunkturi ja üksikute isikute varandusliku seisukorra kujunemisele, määrab juhatus kindlaks iga isiku krediitvõime, andmetelehe punkt lojuure. Hindamist pooldaksin viie astmelisena, kuigi G. Obst x/ soovitab obligo arvete märkuste lahtris kolmeastmelist hindamist, oleks viieastmeline süsteem otstarbekohasem, sest sellega saame hinnata krediitvõimet märksa täpsemalt. On kõik deebitorid sel viisil ära hinnatud, võib asuda kartoteegi koostamisele.

Kartoteek sisaldaks peale eelmainitud andmete veel teateid protesti ja abieluvaranduse lahutuse kohta. Sellega jääks ära andmete märkimisel aega nõudev teadete läbilugemine, vaid iga isiku kohta oleksid need koostatud ülevaatlikult lühendatult kujul.

Kaardi suurus oleks 9x6 cm ja ta kuju järgmine:

----- Firma või isik. Krediitvõime	h	= hea
Protest	Ei	= protesti ei ole
Abieluvaranduse lahutus	Ja	= abieluvarand.lahutatud.

Eelmainitud kartoteek peetakse ainult panga klientide kohta. Kuigi mõnes suuremas pangas peetakse üleriiklikku kartoteeki, ei osutu tarvilikuks laiendada kartoteegi mahtu teiste isikute kohta. Kandes näiteks üle Eesti protestitud isikud kaardidele ja jättes need kaardid tarvitamata. Sarnase täieliku kartoteegi pidamine võiks ainult Kaubandus-Tööstuskojale tarvilik olla, et koostada protestitute nimekirju. Muijal on sarnase kartoteegi pidamine otstarbetu ja aegaviitev.

Klientide kohta koostatud kartoteek oleks juhatuse või laenu-dejsk. juhataja valdamisel ja kuuluks vastava ametniku poolt kord nädalas

B. PANGALE,

Tartus, 193 a.

SLIN.

Ligilisatud _____ vekselst Kr. _____ väärtuses palu _____ minule _____ tuntud panga põhikirja ja äritingi-
miste kohaselt diskonteerida ja raha _____ välja maksta _____
mahaarvates % ja kulud _____ kanda _____ arvele.

Allkiri: _____

P a n g a m ä r k u s e d:

Kredit:

Kasutad.

Diskont.	Aktsept	K.-korr.
----------	---------	----------

Vastuvõetud vekslit _____ kr.väärtuses

Allkiri: _____

[illegible]

11 11 19 a.

täiendamisele.

Teadetebüroo ametniku tööle ei ole tähtsusetaks ka üldkonjunkturi tundmaõppimine. Selleks kasutatakse vastavat sise- ja välismaa ajakirjandust ja pankade tegevuse ülevaateid.

Üldkonjunkturi tundmaõppimisele ei ole meie kommertspangad senini rõhku pannud, kuid arenev ja üha keerukamaks muutuv rahaturg nõuab tulevikus kindlasti ka üldkonjunkturi tundmist, et oleks võimalik edukalt vastu panna suurenevale võistlusele ja arendada panga tegevust täiuslikumale tasemele jõudmiseks.

2. Vekslite esitamine ja vastuvõtmine.

Laenujaoskonna suurimaks ja levinenumaks tööalaks on vekslite diskonteerimine.

Nende esitamisel diskonteerimiseks tuleb täita vormulaarid, millel märgitud veksliseaduses ettenähtud vekslirekvisiidid ja panga mitmesug. märkused tarvitatud krediidi, girantide, ning diskontööri kohustuste kohta. Vekslilehel leidub peale selle jaotus kasvivate arvestamiseks, vekslidiskontööri volitus vekslidiskonto produkti väljamaksmiseks ja juhatuse märkus vekslidiskontoks vastuvõtmiseks.

Vekslidisseande avalduslehel esitatud andmete mitmekesisus on eriti tarvilikuks osutunud viimasel ajal, mil Tartu kommertspangad Eesti Pangalt ülevõetud lahtiste lehtede süsteemi tarvitamisele siirdusid, loobudes Eesti Panga eeskujul vekslite kopeerimisraamatu pidamisest.

Aastate eest Eesti Pangas tarvitusel olnud vekslite kopeerimisraamat osutus otstarbetuks. Vekslidisseandelehed täidavad täielikult raamatu aset ja on kooskõlas krediitasutiste seaduse §75-ga, millega lubatakse juhatuse poolt panga pitseriga varustatud nummerdatud lahtiste lehtede tarvitusele võtmist. Ühtlasi langeb ära pangal vekslid kopeerimisraamatu kirjutamise töö ja lehtedel leiduvad märkused annavad tarviduse korral parema ning ülevaatlikuma pildi. Kahe Tartu kommertspanga vekslidisseandmislehe vorm on näha lisal nr.1 ja nr.2. Mõlemate lehtede erisuseks on see, et lisa nr.1 järel diskonto lehel arvestatakse vekslid % väljaprotsentnumbritel alusel ja tehakse kaks läbikannet, diskont. vekslid summa kantakse tervelt diskonteeritud vekslite arvele ja %-id, porto ja damno nõutakse sisse erioorderil.

Lisa nr.2 järel arvestatakse vekslidisseandmislehel kasvivate %-tabelite järel. Kasviku damno ja porto kogusumma võetakse maha sisseantud vekslite täisväärtusest ja ühe orderiga makstakse välja

ülejäanud diskonto produkt. Viimasel juhul tuleb päeva lõpul teha memoriaal order:

Diskonteeritud vekslite a-e

Saadud %% arvele

Kulude /porto ja damno/ a-le

Selleks, et kassa orderi järele disk. vekslite arvelt välja- makstud orderite ja memoriaali kaudu eelmainitud arvetele kantud kogusum- mad võrduksid diskonteerimiseks esitatud vekslite valuutaga ehk nende tähtpäevalise väärtusega.

Kuigi viimati käsitletud operatsioon täpsemal kujul vastab diskonteerimise /mahaarvamise/ põhimõttele tuleb lisa nr.1 järele tarvi- tavat viisi pidada otstarbekohasemaks ja tööd lihtsustavamaks. Muud lisa nr.1 ja nr.2-es leiduvad märkused tarvitatud krediitide kohta j.n.e. on otstarbekohased ja vastavad kommertspanga nõuetele.

Võimalike arusaamatuste vältimiseks tuleks krediitikasutaja- telt nõuda vastava allkiri, et krediitikasutajal panga diskontokrediidi määrused, panga äritingimused ja põhikiri tuttavad on.

Kommertspanga diskontokrediidi määrused x/.

1. Iga panga klient on kohustatud andma panga poolt nõuetavaid teateid oma varandusliku seisukorra ja äritegevuse kohta, samuti esitama iga aasta oma ettevõtte aruanded ühes kulude ja tulude äranäitamisega või vastava nõudmise peale ka sagedamaid aruandeid.
2. Igal kliendil peab olema tema ettevõtte üle täielik raamatupidamine.
3. Iga klient kohustub täitma kõik kommertspanga põhikirja ja üldiste äritingimuste määrused.
4. Juriidilised isikud on kohustatud ühes krediidiavamise palvega esita- ma oma põhikirja, firma volinikele antud volikirjad, oma juhatusliik- mete ja volinike allkirjade proovid ja kompetentse organi loa laenu- tegemiseks. Muudatusist eeltoodud andmetes tuleb pangale kohe teatada. Nende teadete mitteandmise tagajärjel tekkivate kahjude eest pank ei vastuta, vaid kahjud, mis pangale seeläbi tekkida võivad, kannab täieli- kult diskonteerija.
5. Diskonteerimiseks ettepandud vekslid peavad vastama veksli ja krediit asutiste ning panga põhikirja nõuetele ja need tulevad panka anda diskonteerimiseks esitamise lehel, märkides kõik nõuetavad andmed

x/Eesti Panga diskontokrediidi määrused muudetud kujul.

veksliosaliste kohta. Vekslid korraldada tähtpäevade järjestikus, koondades ühe ja sama isiku vekslid järjestikku.

6. Veksleid, mille tekstis või pealkirjades on parandused, või millede maksekoht on neis linnades või alevites, kus pangal ei ole osakondi ega korrespondente, diskontoks vastu ei võeta; samuti ei võeta diskontoks vastu veksleid, milliste väljaandjate või diskonteerijate vekslid protesti on läinud - kuni protesti kustumiseni.

7. Panka antud, kuid diskontoks vastu võtmata jäetud vekslite tärimite järele pank ei valva ega kanna sel puhul tekkivate kahjude eest mingit vastutust. Vekslite diskonteerimata jätmise põhjusi pank ei avalda.

8. Vekslite pealt, mille maksekoht on väljaspool, võetakse damnot Kr. 1.-. Veksleid, mille tähtpäev alla 15 päeva, diskontoks vastu ei võeta.

9. Kui veksel täriminile järgneval päeval kella 14-ni välja ostetud ei ole, saadetakse veksel notarile protestimiseks ja diskonteerija kannab kõik sellega kaasnevad kulud. Samuti kannab diskonteerija kõik kulud, mis tekivad pangal, kui pank leiab tarviliku olevat mõne veksliosalise vastu tulevas nõudm. kindlustust võtta.

On pangale vekslid diskonteerimiseks üle antud, algab nende võrdlemine. Võimalike kahjude vältimiseks peab võrdlemise teel määritlema, kas veksli tekst vastab veksliseaduse nõuetele. Soovitav on võrdlemist usaldada vastava eelharidusega ametnikele, kes tööga paremini toime saaksid. Võrdlemise juures ilmnenu puuduste ja lahkarvamiste lõplik selgitamine jääb laenujask. juhataja või panga asjaajajadirektori hooleks.

Rööbiti veksli teksti võrdlemisega käib kohustuste ja krediidivõime märkimine sisseandelehtedele. Vastavad märkused sisseandelehtedele tehakse obligot pidava ametniku poolt.

On kõik eeltööd tehtud, esitatakse vekslid asjaajajadirektorile, kes neid oma parema äranägemise järele lubab diskonteerida, või esitab juhatusele kinnitamiseks. Ei või märkimata jätta, et asjaajajadirektori liigne ettevaatlikkus vekslite vastuvõtmisel võib sageli eemale peletada head klientuuri, kes eriti tundeline. Tema peamiseks ülesandeks on oma klientuuri täpne tundmine, et oleks võimalik kiirelt otsustada ja et samal ajal aga panga huvid täielikult kaitstud oleksid.

Päeva jooksul vastuvõetud vekslid tuleb esitada juhatusele kinnitamiseks, et vältida asjaajajadirektori ainuõigust laenude otsusta-

sa nr. 3.

Kr.....
avatud krediit.

Diskonteerijana

Address:

[illegible]

misel ja samal ajal vähendada tema vastutust võimalike äparduste korral. On vekslid juhatuse poolt vastuvõetud ja kinnitatud, antakse vekslid varaita hoiule, veksli sisseandelehed kogutakse numbrite järjestikus kausta ja köidetakse perioodiliselt raamatuks. Suuremate krediitide avamisel ja erilistel juhtudel kuulub krediitide avamine nõukogu kompetentsi.

Oma tegevusest peab panga juhatuse informeerima nõukogu ja krediitseaduse § 29 p.3 põhjal vähemalt kord kuus aruandma panga tegevusest. Nõukogu kompetentsi, peale aruannete läbivaatamise, kuulub üldiste juhtnõõride andmine panga tegevuses.

a/ Diskonteerimine ja arvestus.

Peale vekslite vastuvõtmist juhatuse poolt, algab disk.% arvestus. Kuna väljaantud vekslid ainult tähtpäeval täisväärtuslikuks saavad, siis on möödapääsemata esitamise päeval veksli täisväärtuse diskonteerimine ehk %% mahaarvestamine, arvates sisseandmisepävast tärmnini. Arvestamise juures võib kasutada vastavaid tabeleid, mille järele kohe kättesaadakse kasviku summa, milline kuulub mahaarvamisele veksli täisväärtusest. Või korrutatakse välja antud vekslite valuuta päevade arvuga ja %-numbrite kogusumma järele saadakse tabelitest maksta olev kasviku. Võimalike vigade vältimiseks tulevad kõik tehingud kontrollida vastava kontrollametniku poolt. On veksli %-d kontrollitud, maksetakse diskontoprodukt välja või nõutakse sisse vastav kasviku, makstes teise kassaorderiga veksli täisväärtuse. Järgnevalt numereeritakse sisseandelehtedel üksikud vekslid ära, võimalike kuritarviduste vältimiseks lüüakse viimase diskontööri ette märkus "makske Kommertspanga käsul". Vekslid antakse vastava orderiga varakambrisse ja korraldatakse tärmnide järele. Sisseandmiselehed antakse obligo't pidavale ametnikule arvestamiseks.

b/ Vekslite obligo.

Täpse ülevaate panga deebitoridest annab hästi ning korralikult peetud kohustusteobligo.

Kohustusteobligot võib pidada lahtistel lehtedel või raamatuna, avades üksikud arved, kas veksliväljaandjate, girantide või diskontööri järele. Selle süsteemi juures peaks paralleelselt pidama tähestikulist kartoteeki, et oleks võimalik leida soovitud arve kiiresti.

Eri obligoraamatu pidamine ei ole otstarbekohane eriti siis, kui asutakse töö mehhaniseerimisele. Sageli tuleb panga tegevuses tarvis ülevaadet anda juhatajale kohustuste liikumisest obligos, siis on raamatu kasutamine eriti paindumatu, kuna vastava kaardi esitamine märksa hõlpsam ning töö kiirendamisele kaasa aitab. A/S.A. Panga kohustuste obligo arves-

Siinjuures saadame alltähendatud vekslit inkassoks ja palume seda mittemaksmise korral meie nimel protestida.

Meie Nr.	Kliendi nr.	M a k s j a	Maksekoht	Tärmin	S u m m a

Sisse tulnud summat palume meie arvele
/transferdiga saata.

kanda,meile sellest teatades/

Kõige austusega

B Pank
B osakond.

B.

Diskonteeritud veksel

Meie nr.	Kliendi nr.	M a k s j a	Maksekoht	Tärmin	Arvestus

- 1.Disk.v-te a-le
- 2.Saadud %a-le/viiv/
- 3.Komisjoni a-e
- 4.Korrespond.a-e

Korrespondent

P e a l e k i r j u t a j a d.

C.

D i s k o n t - O b l i g o .

Meie nr.	Kliendi nr.	M a k s j a	Maksekoht	Tärmin	S u m m a

Diskonteerija.

P e a l e k i r j u t a j a d.

D.

Diskonteeritud vekslid korrespondentide juures.

D E E B E T.

Meie nr.	Kliendi nr.	M a k s j a	Maksekoht.	Tärmin	S u m m a.

Korrespondent:

P e a l e k i r j u t a j a d.

E.

M a k s j a - o b l i g o .

Meie nr.	Kliendi nr.	M a k s j a	Maksekoht	Tärmin	S u m m a.

P e a l e k i r j u t a j a d.

B.Pank
B.osakond.

Teatame, et meie juures on diskonteeritud järgmine
veksel, mille tähtpäeva palume silmas pidada.

Nr.Nr.	K e l l e k ä s u l	Tärmin	S u m m a

Panga kassa on avatud kella 9-14.
Mittetaksimiselt saadetakse vekslel järgmisel päeval
kell 14 notarile protestimiseks.
Seda teadaannet palume pangas ette näidata.

B.

T ä h t p ä e v a - k a a r t .

M a k s j a	Nr.	K e l l e k ä s u l	Tärmin	Arvestus

Diskont.v-te a-le Kr.
Saadud prots.a-le Kr.
Kassasse vastu võtta Kr.

P e a l e k i r j u t a j a d .

Diskonteerija
obligo.

C.

M a k s j a	Nr.	K e l l e k ä s u l	Tärmin	Veksli valuuta.
				Diskonteerija.

P e a l e k i r j u t a j a d .

Maksja
Obligo.

M a k s j a .	Nr.	K e l l e k ä s u l	Tärmin	Veksli valuuta.

P e a l e k i r j u t a j a d .

tus on korraldatud kaartide alusel /Lisa nr.3/.Kartoteegikaartidele märgitakse üksikute vekslite diskonteerimise kuupäev, veksli väljaandjad või diskontöörid/veksli väljaandjate obligo/, veksli summa, maksu tähtpäev ja tasumise kuupäev. Kaardel tuleb ka näidata jooksev kohustuste saldo ja avatud krediidi suurus. Veelgi otstarbekohasemaks võiks pidada A/S.B.Panga Tartu osakonna arvestamise viisi. Veksli teatelehe väljakirjutamisega ühel ajal kopeeritakse diskontööri ja veksliväljaandja lehteid, millised sisaldavad vastavaid andmeid, nagu näha lisa nr.4-as. Need lehed, c. ja d., kogutakse väikeste kaante vahele, milline sisaldab juhatuse poolt numereeritud ja pitseriga varustatud saldolehte. Veksli väljaandjate ja diskontöörade erilehed on asetatud mõlemal pool saldolehte. Eelmainitud lehtedel on selgema ülevaate saamiseks märgitud vastutuspealkirjad ja girandid. G.Obst'i järel x/ peetakse suuremates pankades ka girantide obligot täpse ülevaate saamiseks kõikide vekslialaliste kohustuste üle.

Girantide eriobligopidamine koormaks üleliiga obligopidaja tööd ja ei oma esmajärgulist tähtsust. Meie kommerts- ja isegi emissiooni- pankades ei ole girantide obligo tarvitusele võetud. Protestitud vekslid on soovitatav obligos mahakanda punase tindiga, et viimased sellega teistest rohkem erineksid ja edaspidi nende vastuvõtmisest hoiduda.

Tähelepanu väärivaks täienduseks obligokaartide pidamisel on G.Obst'i poolt xx/ soovitatud obligokaardi või arveandmete täiendamine veksli väljaandja krediitivõime /boniteedi/ märkimisega. Märkimine võib olla kolme- või viieastmeline h /hea/, r /rahuldav/, n /nõrgavõitu/ või h /hea/, t /tugev/, r /rahuldav/, v /vastuvõetav/, n /nõrgavõitu/.

G.Obst x/ märgib kolmeastmelisel hindamisel mitte nõrgavõitu vaid nõrk, kuid jääb arusaamatuks, kuidas sarnaseid vekslid üldse panka vastu võetakse.

c/ Vekslitearvestus varakambris.

Nagu eespool mainitud, antakse vekslid varakambrisse peale diskonteerimist ja vekslite nummerdamist. Siin korraldatakse vekslid tähtpäevade järel, et vältida võimalikke vigu vekslite tähtpäevade silmaspidamisel. Viimaste mööda laskmisel võib protestimata jäänud vekslitega pangale suuremaid kahjusid tekitada. Aidast võetakse vekslid tähtpäeval vastavate orderitega igal hommikul enne panga tegevust välja, päeva jooksul välja müümiseks. Väljaspool maksukohaga vekslid rühmitatakse varakambris eraldi ja

x/ G.Obst - Bankbuchhaltung 1925 lk.30

xx/G.Obst - Bankbuchhaltung 1925 lk.30

EESTI PANGALE

Esitaⁿ_{me} juuresoleva nimekirja järgiveksli..... Kr millised paluⁿ_{me} diskonteerida ja vekslite summa, mahaarvatud panga %/0 ja kulud $\frac{\text{väljamaksta (kellele)}}{\text{ülekanda (kelle arvele)}}$

Tagasiantavad vekslid paluⁿ_{me} $\frac{\text{väljaanda (kellele)}}{\text{ärasaata}}$

Eesti Panga diskonto krediidi määrused, üldäritingimused ning Panga põhi- kirja nõudmised on $\frac{\text{minule}}{\text{melle}}$ teada.

„.....“ 19.....a.

Allkiri :.....

Panga märkused.

Avatud krediit Kr.....

Nr.....

Lisa disk. komitee protokollu juurde

.....19.....a. Nr.....

Tingimused:

Võlgneb	Kr.	Välisval.
Diskonteerijana .		
Väljaandjana . .		
Girandina . . .		
Konto-Korrent .		

Kontroll:

Selle lehe järele on esitatud Diskonto Komiteele

.....veks. kogusummas Kr.....

nendest komitee poolt

mittevastuvõetavaks tunnistatud Kr.....

vastuvõetavaks tunnistatud Kr.....

Juhataja Direktor:

Diskonteerida Kr.....

Juhatus:

„.....“ 19.....a.

.....veksli..... Kr..... summas tagasi saanud „.....“ 19.....a.

Allkiri :.....

% määr

[illegible]

lähetatakse aegsasti enne tähtsimeid maksukohtade järele panga korrespondentidele inkasseerimiseks. Töö lihtsustamiseks võib vekslid korrespondentide juure lähetada ka kohe peale diskonteerimist, kuid suurte vekslisaldode tekkimine teistes pankades, eriti kui nende maksevõime kahtust äratatakse, ei ole soovitatav ning tuleks praktiseerida eelmainitud viisi. Varakambris olevate vekslite ja muude väärtuste arvestamiseks peetakse eriraamatuid, mille saldode järele varakambri seis on alati võimalik kontrollida.

d/ Sise- ja välisvekslite arvepidamine.

Sise- ja välisvekslite arvepidamine on ühtlane, kui mitte arvestada välisvekslite valuuta ümberarvestamist eesti kroonidesse ostjate kurgiga. Arvepidamiseks on tarvilik diskonteeritud vekslite register, kus oleks märgitud veksli number, väljaandja, girandid, väljaandmise koht ja aeg, maksekoht, tähtsime ja veksli valuuta. Kui register pidada raamatu vormis, siis tulevad veksli sisseandmiselhelelt andmed ülekanne vekslite registrisse eelmainitud nõuete kohaselt. Töö lihtsustamiseks, nagu varem mainitud, peavad aga meie kommertspangad registreeritud lahtisel lehtedel neid perioodiliselt raamatutesse kõites.

Vekslite rediskonteerimisel Eesti Pangas või teistes pankades tuleb pidada vastavat rediskontregistrit, mille järele igal ajal oleks võimalik määratleda rediskonteeritud vekslite saldo. Registrit võib pidada raamatuna, kuid vekslid Eesti Pangas rediskonteerides on otstarbekohasem vekslite sisseandmiselhelede koostamisel üks eksemplar enne seda kopeerida ja juhatuse pitsiriga ja numeratsiooniga varustada ning sarnaselt koostatuid üksikuid lehti ametliku registrina tarvitusele võtta. Sarnane moodus on tarvitusele võetud terve rea pankade juures. Lisa nr. 5 on näha Eesti Panga diskontlehe vorm.

On osa veksliportfelli teisele krediitasutisele kindlustuseks antud, siis võiks kindlustuseks antud vekslite registri aset täiel määral täita teisele krediitasutisele antud vekslite nimekirja ära kiri.

Korrespondentidele inkassoks saadetud vekslite arvestamiseks peetakse eriregister, milles märgitud veksli rekvisiidid ja jooksev saldo. Ka siin võib arvepidamist lihtsustada töö mehhaniseerimisega.

Ühes Tartu erapangas on kehtiv peale mõne ettevõetud muudatuse järgmine töökäik: Veksli korrespondendile lähetuse kirja /a/ kirjutamisel kopeeritakse ühtlasi /b/ tähtsinikaart ja memoriaalorderi lisa, milline hiljem jääb tähtsiniteraamatu lahtiste lehtede juure /c/ diskonteerija obligoleht /d/ korrespondentide juure lähetatud vekslite reskontro lahtine

leht /e/ veksliaandja obligoleht. Lisal nr.6 on näha üksikute kaartide kuju, millised kirjutatakse korraka kopeerimise teel, diskonteerija tuleb obligolehele c hiljem juure märkida kuna aga vekslite pealekirjutajad juba kutselehe kirjutamisel kopeeritakse, mida võimaldab asjaolu, et leht a teistest kitsam on.

Majandusmin. ringkirjas nr. 3301J 20. XII. 32 Aktsia ja linnapankadele ja ühistegelistele krediitasutistele § 5 p. 4/7 nõutakse küll vekslite tähtsustamata pidamist, kuid see osutub ülevõetavaks. G. Obst x/ mainib sarnase raamatu olemasolu, kuid märgib, et suuremates pankades ja keskpankades on üldiselt tarvitusel lahtiste-lehtede-süsteem. Vekslite kopeerimisel saadud tähtsustamata leht korvab täiel määral tähtsustamata, selleks on vaid tarvis tähtsustamata lehti jaotada tähtsustamata järele, kusjuures need enne vekslite väljastamist korvavad vekslite kontrollkaartide. Peale vekslite väljastamist koondatakse lehed nädalate või kuudeviisi juhatuse poolt pitsiga varustatud nummerdatud kausta. Kaustas olevate kaartide kogusumma peab kooskõlas olema tähtsustamata samal ajal läbikantud diskonteeritud vekslite krediti-poolse käibega. Sellega langeb ära tähtsustamata pidamise tarvidus, kuna sel teel on täielikult täidetud nõue, /Majandusmin. ringk. 3301J § 5 p. 4, 7/, et tähtsustamata nähtuks, millal veksel on tasutud; samuti on igal lehel märgitud vekslite number, vekslite väljaandja ja summa. Seda süsteemi võib samuti tarvitada ühesuguse edukusega, nii suuremates kui ka väiksemates pankade tegevustes.

Teise võimalusena võiks mainida süsteemi, kus eraldi kirjutatakse vekslite tähtsustamata kontrollkaardid. Siin võib tähtsustamata korvata tähtsustamata kaartide koondamine, nagu eespool mainitud. Tähtsustamata võiks aga korvata juhatuse poolt registreeritud nummerdatud obligokaardid, sest kaartidel on märgitud vekslite number, vekslite väljaandja nimi, summa, vekslite tähtsustamine ja tasumise tähtsustamine. Pooldada tuleb siiski eelmist süsteemi, kuna see lihtsam ning soodustab töö kiirendamist.

Lõpuks käsitame notarile protestimiseks lähetatavate vekslite tähtsustamata. Sellesse tähtsustamata märgitakse vekslite notarile lähetuse päev, maksja nimi, vekslite tähtsustamine, summa, notari vastuvõtmise allkiri ja vekslite tagastamise kuupäev. Protestimisel märgitakse tähtsustamata ka protestikulud ja protestimise kuupäev. Tähtsustamine on veel jooksev vekslite saldo, mille järele võimalik kontrollida notari juures olevate vekslite summat.

Eelkirjeldatuga on täielikult täidetud ka Majandusministri ringkirja nõuded xx/

x/ G. Obst - Bankbuchhaltung, 1925 lk. 27

xx/Majandusministri ringk. nr. 3301J 20. XII. 32 aktsia ja linnapankadele ning ühistegelistele krediitasutistele § 5 p. 2.

a/Vekslid portfellis on näidatud varakambriraamatu saldod ja laenujaoskonnal jooksvaks tarvituseks väljaantud orderi kogusummas,

b/teistes krediitasutistes laenude kindlustuseks antud vekslite väärtuse saame eelmainitud ära kirjade kogusummast.

c/rediskonteeritud vekslite andmed saame kausta korraldatud nimekirjade ära kirjade kogusummast,

d/notari käes protestiks olevad vekslid vastavast raamatu saldost,

e/korrespondentide käes sissenõudmisel olevate vekslite kogusumma on märgitud korrespondentidele saadetud vekslite lahtiste lehtede juures leiduva juhatuse poolt registreeritud saldolehel või eriregistrist. Nende üksikute andmete kogusumma võrdubki diskonteeritud vekslite kogusummaga.

e/ Vekslite tasumine.

Nagu eespool mainisime, võivad täriminiraamatut korvata täriminikaardid või vekslite kutselehtede kirjutamisel kopeerimise teel saadud täriminilehed. Kui aga pangas peetakse täriminiraamatut eraldi raamatuna, siis täidavad täriminikaardid kassaorderite osa, olles enne vekslite maksmist vekslite kontrollkaardiks. Vekslite maksetäriminil märgitakse vekslile maksta olev summa ja viivitus-%, kui viimased võetakse, ning lähetatakse ühes veksliga kassasse tasumiseks. Päeva lõpul koostatakse makstud vekslite kogujaorder, vekslilekaardid kogutakse aga erikausta, nagu varem mainitud. Seega on täriminikaartide kogusumma ühtlasi pearaamatu diskonteeritud vekslite arve kassa ja memoriaaldokumentide krediti poolne kogusumma. Veksliregistrist vekslite käibe kogusummast möödunud täriminite kaartide kogusumma mahaarvamise saame kätte diskonteeritud vekslite seis. Sel teel on diskonteeritud vekslite saldo mitmekordselt kontrollitav:

1/Pearaamatu saldo väljatoomisel

2/Päevabilansiraamatu saldo järele

3/Varakambriraamatu saldo + jooksev laenu-jsk. vekslite saldo + rediskont + notari juures olevad vekslid + korrespondentide juures olevad vekslid.

4/Eelmainitud teel.

5/Obligo saldode kogusumma järele.

Selline mehhaaniline kontroll võimaldab igal ajal vekslite saldod õigena hoida ja ei närveeri ametnike revideerimise teel teostatava kontrolliga.

Jääb veksel tähtpäeval tasumata, siis võib pank enese kasuks arvestada seaduses x/ ettenähtud 8%% p.a. viivitustrahviks. On veksel kolmandal päeval peale tärimini tasumata jäetud, saadetakse see notari juure sissenõudmiseks või protestimiseks. Notar saadab vekslit saamise täriminil nõudelehe välja, pannes ette vekslit hiljemalt järgmisel päeval kuni kella 15.00 tasuda, vastasel korral järgneb vekslit protest.

f/Protestitud vekslid.

On veksel notari poolt antud tähtajaks tasumata jäetud, siis varustab viimane vekslit protestimärkusega. Veksel lähetatakse panka tagasi ja asutakse vekslit sissenõudmisele. Protestitud veksel märgitakse punase või värvilise tindiga obligos märkusega "protest". Teadetebüroo kartoteegis tehakse samasugune märkus ja asutakse võlgniku varandusliku seisuga selgitamisele või pannakse ette diskonteerijal vekselit väljastada. Selline märkus tehakse ka tärimini kaardile, kandes vekslit diskonteeritud vekslite arvelt protestitud vekslite arvele, ja kantakse protestitud vekslite registrisse. Siin märgitakse vekslit number, väljaandja, tärimin, vekslit summa, protestikulud ja kohtukulud, vekslit järele sissenõutud osalised maksed, vekslit sissenõudja allkiri, märkus vekslit tasumise kohta ja protestitud vekslite jooksev saldo. Ühtlasi tuleb kohe ka teiste portfellis sama allkirja kandvatele vekslitele võimalikult veel samal päeval kohtult eelkindlustust nõuda. Vekslit diskontöörile lähetatakse veel samal päeval tasumisenõudmine. Kui diskontööriks osutub täiesti kindlustatud isik, siis võib eelmainitud eelkindlustuse nõudmine ära jääda. Ei ole veksel peale määratud tärimini siiski tasutud, asutakse sissenõudmisele. Selleks peetakse sissenõudmiseks antud vekslite raamatut majandusministri ringkirja § 17 p.4. nõude kohaselt, milles igale isikule, kellele vekslit antud sissenõudmiseks, avatakse eriarve. Neid arveid debiteeritakse sissenõudmiseks antud vekslite ja kuludesummaga ning krediteeritakse sissenõutud ning pangale üleantud sissemaksetega. Pank peab valvama, et sissenõudmisega liiga ei viivitata. Alalise ülevaate saamiseks nõutakse aruannet sundnõudmisel olevate laenude nõudmistele käigu kohta kord kuus või harvemini.

3. Täriminilised laenud.

Kuigi vekslite diskont meie kommertspankade tähtsamaks aktiivoperatsiooniks osutub, ei saa mainimata jätta ka täriminiliste laenudega seoses olevaid tehinguid. Meie kommertspankad on väiksemates summas tärminilisi laene välja andnud, ja Tartu kommertspankadest ei olnud 31. detsembril 1932 a. ühel ühtegi laenu väljaantud, kuna teine kommertspank ainult Kr. 500.-ni tärmi-

nilisi laene väljaannab ja 31.dets.1932 a.bilansis ainult Kr.16.985.- suurune summa figureeris.Neil kaalutlusil jätame tärminiliste laenude üksik-asjalise käsitlese kõrvale ja mainime lühidalt,et tärminilisi laene on meie pangad vekslite ja võlakohustuste vastu välja annud.Lihtsam vorm oleks esimene,kusjuures laenuvõtja võlakohustuse asemel annab blanko- või panga nimele vekslit,mis kindlustatud põhikirjas x/ ettenähtud korras,vältusega mitte üle ühe aasta.Võlakohustuste vastu väljaantud laenudel tuleb laenuvõtjal pangale üleanda järgmine tempelmaksustatud võlakohustus:

V Õ l a k o h u s t u s .

M.....allakirjuta.....

.....
tunnist.....sellega,et ole.....Kommerts Pangalt saanud laenuks

Kr.....
/summa sõnades/

Kohustu.....tasuma saadud laenu Kommerts Pangale järgmistel
tähtpäevadel:

.....
Saadud laenult kohustu.....maksma Kommerts Pangale.....%-se
kasviku aastas,poolaasta viisi ette.....ja
igal aastal.

Laenu kindlustuseks anna.....Kommerts Pangale.....

.....
.....pandiks.

Kui edaspidi,Kommerts Panga nõusolekul,muuda.....ehk
vaheta.....kindlustusi,tähendatakse need muudatused ja vahetu-
sed kas käesoleval võlakohustusel või sellele juurde lisatud
nimekirjal.Ühtlasi tunnista...endale kohustavaks kõik panga üld-
tingimused.

.....".....".....19.....a.

Allkiri:.....

Elukoht:.....

Käemeeste vastutus:

Esiküljel nimetatud võla eest võta.....täieliku ja
solidaarse vastutuse enda peale nagu võlgnik ise,kuni selle
võla,%% ja kulude täielise tasumiseni.Kui võlgnik oma kohustust
tähtpäevaks ei täida või muul alusel tekib Pangal õigus võlga

T A R T U P A N K.

Üldised äritingimused.

/Sõnastus muutmata/.

§ 1. Ärilisse ühendusse astumisel avab pank kliendile tarvitust mööda ühe või mitu arvet, mis kõik vaatamata sellele, mis nimetust nad kannavad ja mis valuutas nad peetakse, loetakse ühise arve osadeks. Pank on aga õigustatud oma õigusi teostama ka iga üksiku arve saldo järele eraldi.

§ 2. Klient on kohustatud pangale kirjalikult teatavaks tegema neid isikuid, kes on õigustatud alla kirjutama tema nimel. Nende volitusi on pank õigustatud lugema maksvaks niikaua, kui ta ei ole saanud kliendilt kirjalikku teadaannet nende volituste kustutamise või muutmise kohta. Muudatustest firma omanikkude või kaasomanikkude koosseisus on klient kohustatud pangale viivitamata teatama. Panga nõudmisel on volinikud kohustatud ette panema tõendus volituste maksvuse kohta.

Klient kannab kõik kahjud, mis tekkinud volituste lõppemise või muutmise õigel ajal pangale teatamata jätmise tagajärjel.

§ 3. Panga poolt kliendile väljaantud tshekiplankette on klient kohustatud hoolsalt alal hoidma. Tshekiplanketi kaotusest tuleb pangale viivitamata teatada. Klient vastutab ise kõigi tagajärgede eest, mis tekkida võivad tshekiplankettide korratu hoidmise läbi. Tarvitamatu tshekiplanketid peavad panga soovil igal ajal ja äriühenduse lõpetamisel ka ilma panga nõudmiseta pangale tagasi antud saama. Pangal on õigus täitmata jätta maksukorraldusi, mis pole antud tshekiplanketil, kui tal tekib kahtlus allkirja ehtsuses.

§ 4. Intressid, komisjon ja kulud, nagu porto, telefoni ja telegrammi kulud jne., arvestatakse üldiselt maksvate määrade järele, kui ei ole teistsugust kokkulepet. Neid määrasid on pank õigustatud muutama, teatades sellest oma klientidele kas kirjalikult või kuulutuse kaudu ühes kohalikus ajalehes oma valiku järele, või mõnel teisel teel. Uued määrad astuvad jõusse panga poolt määratud tähtajast.

§ 5. Arve /jooksva, konto-korrent jne./ avamisega on pank volitatud igasuguseid kliendi arve kasuks sissetulevaid summe krediteerima tema arvele ka ilma tema erilise ülesandeta.

§ 6. Panga poolt kliendile saadetud arve väljavõtted ja teadaanded arve debiteerimise või krediteerimise üle /avisod/ loetakse õigeaks tunnistatuks, kui pank ei saa vastulauset sisemaa klientidelt 14 päeva jooksul, välismaa klientidelt 1 kuu jooksul arvates väljavõtte ehk teadaande kättesaamisest /§36/.

§ 7. Täpsemate instruksioonide puudumisel täidab pank temale tehtud ülesandeid oma äranägemise järgi püüdes kõigiti kliendi huvisid silmas pidada ja valides selle täitmise viisi, mis panga arvates kõige kasulikum.

Kõigiti neil juhtumistel, kus pangale tehtud ülesanded kuuluvad täitmisele väljaspool Tallinna, ehk panga osakondade asukohta, tarvitab pank kliendi riikil kolmandate isikute ehk firmade vahetalitust. Panga vastutus piirdub sarnasel korral ainult ülesandel täpse edasiandmisega.

§ 8. Börsioperatsioonide tegemisel /väärtpaberite, välismaa vekslite ja välisraha ost ja müük/ tulevad tarvitusele kombed ja tingimused, nagu neid vastavatel kohtadel tarvitatakse. Juhusel, kui operatsioon on teostatav mitmel börsil, on pank õigustatud börsi oma äranägemise järele valida, kui ta ei ole kliendilt saanud teistsuguseid juhtnööre.

§ 9. Pank võib alati kõikide temale teostamiseks antud korralduste täitmisel, nagu vekslite, deviiside, väärtpaberite ost ja müük jne. ise esineda kontrahendina, kui sellele otse vastu ei seis kliendi sellekohane korraldus. Klient loobub sellest, et pank enda vaheleastumisest kontrahendina temale teataks.

§ 10. Kliendid, kellel on pangas arve välisrahas, alistuvad selle arve suhtes kõikidele hädaohtudele ja õiguslistele kahjudele, mis panga vastavat arvet välismaal tabada võivad.

§ 11. Kui pangale inkassoks antakse vekslid ja teised dokumendid, mis väljaantud välisrahas, mille nimetus mitmel maal ette tuleb/kroonid, margad frankid jne./, siis tuleb välisraha nimetus täpselt äratähendada. Pank ei vastu ta kahjude eest, mis välisraha nimetuse ebatäpsusest äratähendamisest tekkida võivad.

§ 12. Vekslid, mis pangale inkassoks saadetud täitmatult või puudulikult täidetult, võib pank ilma mingisuguse vastutuseta vastupidiste korralduste puudumisel täita, ja on ainult kohustatud sealjuures arvesse võtta kliendi poolt tehtud ülesannet. Oluliste vekslite teksti andmete, nagu summa, tähtpäeva jne. puudumisel võib pank vekslid kliendile tagasi anda.

§ 13. Vekslid, tshekid ja muud inkasso dokumendid tulevad pangale üle anda aegsasti, nii et sissenõudmine võiks sündida ilma eriliste kiirabinõude tarvitusele võtmata. Pank ei vastuta tagajärgede eest, kui hilise ülesandmise tõttu vekslit ei ole võimalik protestida. Samuti ei vastuta pank ka muude kahjude eest, mis dokumentide hilise üleandmise tagajärjel tekkida võivad.

§ 14. Kõik kliendi poolt pangale üleantud vekslid ja muud doku-

mendid peavad olema tempelmaksustatud seaduse määrustele vastavalt. Kahjud, mis nende puuduliku maksustamise ehk tempelmaksustamata jätmise korral pangale tekkida võiksid, tulevad kliendi poolt tasuda.

§ 15. Veksli esitamine aktseptiks või maksmiseks, samuti igasuguste muude dokumentide esitamine, kui kliendiga pole tehtud teistsugust kokkulepet, ei sünni mitte maks ja asukohas, s.o. tema korteris või kontoris, vaid pank paneb ette asjaosalistele vastavat toimingut teostada panga ruumes; seega loetakse veksel või dokument esitatuks.

§ 16. Kliendi nõudmisel võib pank päralejõudnud kaubad kinnitada, kusjuures klient peab ära määrama, missuguste kahjude vastu, missuguse aja peale ning missuguses summas tuleb kauba kinnitus ette võtta. Kui on antud üldine korraldus kauba kinnitamiseks, kinnitab pank kauba ainult tuleõnnetuse vastu. On klient käskinud kaupa kinnitada "kõikide kahjude vastu" või "kõikide harilikkude kahjude vastu", kinnitab pank kauba ainult tuleõnnetuse ja varguse vastu. Kui kliendi korraldusel pole määratud kindlustuse tähtaega ega summat, kindlustab pank kauba ühe kuu peale, ning summa eest mis ületab 10% võrra arve summat/ainult arve puudumisel ülesantud inkasso-summat/.

§ 17. Kõik inkassoks üleantud vekslid ja aktsepteeritud tratted annab pank maksmata jätmise korral protesti, kui nad pole varustatud pealkirja juures märkusega "ilma protestita" või mõne teise sama tähendusega märkusega. Aktsepteerimata jätmise puhul saadab pank vekslid protesti ainult siis, kui klient on teinud pangale sellekohase korralduse.

§ 18. Välismaal maksmisele kuuluvate vekslite ja tshekkide suhtes jätab pank omale õiguse juhtumisel, kui pangalt nõutakse välismaa seaduste põhjal vekslit või tsheki järgi makstud summa tagasimaksmist, näiteks võltsitud pealkirja pärast, debiteerida tsheki või vekslit esitaja arvet, ehk seda summat mõnel muul teel temalt sissenõuda.

§ 19. Väljaostmata inkasso vekslite ja teiste dokumentide alahoiu eest vastutab pank ühe aasta jooksul arvates esimese teadaande ärasaاتمست komitendile dokumendi väljaostmata jätmise üle. Selle aja möödumisel vabaneb pank igasugusest vastutusest dokumendi edaspidise hoidmise eest.

§ 20. Pank ei vastuta kliendi ülesandel panga poolt vastuvõetud või kolmandatele isikutele väljaantud dokumentide ehtsuse või täielikkuse eest.

§ 21. Garantiide kindlustuseks on pangal õigus igal ajal kliendilt nõuda täiendavate kindlustuste esitamist. Kui klient ei täida seda nõudmist panga poolt määratud tähtajaks, on pank õigustatud realiseerima §24-as tähendatud korras tema korralduses olevaid kliendi kindlustusi ja puudavas osas pöörama nõudmist kliendi muu varanduse peale.

Garantiide põhjal kliendi eest väljamakstud summadega on pank õigustatud debiteerima kliendi kontokorrent või jooksvat arvet.

Käesolevas punktis sisaldatud määrused on maksvad ka akkreditiivide kohta, mis ei ole sularahaga kindlustatud.

§ 22. Panga käes olevaid vekslid on pank õigustatud vastupidiste korralduste puudumisel tähtajal maksmiseks esitama ja maksmata jätmise korral protestima.

§ 23. Kui klient ei täida panga vastu oma vekslit või teisi kohustusi, on pank õigustatud nende summadega debiteerima kliendi arvet/jooksvat, kontokorrent jne./Ühtlasi on pank õigustatud olenemata kontokorrent vahekorra teostama oma nõudmise õigust kõigi vekslite, tshekkide ehk muude dokumentide järgi kohustatud isikute vastu.

§ 24. Kõik kliendi väärtpaberid, vekslid, tshekid, konossementid, laotunnistused, kaubad, obligatsioonid, nõudmised kolmandate isikute vastu ja muud väärtused, millised ärilises läbikäimises kliendiga või muul viisil panga valdamisele langevad või pangale hoiule antakse ja ei ole võõra omandusena üles antud, samuti kõik kliendi saldos jooksvatel, kontokorrent ehk muudel arvetel, ka kindlustatud debet-arved, millede kindlustused täielikult kasutatud ei ole, loetakse pangale pandituks kliendi kohustuste kindlustuseks; pank on õigustatud neid kinni pidama ja tarvekorral realiseerima oma nõudmiste katteks, ükskõik missugusel alusel viimased on tekkinud.

Kui klient panga poolt määratud tähtajaks oma kohustusi panga vastu ei täida, võib pank igal ajal igasuguseid kliendi summe võla katteks tarvitada ja kindlustusi, sealhulgas ka obligatsioone, võimalikult soodsalt oma äranägemisel kas kohtu, ehk, väljaspool kohtu, erateel realiseerida kliendi arvel ja riisikol, ka ilma kliendi erilise nõusolekuta ja ilma temale sellest ette teatamata. Saadud raha tarvitatakse kliendi kohustuste katteks.

Pank võib kindlustusi realiseerimiseks oma äranägemisel valida ja ühel ajal panditud varanduste realiseerimisega või enne seda, kogu või osa nõudmisest kohtu teel sisse nõuda, kui ka nõudmist pöörata kliendi muu varanduse peale.

Kui klient on annud pangale oma võla kindlustuseks teiste väärtuste kõrval veel enda või temale kolmandatud isikute poolt väljaantud vekslid ehk nõudmise dokumente, siis on pangal õigus ühel ja samal ajal oma äranägemisel nõudmist tõsta nii vekslite kui ka teiste nõudmise dokumentide järgi kõikide kohustatute vastu.

§ 25. Pank hoolitseb tema kätte hoiule antud ehk mõnel muul põhjusel tema kätte antud väärtpaberite ja muude väärtuste eest sama hoolsalt, nagu tema enese varanduse eest. Pank vastutab ainult oma ametnikkude

truudusetuse ja korratuste korral.

§ 26. Välismaal ostetud ehk vastuvõetud väärtusi hoiab pank välismaal alati oma nimel alal, kuid kliendi arvel ja riisikol, kui ei ole nõutud väärtuste sisemaale toomist.

§ 27. Pank toimetab tema valitsemisele antud väärtpaberite loosimise kontrolli, intresside ja dividendide inkasso, kui ka loositud või väljamaksmisele määratud väärtpaberite inkasso ja uute kupongilehtede muretsemist ka ilma erilise korralduseta. Tema ei vastuta aga kõigil neil juhtumistel, kus küsimuse all olev teadaanne "Riigi Teatajas" pole ilmunud.

Eesõiguste kasutamist uute aktsiate omandamiseks, maksude õien-damist osaliselt tasutud väärtpaberite eest ja teisi sarnaseid toimetusi ei võta pank ette ilma kliendi sellekohase õigeaegse korralduseta.

§ 28. Pank ei ole kohustatud ette võtma temale kindlustuseks antud väärtpaberite valitsemisega seotud toimetusi, nagu intresside ning di-videndide sissenõudmist, loosimise kontrolli, väärtpaberite kindlustamist tiraashi vastu jne., kuid tema on õigustatud tegema seda kliendi arvel, kui ta seda tarvilikuks peab.

§ 29. Kui pangale on panditud ehk kindlustuseks antud osatähed ehk aktsiad, siis on pangal kõik aktsia või osatähe omaniku õigused, kui selle vastu ei seisa teistsugune kokkulepe.

§ 30. Pank ei vastuta kahjude eest, mis tekkida võivad eksituste läbi telefoni kõnedes, samuti korratuste läbi telegraafilises läbikäimises, eriti ebaõige teksti, kahekordse või hilise kättemõistamise tagajärjel. Samu-ti ei vastuta pank postiasutuste eksituste ja viivituste tagajärjel sündi-nud kahjude eest.

Telegraafi või telefoni teel antud maksutähed tulevad alati viivitamata kirjalikult kinnitada; samuti tuleb kiires korras kinnitada ka muude telegrammide ja telefonikõnede sisu.

§ 31. Pank ei vastuta kahjude eest, kui klient, kelle nimel vas-tav operatsioon toimetatud, asetleidnud vigu ei reklameeri aja jooksul, mil see võiks sündida korrapärase ärikäigu juures. Samuti ei vastuta pank kahju-de eest, mis on tekkinud transfertide, maksude, krediteerimiste, akkrediteeri-miste jne. hiljaksjäämise tagajärjel. Pank ei vastuta ka välisraha kursi kõi-kumisest tekkinud kahjude eest.

§ 32. Pank ei vastuta kahjude eest, mis tekkinud asjaajamise takistustest väärarvamata jõu/vis major/, streikide, töösulgu/de/lockout'ide/, mässu või vaelase pealtungi tagajärjel.

§ 33. Teateid ja nõuandeid annab pank ilma mingisuguse vastutu-seta.

§ 34. Niihästi kliendil kui ka pangal on õigus ärilist ühendust igal ajal lõpetada, kui selle vastu ei seisa teistsugune kokkulepe.

§ 35. Kõigi äriläbikäimise juures tekkivate panga nõudmiste ja kohustuste täitmise kohaks loetakse Tallinn, panga osakondade suhtes linnad kus osakonnad asuvad, kui teisiti kokkulepitud ei ole.

Kõik vaieldused, mis panga ja kliendi vahel tekivad, lahendatakse Eesti Vabariigi seaduste järgi ja aluvad Tallinna kohtudele, panga osakonda-de suhtes aga selle linna kohtudele, kus osakond asub, niivõrd kui nad seadu-se alusel sunduslikult teise kohtule ei allu.

Kui pank kliendi huvides protsessib, ehk kohtuliku sissenõudmist toimetab, tuleb kliendil tasuda kõik pangale tekkivad kulud, ka neil juhtu-mistel, kui nemad vastaselt poolelt sissenõutud summat ületavad.

§ 36. Kõik teadaanded saadab pank kliendile tema poolt käesole-vate üldiste äritingimuste allakirjutamisel ülesantud aadressil, Igasugusest elukoha muutmisest tuleb pangale kirjalikult teada anda.

Kirjalikud teadaanded loetakse kliendile kätteleantuks sisemaal 3 päeva ja välismaal hiljemalt 14 päeva peale teate pangast väljasaatmist kliendi poolt viimati ülesantud aadressile.

§ 37. Kõik käesolevate üldiste äritingimuste muutmised tulevad teha kirjalikult, suusõnalised kokkuleped ei ole mõlema pooltele kohustavad.

Ärakirja neist üldistest äritingimustest ole.... vastu võtnud ja tunnista.... neid meie ärilisele ühendusele kohustavateks.

Allkiri:

Aadress:

Pikalaenu Panga tähtajaliste laenude üldtingimused.

/Sõnastus muutmata/.

§ 1. Pikalaenu Pangale panditud varandused loetakse väljaantud laenu, intresside, viivituseraha ja kõikide kulude kindlustuseks, mis seotud panditud varanduste hindamisega, vastuvõtmisega, järelvalvega ümberpaigutamisega ühest asupaigast teise, või mis tekivad panditud varanduste valdamisest, hoidmisest ja realiseerimisest. Kõik eeltähendatud kulud kannab laenusaaaja.

§ 2. Laenusaaaja vastutab saadud laenu eest mitte ainult Pikalaenu Pangale üleantud pantidega, vaid kogu oma varandusega.

§ 3. Allpool §§ 5, 7, 8, 9, 11, 17 ja 24 tähendatud juhtumitel on Pangal õigus võla kindlustuseks esitatud varandusi § 1 ettenähtud nõudmiste katteks realiseerida oma valiku järgi või tõsta nõudmist võlgniku muu varanduse vastu. Panditud vallasvara müük sünnib Panga korraldusel ilma kohtuta. Börsihinnata varandus müüakse avalikul enampakkumisel, kusjuures Pank pakkumise algsumma määrab kindlaks oma äranägemise järgi, kuna börsihinnalisi kaupu võib Pank müüa ka ilma enampakkumiseta börsihinna alusel. Pank võib ühel ajal nõudmist avaldada täies ulatuses nii võlakohustuse kui ka selle kindlustuseks esitatud vekslite, obligatsioonide ja muude võladokumentide järgi. Pank hoiab laenusaaaja käsutuses ilma protsentideta summa, mis pantide realiseerimisest ja panditud võladokumentide sissenõudmisest peale Panga nõudmiste rahuldamist järele jääb.

§ 4. Kui panditud varandused on Panga valdamisel, ei vastuta Pank selle eest, kui temale panditud kaubad mahajooksmise (lekaaz), kuivamise ja kõdunemise teel osa omast raskusest kaotavad, ehk kui need kaubad oma looduslike omaduste, halva pakkimise või kauase seismise tõttu rikki lähevad; samuti ei vastuta Pank, kui panditud varandused vääradata jõu (vis major), streigi, rahvamässu või vaenlase pealetungimise puhul kaduma või rikki lähevad. Pank ei vastuta panditud varanduste omaduste, kaalu, algupära ja väärtuse eest. Pank on vastutav tema hoole all olevate varanduste eest ainult sel korral, kui leitakse, et tema otsekohese süü läbi mingisugune kuritarvitus nendega ette on tulnud.

Ka pärast panditud varanduste üleandmist Panga valdamisele jääb laenusaaaja ülesandeks neid aegajalt järele vaadata ja nende alalhoiu eest hoolitseda, milleks Pank temale takistusi ei tee.

§ 5. Juhul, kui panditud varanduste väärtus Pangal olevate andmete järgi väheneb, on Pangal õigus laenusaaajalt täiendavaid kindlustusi nõuda oma äranägemise järgi. Pank määrab tähtpäeva täiendavate kindlustuste esitamiseks. Kui tähtpäevaks laenusaaaja ei ole täitnud Panga nõudmist, on Pank õigustatud asuma võla sissenõudmisele §§ 2 ja 3 ettenähtud korras. Pank esitab omad nõudmised laenusaaajale täitmiseks kas posti-, telegraafi- või muul teel.

§ 6. Laenusaaaja peab andma üürile või rendile, Pangale vastuvõetavatel tingimustel, ruumid ja laoplatsid, kus panditud varandused alal hoitakse. Juhul, kui panditud varandused asuvad üüritud ruumes või laoplatsidel ja viimaseid Pangale edasi pole antud, on laenusaaaja kohustatud esitama tõendused ruumide ja laoplatside üüriraha ettemaksmise kohta vähemalt lo päeva enne üürilepingus tähendatud makсутähtpäeva, vastasel korral on Pank õigustatud tasuma üüriraha laenusaaaja arvel. Pangal on õigus igalpool laoruumes ja platsidel, kus panditud varandused asuvad, ja ka panditud asjadel panna välja plakaate, mis tõendavad Panga pandiõigust nende varanduste peale.

Pangal on õigus, kui ta seda tarvilikuks peab, panditud varandusi viia üle teise kohta - olgu samasse linna või mujale.

§ 7. Panditud varandused, või kui panditud dokumendid, siis varandused, mis dokumentides tähendatud, peavad olema kindlustatud kahju vastu Panga nimele Panga poolt vastuvõetavaks peetud kindlustusseltsis, kusjuures kindlustussumma poliiside järgi peab olema vähemalt 50% suurem Panga laenusummast, Panga Nõukogu otsusel aga kuni kahekordne. Kui võlgnik 15 päeva enne kindlustuse tähtaja lõppu ei esita Pangale uut poliisi, on Pank õigustatud, kuid mitte kohustatud, kindlustama neid varandusi võlgniku arvel. Viimane on kohustatud tasuma selleks kulutatud summa ja § 16 tähendatud viivituseraha hiljemalt lähemaks laenu maksetähtajaks, vastasel korral asub Pank kogu võla sissenõudmisele. Kahjude puhul talitatakse Panga põhikirja §§ 71-77 kohaselt.

§ 8. Kui panditud varandus jääb laenusaaaja pidamisele (põhik. § 38), on viimane kohustatud panditud varandusi hoidma ja nende järele valvama heapere-meheliku hoolega.

§ 9. Kui Pank on selgusele jõudnud, et laenusaaaja kogu oma majapidamist või ettevõtet hooletult ajab, või kui ettevõtet juhtivad isikud ei vääri Panga usaldust, on Pank õigustatud nõudma sisse laenu enne tähtaega ja panditud varanduste realiseerimisele asuma § 3 ettenähtud korras.

§ 10. Pank ei ole kohustatud võtma ette laenusaaaja poolt arvete kindlustuseks ja hoiule antud väärtpaberitega seotud toiminguid, nagu protsentide ning dividendide sissenõudmist, konverteerimist, loosimise kontrolli, loositavate väärtpaberite kindlustamist tiraaži vastu j.n.e., kuid ta on õigustatud tegema seda laenusaaaja arvel, kui ta seda oma huvides tarvilikuks peab.

§ 11. Tähtajaliste vekslite pantimisel on laenusaaaja ise kohustatud hoolitsema vekslite tasumise eest. Pank on õigustatud, kuid mitte kohustatud vekslite tähtaja kättejõudmisel vekslite protestima. Vekslite mittemaksmisel on Pangal õigus müüa edasi vekslit või asuda sissenõudmisele. Pangale teatavaks saanud andmetel vekslite andja või tema girantide maksuvõime nõrgenemise üle on Pangal õigus nõuda lisa-

kindlustusi või, viimaste esitamata jätmisel, osa või kogu laenu tasumist enne tähtaega.

Samuti kui Pangale teatavaks saanud andmetel võlakohustuse järgi võlgniku või vastutajate maksuvõime on nõrgenenud, on Pangal õigus nõuda liisakindlustusi või, viimaste esitamata jätmisel, osa või kogu laenu tasumist enne tähtaega.

Pank toimib panditud vekslite suhtes õigustatud vekslipidajana.

Kõik vekslid ja dokumendid peavad olema seaduslikult tempelmaksustatud. Pank ei vastuta maksustamata ja ebaõieti maksustatud vekslite ja muude dokumentide juures tekkida võivate kahjude eest, vaid kõik sarnaselt Pangale tekkinud kulud ja kahjud jäävad laenusaaaja kanda.

§ 12. Pangal on õigus pantida edasi pandiksantud varandusi ilma laenusaaaja erilise nõusolekuta.

§ 13. Pank ei vastuta laenusaaaja poolt või laenusaaaja heaks Pangale üleantud dokumentide ehtsuse või puudulikkuse eest.

§ 14. Nimelised väärtpaberid ja kohustused peavad olema varustatud laenusaaaja pealkirjaga või juhtumisel, kui lubatud - blanko üleandmise pealkirjaga. Peale selle peab, juhtumisel, kui seda nõuab vastavate ettevõtete põhikiri, väärtpaberitele lisatama juurde teadaanne ettevõtte juhatuse nimel, et väärtpaberid on üle antud Pikalaenu Pangale.

Pangal on kõik aktsia- või osatähepidaja õigused, kui aktsiad või osatähed temale on panditud või arvete kindlustuseks antud.

§ 15. Kõik panditud varanduste hindamisega, vastuvõtmisega, järelevalvega, ümberpaigutamisega ühest asupaigast teise, valdamisega, hoidmisega ja realiseerimisega ühenduses olevad kulud on laenusaaaja kanda. Laenusaaaja on kohustatud neid kulusid tasuma hiljemalt 5 päeva jooksul Panga teadaande väljasaatmisest arvates.

§ 16. Kui laenusaaaja ei tasu Pangale tähtajaks laenu või selle osa, intresse, tulekindlustuse maksusid või muid kulusid, võetakse tasumata summa pealt viivituseraha 1% kuus, arvates poolikud kuud terveteks.

§ 17. Kui võlgnik ei tasu tähtpäevaks laenu või selle osa, samuti ei tasu intresse, viivituseraha ning muid kulusid, on Pank õigustatud, oma äranägemise järgi, nõudma sisse võlga osaliselt või tervikus, müüma ära panditud varandusi ning realiseerima võlakohustusi.

Pank võib pöörata nõudmise laenusaaaja muu varanduse peale ühel ajal panditud varanduse realiseerimisega või enne seda.

§ 18. Pantide vastuvõtmise ja vahetamise puhul võtab Pank oma kulude katteks laenusaaajalt tasu Panga poolt kindlaksmääratavate normide järgi.

§ 19. Toimingud on kohustatavad Pangale niivõrt, kui võrt nad kirjalikult tõendatud on. Kokkulepped suusõnal ja telefoniteel, kui nad kirjalikult kinnitamata, pole Pangale kohustatavad. Telegraafiliste teadaannete juures on alati mõõduandev kirjalik kinnitus.

§ 20. Käesolevast võlakohustusest tekkinud vahekordade lahendamisel on laenusaaaja aadressiks, kuhu Pikalaenu Pank tarviduse korral saadab oma teadaanded:

Sellel aadressil, kuni viimase muutmiseni, millest Pangale tähitud kirjas tuleb teatada, saadab Pikalaenu Pank laenusaaajale kõik kirjad, kutsed, teadaanded, dokumendid ja muud saadetised, ning laenusaaajal ei ole õigust end vabandada või kaitsta Pikalaenu Pangalt temale eelülesantud aadressil saadetud kirjade, kutsete, teadaannete, dokumentide ja muude saadetiste mittekoostamisega või mitteteadmiseiga.

§ 21. Laenusaaaja annab võlakohustusel vastava allkirja pantide tagasisaamise kohta.

§ 22. Laenusaaaja arvete ja kindlustuse pealt võetavad riigi- ja muud maksud on laenusaaaja kanda.

§ 23. Kõik Pangale teada antud isikute õigused toimida laenusaaaja või ta firma nimel, kui ka nende volitused jäävad maksmata niikaua, kui Pank on kätte saanud kirjaliku teadaande nende õiguste ja volituste muutmise või kustutamise üle.

§ 24. Kui m.....käesoleva võlakohustuse vastu saadud laenu

m..... avalduses.....19.....a. tähendatud otstarbeks ei kasuta, on Pikalaenu Pangale õigus, oma äranägemise järgi, kogu laenu enne tähtpäeva sisse nõuda.

§ 25. Pank võib oma äranägemise järgi kõik nõudmised käesoleva võlakohustuse järgi avaldada nõudja asukoha kohtutele.

§ 26. Ühe laenu kindlustuseks laenusaaaja või pantija poolt Pangale panditud väärtused kindlustavad pantidena ühiselt ka kõiki teisi nõudmisi, mis Pangal tema vastu on.

.....".....19.....a.

.....
/Allkiri/.

temal sisse nõuda, võib Pank seda nõudmist ka otsekohe m..... vastu pöörata Panga asukoha kohtuasutuse kaudu, ilma peavõlgniku vastu nõudmist tõstmata või ühtlasi ka tema vastu nõudmist tõstes.

Vastuta.... ka sel korral, kui pikendatakse võla tasumise tähtpäevi ilma m.... teadmata.

Ühtlasi tunnista.... endale kohustavaks kõik panga üldtingimused.

Peale võlakohustuse täitmist ja lisakindlustuse üleandmist pangale, mille vastu pank vastava kvitungi annab, tuleb veel pangale anda allkiri panga üldtingimuste lehele.

Elmainitud laenude andmine ja otsustamine on sarnane diskont-laenude väljaandmise korraga, seepärast siin kohal seda küsimust pikemalt ei käsitle.

Tärminiliste laenude väljaandmine toimub võlakohustuse vastu mitmesugusel kindlustusel, mis olulise tähtsusega tärminiliste laenude väljaandmisel. Täiuslikumalt väljatöötatud ja juriidilistele nõuetele vastav tärminiliste laenude üldtingimused on lisal nr.7, kuid juhtumil, kui laenud blankovekslite vastu väljaantakse ja nende bilansi summa eriti veel väike on võib allkirju võtta panga üldäritingimustele. x/

Tärminiliste laenude lisakindlustused.

Nagu eespool mainitud, ei ole tärminilistel laenudel olulist tähtsust eesti kommertspanganduses, ja pikemalt peatumine nende juures oleks ehk üleliigne, kuid kuna lisakindlustused on ühised nii tärminilistel kui ka kontokorrentlaenudel, siis selgitame juba siinkohal iga lisakindlustuse liiki.

a/Kullakindlustusel.

Kulla kindlustusel väljaantavaid laenusid tuleb ette eriti panga praksises mõni üksik, seetõttu selle juures pikemalt ei peatu. Seaduses ettenähtud puhtakullakindlustuse ülemmäär ulatub 95%-ni. Praegusel hetkel on kullakurss kõikuv, kuna eesti kroon teeb inglise naelaga kõikumisi kaasa ja seetõttu tuleks igakordselt laenu andmisel Eesti Pangalt nõutada kulla päevakurss.

b/Vekslite ja eriliste tärminiliste kohustuste kindlustusel.

Seaduse xx/ nõue on, et selle liigi lisakindlustuse järele vastu taks vähemalt kaks maksujõulist isikut. Seda liiki tehingud ei ole meie

x/ Tartu Panga üldised äritingimused. Vaata lisa nr.7.a.

xx/Krediitasutiste seadus R.T.nr.31-1932 a., § 9 p.2, b.

kommertspankade praksises levinud.

c/Riigi poolt garanteeritud väärtpaberite kindlustusel.

Mõned kommertspangad on selle liigi laenu kindlustuseks vastu võtnud 1927 a. välislaenupaberid, peamiselt dollarites. Seaduse nõuete kohaselt võib laen kindlustatud olla kuni 90% börsil noteeritud väärtpaberite hinnast. Kuna dollari kurss eriti praegusel ajal kõikuv, siis peab seda liiki kindlustustega ettevaatlik olema ja kindlustuse protsentuaalset suurst võimalikult madalal hoidma. Ka sarnaste laenude leving ei ole mainimisväärne.

d/Börsil noteeritavate eraseltside aktsiate kindlustusel.

Kuna meil börsil eraseltside aktsiate noteering täiesti juhuslikku iseloomu kannab, siis tuleb neist kindlustustest võimalikult hoiduda. Sarnaseid kindlustusi võib meie pankades ainult üksikuid leida. Seaduslikuks kindlustuste ülemmääraks on 75% nende börsihinnast.

e/Kaubaveo tunnistuste kindlustusel.

Üksikutel juhtumitel esinevad kindlustustena konnossemendid ja teised kaubaveo ja hoiutunnistused. Kindlustuse ülemmääraks on 75% kaubaturu hinnast. Seda liiki kindlustusi leiame Tallinna suuremates erapankades, kuna Tartu kommertspankades on ainult üksikuid laenusid, ja ühes suuremas kommertspangas pole isegi ühtegi, sarnasel kindlustusel välja antud. Kindlustussumma määritletakse konnossemendi juures esitatud faktuuris näidatud kauba hulga ja liigi järele, Tallinna börsikomitee kaupade noteeringu alusel.

f/Kaupade kindlustusel.

Seda liiki kindlust leiame juba suuremal arvul, kuid peamiselt konto-korrent laenude väljaandmisel.

g/Garantiide kindlustusel.

Laenusid sarnast liiki kindlustusel tuleb vähesel arvul ette Kuna aga võlakohustuste vastu antud tärmiliste laenude järele sissenõudmine mitte nii hõlbus ei ole, kui vekslite järele, siis on meie kommertspankades levinud vekslilaenu varustatud teiste krediitasutiste garantiivõi avaalpealkirjadega.

Miks tähtajaliste laenude bilansi summad tähtsuseta suuruse omavad, on arusaadav, sest meie vekslilaenu ei kanna, mitte just harva, puhtvekslilaenu iseloomu, vaid suur protsent meie pankade vekslite portfelist on koormatud pikemaajaliste laenudega, mille tärmineid aeg-ajalt uuendatakse.

Puhtakujulisi kaubaveksleid jätkub meie kommertspankadele vaevalt rediskonteerimiseks Eesti Pangas.

Üksik tärminiliste laenude eriliik, milline meie kommertsbankades rohkem levinud, on

h/Tärminilised laenud obligatsioonide kindlustusel.

Enne laenu väljaandmist tuleb hinnata kinnisvara ja selgusele jõuda, kas ta mitte obligatsioonidega ülekoormatud ei ole. Selleks tuleb kinnisvara panga hindaja poolt ärahinnata lasta. Laenusoovijalt nõuda kinnistujaoskonna väljavõtteid, millest nähtub, kui võrt kinnisvara on võlgadega koormatud ja kas laenusoovija esineb täisõigusliku omanikuna. Selleks, et panditud kinnisvara pangale ka tule vastu kindlustatud oleks, nõutakse tulekindlustuspoliisi esitamist, millel märkus, et kindlustatud varanduse väärtus panditud suuruses pangale välja makstakse.

A/S. Kauba Panga k/krt. lepingu § 11 näeb ette, et klient on kohustatud panditud varandused tuleõnnetuse vastu kindlustama täies väärtuses pangale vastuvõetavas kindlustuse seltsis ja pangale poliisid üle andma. Poliisid peavad üle antud olema panga nimele või varustatud kindlustusseltsi juhatuse või selleks volitatud agendi märkusega, et õnnetuse korral on ainult pank õigustatud vastu võtma kahjutasu summe. Kindlustuse suuruse kohta võib ta kokkuleppida kindlustusseltsiga kliendi nõusolekuta ja kliendil ei ole õigust erikokkuleppeid sõlmida. Kui klient 5 päeva enne kindlustuse lõppu ei esita uut poliisi või uuendustunnistust, on pank õigustatud ise uuesti kindlustama panditud varandusi kliendi kulul. Klientuurile vastutulemiseks on näiteks A/S. Kauba Pangas kindlustusselts Eesti Lloyd'i osakond, kus pangale tarvilikud kindlustuspoliisid laenusoovija nõudel kohe üle antakse. Ka teiste pankade juures leidub mõne kindlustusseltsi agentuur või osakond.

On leitud, et kui obligatsioonid vastavad panga põhikirja nõuetele ja on küllaldased tärminiliste laenu kindlustuseks, siis võetakse neid kindlustustena vastu. Obligatsioonide vastuvõtmisel tuleb jälgida, et obligatsioonid oleksid blankoks tehtud ja et obligatsiooni sisseandmisel oleks obligatsiooni ülesütlemisleht kinnisvaraomaniku allkirja juure lisatud, millega viimane tunnistab, et pank obligatsiooni on õigeaegselt ülesõelnud ja on õigustatud obligatsiooni järele võlgnevat summat igal ajal sissenõudma.

Ülesütlemise lehe kuju on järgmine:

Kommerts Pangale,

S i i n .

M.....allakirjutaja.....
.....
tunnista....sellega, et.....päralt oleva liikumata
varandusele, mis asub.....
.....kinnistu nr.....all,
tehtud obligatsioon"...."..... 19...a.nr.....
.....

suuruses, mis on ingrosseeritudkinnistusjaoskonnas
".....".....19....a.päevaraamatu nr.....all
Kommerts Panga poolt üles on öeldud, ja et Kommerts Pank õigusta-
tud on eelmainitud obligatsiooni järgi võlgnevat summat igal ajal
nõudma.
.....".....".....193.a.

.....
/kinnisvara omaniku allkiri/

On eelmainitud võlakohustus, kinnisvara hindamise akt, tulekind-
lustuse poliisid, obligatsiooni ülesütlemise leht ja obligatsioon ise ja
kinnistusjaoskonna väljavõtte pangale üle antud, siis koondatakse need eri
mappi ja säilitatakse nad sarnaselt. Hõlpsamaks arvestamiseks olgu mapil mär-
gitud laenu nr., laenusaja nimi, antud laenu suurus ja kindlustuste kogusumma.
Pantide vastuvõtmise üle annab pank kliendile vastava kviitungi pandi vastu-
võtmise kohta.

i/Tärminiliste laenude ja kindlustuste arvestus.

Parema ülevaate saamiseks on sobivam kindlustuste ja tärmini-
liste laenude reskontrot pidada ühises koondreskontros. Kuigi majandusminist-
ri ringkirjas § 7 p.7 on ettenähtud peale reskontro tärminiliste laenude
täriminiteraamat, tuleb seda siiski üleliigseks pidada laenude vähesuse tõttu.
Otstarbekohasem on laenude tärimineid nii korraldada, et kõik laenud langeksid
kahele või neljale kindlale täriminile aastas, nagu see teostatud Pikalaenu
Panga töökorralduses.

Koondreskontros oleksid üksikud laenud liigitatud vastavalt
kindlustuste iseloomule /majand.ministri ringkiri § 7 p.6/. Igas pantidele
määratud lahtris olgu näha pandi nominaalväärtus ja krediitseaduste nõuete
kohane pandi kindlustuse kate. Peale selle on reskontros märgitud laenu saa-
mise kuupäev, laenu number, laenusaja nimi, laenu algsumma ja laenu järgmine
tärimin ja tegelik saldo. A/S. Kauba Panga põhikirja § 10 p.12 kohaselt võib
pank pandiks võetud väärtusi edasi pantida, kuid mitte kõrgemalt kindlustuse
vastu antud laenust pantimise hetkel. Sarnaste kindlustuste edasipantimine
peab koondreskontros vastavas lahtris kindlasti fikseeritud olema. Kuna, nagu
eespool mainitud, tärminilised laenud meie panga praksises vähe levinend on,
siis ei peatu nende juures pikemalt ja asume kontokorrent-laenude tehingute
selgitamisele.

4. Kontokorrent-laenud.

Kontokorrent-laenud ei ole mitte ainult meie panganduses tähtsam aktiivtehing, vaid ka välismaa panganduses etendavad need eriti tähtsat osa.

Kontokorrent-krediidiga tuleb mõista sellist krediidi-vormi, milline sellekohase lepingu alusel sõlmitud panga ja laenuvõtja vahel ning on jooksva kontokorrent-arve /inglisekeeles - current-account; prantsusk. compte courant, saksa. Konto-Korrent-Kredit/iseloomuga.

J. Filippov x/ arvates selleks, et pangad oleksid kontokorrent-vahekorras, on vähe, et nende vahel on ainult asjaline side, ehk see, mida prantslane tabavalt nimetab "un courant d'affaires", vaid kontokorrent-vahekord kontrahentide vahel algab ainult siis, kui nende vahel on sõlmitud kontokorrent-leping.

Kontokorrent-lepingute sõnastusi toome - "kontokorrent-laenude krediidi avamise" osas.

G.v. Schulze-Gaevernitz xx/ mainib, et juriidiliselt on kontokorrent "vastastikune krediidiusaldus" panga ja panga kliendi vahel, kusjuures võlausaldaja ja võlavõtja osad vahelduvad. Kontokorrent-leping võimaldab, vastandina lombard- ja diskontlaenudele, igal ajal ülesütlemist.

Majanduslikult on sarnased kontokorrent-laenud eriti tervitatavad, kui arve liikumine oleneb hooajakrediidist, kusjuures klient sisseostude ajal esineb võlavõtjana ja müügihooajal võlausaldajana. Sarnaste krediitide mitmekesiduse tõttu on pangal võimalik suuremal hulgal kontokorrent-lepingusid sõlmida, kuna hooajad, arvestades mitmelaadilisel erinevail erialadel tegutsevaid ettevõtteid, mitte ühele ajale ei lange.

F. Somary xxx/ leiab, et kontokorrent-krediiti eu tulegi eraldada, kui eri krediidivormi. Tema arvab, et majanduslikult kontokorrent-laenudega ei elustata mitte üksi käitiskrediiti, vaid ka väärtpaberite ja investeerimise krediiti.

Kommertspankade seisukohalt võivad kaks viimast krediidivormi minimaalselt panga aktiivat koormata.

A. Piip xxxx/ annab kontokorrentile järgmise definitsiooni: "Kontokorrent sõna juriidilises mõttes on kahe isiku kokkulepe vastastikuse kredii-

x/ Ю. Филиппов, Банковое дело. Том I, часть II, 1926, lk. 82.

xx/G.v. Schulze-Gaevernitz, Die deutsche Kreditbank, 1922, lk. 56-57.

xxx/F. Somary, Bankpolitik, 1930, lk. 29.

xxxx/A. Piip, Kaubandusõigus, 1933, lk. 21.

di avamiseks nende vahel teatud aja jooksul sõlmitud toimingute alusel." Kuigi sarnane vastastikune krediidi andmine püsib kuni üks pooltest kontokorrent lepingut ei ole ülesöelnud, siis tuleb siiski sellega arvestada, et tavaliselt meie pankade praktikas iga kolme kuu järel arved lõpetatakse, saldo kantakse järgmisele ajajärgule üle, mille all tuleb mõista võlasuhe kohustuse uuendamist /novatio/.

Ka meie kommertspankade praktikas on diskontlaenude kõrval tugevasti levinud kontokorrent-laenud. Majand. min. ringkirja § 9 p.1-s on defineeritud kontokorrent-laenude mõistet, kui vastava lepingu alusel tähtajata krediidi andmine kontokorrent-arvete kujul, ülesütlemise õigusega hiljemalt ühe kuu jooksul kindlustuste vastu, millised loetletud Kred. Sead. § 9 p.2. Kuivõrt suures ülekaalus kontokorrent-laenud täriminilistest laenudest on levinud, näitavad järgmised arvud. Meie suurema eesti kommertspanga, likvideerimisel oleva Eesti Kommertspanga, 30. nov. 1930 a. bilansi järel oli pangal tähtajalist laene Kr. 114.841.20, kuid samal ajal kontokorrent laene Kr. 6.432.078.66. A/S. Kauba Panga bilansi järel 31. dets. 1932 a. pangal täriminilisi laene ei olnud, kontokorrent laene aga Kr. 521.650.15. A/S. Tartu Panga Tartu osakonna 31. dets. 1932. aasta bilansi järel oli pangal täriminilisi laene Kr. 16.985.-, kontokorrent laene aga Kr. 278.098.89. Need arvud näitavad, et meile on võõras täriminiliste laenude tüüp, kuid sellevastu on tugevasti levinud kontokorrent laenud. Kontokorrent-laenud jagunevad laenudeks:

a/ väärtpaberite kindlustusel

b/ vekslite "

c/ kaupade "

d/ muudel "

Krediitseaduse kindlustuste normid on samad, mis täriminilistel laenudelgi.

a/ Kontokorrent-laenude krediidi avamine.

Kontokorrent-laenude krediidi avamine toimub analoogiliselt diskonteeritud vekslite juures selgitatud krediidi avamisele. On juhatuse, erijuhtumel ka nõukogu poolt kontokorrent-krediit lubatud võib järgneda krediidi kasutamine. Enne seda tulevad täita aga järgmised panga nõuded:

Krediiti soovijal tuleb allakirjutada kontokorrent-krediidi leping või üldised panga äritingimused x/, milles täpselt ettenähtud kontokorrentarve kasutamisega ühenduses olevad ning panga poolt püstitatud nõu-

x/ A/S. Tartu Panga üldised äritingimused. Lisa nr. 7.

ded. Jäävad need nõuded täitmata, võib pank kohe asuda kogu võla sissenõudmisele. A/S. Kauba Panga kontokorrent-lepingu vorm on järgmine:

Konto-korrent arve No.

Konto-korrent krediidi leping.
/Sõnastus muutmata/.

§ 1. Kauba Pank, käesolevas lepingus lühendatult nimetatud "pank", aset leidnud kokkuleppe põhjal.....
...../kellega/
....., kes käesolevas lepingus lühendatult nimetatud "klient", avab viimasele konto-korrent krediidi

kuni Kr..... suuruses summas, mida klient kindlustab pangale panditavate väärtpaberitega, vekslitega, kaupadega või teiste vallasvaradega, kinnisvaradega või muude väärtustega, kusjuures panditavate varade ja väärtuste hindamine sünnib panga äranägemisel.

Juhul, kui avatud krediit hiljem lisakokkuleppe põhjal suurendatakse ehk laenu summa intresside mittetasumisel ehk mõnel teisel põhjusel üle avatud krediidi piiride tõuseb, on määrused, milliseid sisaldab käesolev kokkulepe, maksvad kogu võlasumma ulatuses.

§ 2. Avatud krediidi kasutamiseks võib pank avada kliendile ühe või mitu arvet, mis kõik loetakse ühise konto-korrent arve osadeks, vaatamata sellele, mis nimetust nad kannavad ja mis valuutas neid peetakse. Laenu sissenõudmisel on pank õigustatud teostama oma õigusi ka iga üksiku arve saldo järgi eraldi.

Avatud ja tarvilikult kindlustatud konto-korrent krediiti võib klient kasutada tshekkide või pangale kirjalikult antavate teiste käskude teel.

§ 3. Kliendil on õigus tarvitatud konto-korrent krediiti igal ajal tasuda ja konto-korrent arvel oma vaba raha hoida. Viimasel juhul maksab pank hoiul olevate summade pealt intresse jooksva arve normi järgi.

§ 4. Klient on kohustatud pangale kirjalikult teatavaks tegema neid isikuid, kes on õigustatud allakirjutama tema nimel. Nende volitusi on pank õigustatud lugema maksvaks niikaua, kui ta ei ole saanud kliendilt kirjalikku teadaannet nende kustumise või muutmise kohta.

Klient kannab kõik kahjud, mis tekkinud volituste lõppemise või muutmise pangale õigel ajal teatamata jätmise tagajärjel.

§ 5. Laenu pealt arvab pank intresse ja komisjonitasu käesoleval ajal kokku..... protsenti, hoiul olevate summade pealt..... protsenti aastas. Pank on õigustatud neid norme muutama, sellest teades kas kirjalikult või kuulutuse läbi ühes kohalikus ajalehes oma valiku järgi. Teataandes määratud tähtajast alates arvestab pank intresse ja komisjonitasu uute normide järgi.

Välisrahas avatud arvetel sünnib laenu, intresside, komisjonitasu ning kulude arvestamine ja tasumine samas valuutas, milles arve avatud.

§ 6. Intressid, komisjonitasu ja muud kulud arvutatakse ja arvatakse võlasummale juurde neli korda aastas: 31. märtsil, 30. juunil, 30. septembril ja 31. detsembril. Sel juhul, kui kliendil on konto-korrent arvel raha hoiul olnud, arvutatakse ja arvatakse intressid hoiusummale juurde üks kord aastas kalendriaasta lõpul. Arve lõpetamise korral perioodi keskel arvutab pank ja arvab võlasummale juurde intressid, komisjonitasu ja kulud perioodi algusest kuni arve lõpetamise päevani, kuna intressid hoiul olnud summade pealt arvutatakse kalendriaasta algusest - või hoiusumma tekkimise päevast, kui see hiljem sündis - kuni arve lõpetamise päevani. Peale igakordset intresside, komisjonitasu ja kulude arvestamist saadab pank kliendile väljavõtte arvest õigekstunnistamiseks.

Arve loetakse õigekstunnistatuks, kui pank ei saa kliendilt vastulauset 14 päeva jooksul, välismaa kliendilt aga 1 kuu jooksul, arvates väljavõtte kättesaamisest /§19/.

Kui võlasumma intresside, komisjonitasu ja kulude juurdearvamise läbi suuremaks on tõusnud kui avatud krediit, peab klient vahe viivitamata ära tasuma.

§ 7. Pank on volitatud igasuguseid kliendi kasuks sissetulnud summasid kandma konto-korrent arvele ilma tema erilise ülesandeta.

Samuti on pank õigustatud kliendi konto-korrent arvele kandma summad, mis klient jääb pangale võlgu kas tähtajal tasumata vekslite, garantiide või muude kohustuste järgi.

§ 8. Laenu kindlustuseks pangale üleantud varad ja dokumendid jäävad pangale käsipandiks kuni kliendile antud laen ühes intresside, komisjonitasu ja muude kuludega pangale on tasutud. Kliendil ei ole õigust ilma panga sellekohase kirjaliku loata teha mingisuguseid korraldusi, mis vähendavad pandi väärtust. Klient kannab seaduslikku vastutust, kui tema pangale panditud varandusi ilma panga loata võõrandab, edasi pandib või niivõrd hooletusse jätab, et nad oma väärtuse kaotavad.

§ 9. Peale § 8 tähendatud kindlustuste arvatakse konto-korrent laenu kindlustuseks kõik kliendi hoiusummad pangas ja muud tema nõudmised panga vastu, samuti ka kõik tema väärtpaberid, vekslid, kaubad, nõudmised kolmandate isikute vastu ja muud väärtused ning dokumendid, millised ärilises läbikäimises või mõnel muul teel panga valdamisele või kaasvaldamisele langevad või panka on antud kliendi omandusena; pank on õigustatud neid kinni pidama ja tarbekorral realiseerima § 17-as ettenähtud juhtumustel ja korras.

Pank on ka õigustatud konto-korrent krediidi kindlustuseks antud varasid ja dokumente kinni pidama ka pärast konto-korrent võla tasumist kliendi soovil avatud akkreditiivide, tema eest antud garantiide ja muude tema kohustuste kindlustuseks; viimaste hulka loetakse ka kolmandate isikute poolt pangale edasiantud kliendi kohustused.

§ 10. Pank ei ole ilma kliendi erilise ülesandeta kohustatud ette võtma kliendi poolt panditud väärtpaberitega seotud toimetusi, nagu intresside ning dividendi sissenõudmist, konverteerimist, loosimise ja kustutamise kontrolli jne., kuid ta on õigustatud seda tegema kliendi arvel, kui ta seda peab tarvilikuks.

§ 11. Klient on kohustatud panditud varandusi tuleõnnetuse vastu kindlustama täies väärtuses pangale vastuvõetavas kindlustusseltsis ja pangale poliisid üle andma.

Poliisid peavad olema välja antud panga nimele või varustatud kindlustusseltsi juhatuse ehk selleks volitatud agendi märkusega, et õnnetuse korral ainult pank on õigustatud vastu võtma kahjutasusumma, mille suuruse kohta ta võib kokku leppida kindlustusseltsiga ilma kliendi nõusolekuta, ja et kliendil ei ole õigust ilma panga nõusolekuta kindlustusseltsiga kahjutasusumma üle kokkuleppeid sõlmida.

Kui klient 5 päeva enne kindlustustähtaja lõppu ei esita pangale uut poliisi või uuendustunnistust, on pank ise õigustatud panditud varandusi kindlustama kliendi arvel.

§ 12. Panditud ja pangale üleantud kaupade korraliku alalhoidu eest on klient ise kohustatud hoolitsema, milleks pank temale võimaldab juurepääsu kaupade hoiuruumi. Pank ei vastuta selle eest, kui temale panditud kaubad mahajooksmise, kuivamise või kõdunemise teel osa omast kaalust kaotavad või oma looduslikkude omaduste, halva pakkimise või kauase seismise tõttu rikki lähevad või kui neid hiired, rotid ehk teised närijad rikuvad. Samuti ei vastuta pank, kui panditud varandused väärastatavaks jõe /vis major/, streigi, lock-out'i, mässu või vaenlase pealtungimise puhul hävinevad või kaduma lähevad.

Panditud väärtuste hävinemine, kadumine või rikkimine ei vabasta klienti nende kindlustusel antud laenu tasumise kohustusest.

Pank on vastutav tema hoole alla antud varanduste eest ainult sel juhul, kui tema tegelaste kuritegevuse läbi nendele kahju sünnib.

§ 13. Panditud varandusi on pank õigustatud, kui ta seda tarvilikuks peab, üle viima teise asukohta.

§ 14. Klient vastutab selle eest, et tema poolt allakirjutatud panditavate kaupade nimestikus või arves näidatud kaupade sortiment, kvaliteet, hulk ja muud andmed vastavad tõele. Samuti vastutab klient ka panditud kaubadokumentide algupärasuse ja neis märgitud andmete täpsuse eest.

§ 15. Klient kannab vastuvaidlemata kõik kulud, mis seotud panditud varanduste hindamisega, vastuvõtmisega, järelevalvega, kindlustamisega, hoidmisega, ümberpaigutamisega ühest asukohast teise või mis tekivad nende valdamisest, valitsemisest, kasutamisest ja realiseerimisest. Samuti kannab klient kõik tema arvete ja kindlustuste pealt võetavad riigi ja teised maksud.

§ 16. Pangal on õigus temale panditud väärtusi ilma kliendi erilise loata edasi pantida, kuid mitte suuremas summas kui ta ise nende kindlustusel laenu annud.

§ 17. Pangal on õigus igal ajal avatud krediidi suurust muuta. Samuti on pangal õigus igal ajal nõuda täiendavaid kindlustusi ja võla osalist või täielist tasumist ühes intresside, komisjonitasu ja kuludega.

Kui Klient kolme päeva jooksul ehk nõudekirjas panga

poolt määratud tähtajaks, kui niisugune antud, ei täida oma maksukohustusi või ei esita panga poolt nõutud täiendavaid kindlustusi, on pank õigustatud realiseerima ilma kliendile sellest teatamata ja ilma tema erilise nõusolekuta panga käes olevaid kindlustusi kliendi arvel ja riisikol oma põhikirja määruste kohaselt ning ilma kohtu kaasabit. Kindlustuste realiseerimise kulud kui ka realiseerimisest saadud summad kannab pank kliendi arvele. Kui pangale antud kindlustuste hulgas on kliendi enda või temale kolmandate isikute poolt väljaantud vekslid, obligatsioonid ja teisi võlakohustusi, on pangal õigus ühel ja samal ajal oma äranägemisel tõsta nõudmist nii vekslite kui ka obligatsioonide ja teiste võlakohustuste järgi.

Pank on õigustatud ühel ajal panditud varanduste realiseerimisega või enne nende realiseerimisele asumist kogu võla või osa sellest kohtu teel sisse nõudma ja nõudmist pöörama ka kliendi muu varanduse peale.

§ 18. Soovib klient lõpetada oma konto-korrent arve pangas, siis peab ta ühes vastava teadaandega sisse maksuma panga poolt määratud küllaldase summa laenu, selle intresside ja muude kulude katteks kuni teadaande päevani. Pärast arve lõpetamise teadaande saamist loeb pank arve suletuks ja kliendil ei ole enam õigust suletud arvel krediiti kasutada.

Suletud arve lõpetatakse panga poolt 14. päeva jooksul ja laenukindlustused antakse kliendile tagasi pärast väljavõtte õigekstunnistamist, kui pank tarvilikuks ei pea neid kinni pidada kliendi muude kohustuste kindlustuseks /§9/.

§ 19. Kõik teadaanded, mis konto-korrent arve kohta käivad, saadab pank kliendile tema poolt käesolevale lepingule märgitud aadressil. Aadressi muutmisest peab klient pangale teatama kirjalikult. Kirjalikud teadaanded loetakse kliendile kättesaamiseks sisemaal hiljemalt 3-dal päeval ja välismaal hiljemalt 14-dal päeval pärast pangast väljasaatmist.

§ 20. Kõik selles lepingus ettevõetavad muudatused, peale intresside ja komisjonitasu normide muutmise, peavad sündima kirjalikult. Suusõnalised kokkulepped on pooltele kohustavad ainult siis, kui nad on kinnitatud kirjalikult.

§ 21. Juhtudel, mis selles lepingus pole ette nähtud, on pooltele kohustavad panga "üldised äritingimused."

§ 22. Käesoleva lepingu tingimused on maksvad ka kõigi nende kliendi kohustuste kohta, mis temal olid panga vastu enne selle lepingu allakirjutamist.

.....".....".....19.....a.

Allkirjad:

Tempelmark.

Päale selle antakse välja kontokorrent-arve omaniku soovil cekiraamat arve omaniku käsutusse.

b/ Kontokorrent-arvete arvestus ja reskontro.

Majandusministri ringk. § 9 p.7 näeb ette, et kontokorrent-laenude alal peetakse arveraamatut eriliikide järele, mille järele igale kliendile avatud eriarve. Nii tuleks sisse seada kontokorrent-laenude, väärtpaberite, vekslite, kaupade ja muude kindlustustel olevate laenude tarvis reskontrod. Kindlustuste tarvis võib pidada eriraamatut, kuid võib ka /majand. min. ringk. § 7 p.6/ kindlustusi arvestada üksikute arvete juures sarnaselt, et igal ajal oleks näha üksikute kindlustuste seis ja nende väärtus vastavalt krediitseaduse nõuetele.

Kontokorrent-laenude juures väärtpaberite kindlustusel tuleb väärtpaberite sisseandmisel koostada nimistud, millistes märgitud üksikute paberite numbrid, kopüüride suurus ja jooksvate kupongide tähtsused. Nimistu esitatakse kahes eksemplaris, kontrollitakse pangas ja panga poolt allakirjutatud üks eksemplar antakse kontokorrent-arve omanikule välja, kuna teine eksemplar

varustatult omaniku allkirjaga vastava väärtpaberite paketi juures antakse varakambrisse hoiule. Kupongide tärminil antakse kupongid allkirja vastu omanikule välja. Kontokorrent-laenude juures vekslite kindlustusel toimub vekslite vastuvõtmine samaselt diskonteeritud vekslite vastuvõtmisele. On soovitatav ja isegi küllaldaselt tarvilik pidada ka kontokorrent-kindlustusvekslite obligot. Obligo pidamist oleme varem selgitanud /Vt.lk.30 /

Kontokorrent-laenude kindlustusvekslite arvestus on täiesti sarnane diskontvekslite arvestusega; ka siin võivad kindlustusvekslite abiraamatut korvata lahtised lehed, millega kindlustusvekslid pangale esitatakse. Eesti Pangale edasikindlustuseks antud vekslite saatetehtede ärakiri jääb samuti nagu diskontvekslitegi juures, edasikindlustatud vekslite reskontrot moodustavaks lahtiseks leheks. Eesti Panga nõude kohaselt edasikindlustatud vekslid tulevad samaselt sisseandmislehtedele, üksiklehtega, tagasi nõuda, kusjuures tagasinõudmise lehtede sisu on kooskõlas sisseandmise lehtede omaga. Lahtiste lehtede kogusumma võrdub Eesti Pangale edasikindlustatud vekslite saldoga. On soovitatav pidada kahte liikuvat registraatorit, kuhu oleksid koondatud Eesti Pangas edasikindlustamiseks ning kontokorrent-laenu kindlustuseks antud vekslite sisseandmislehed. Teise registraatorisse koonduksid aga Eesti Pangast tagasi toodud vekslite sisseandmislehed. Nende kahe liikuva registraatori üksiksummade järele on võimalik registrite käivete vahesumma kaudu edasikindlustatud vekslite saldot väljaarvestada.

c/ Operatsioonid kontokorrent-laenude alal.

Väljamaksmist arvetelt toimetab pank temale esitatud ja kontokorrent-arve omaniku poolt allakirjutatud cekkide esitamisel. Cekid võivad olla nimelised või ettenäitajale. Ceki esitamisel tuleb täpselt kontrollida, kas ta vastab seadusepärasuse nõuetele. Tuleb jälgida, kas cekil on väljaandmise koht ja kuupäev märgitud ja kas numbrites kirjutatud summa vastab sõnaga väljakirjutatud summale. Tuleb ka kontrollida, et cekile allakirjutanud isiku allkiri oleks sarnane ceki omaniku, pangale varem antud, allkirja prooviga. Ka tuleb kontrollida, et cekil ei leiduks parandusi, protsessuaalvahekorra tekkimisel võimalike panga kahjude vältimiseks. On cekk selle esitaja poolt zireeritud, järgneb selle väljamaksmine, kui on määritletud ceki esitaja isik. On aga viimane pangale tundmatu, tuleks nõuda isikult tõendavaid dokumente, eriti suuremate summade väljamaksmisel. Kuigi see nõue ei ole niivõrt panga, kui arve omaniku huvides, kellele cekiraamat väljaantud, võiks kuritarviduste korral see abiks olla arveomanikule kahjude vältimiseks. Peale ceki vastuvõtmist kantakse selle number ja summa kontrollkaardile, millele märgitud jooksev saldo. Siis märgib laenujaoskonna juhataja või

vastav ametnik kontrollkaardilt cekile tarvitatud krediidi saldo ja cekk antakse edasi kontokorrent reskontrot pidavale ametnikule, kes kannab ceki summa reskontrosse ja arvutab saldo vaba krediidi lahtrisse. Ühtub kontrollkaardil märgitud saldo reskontro saldoga ja kui arvel kasutamata krediiti olemas, maksetakse cekk välja, peale selle kui cekk ka kontokorrent-päeva-raamatusse on kantud. Võimaluse korral tuleks päevaraamatu pidamine täpsema kontrolli teostamiseks usaldada eriametnikule. Päeva lõpul võetakse kontokorrent-päevaraamatus kassa käibe deebet- ja krediid-summad kokku ja nõutakse kassast kontokorrent-väljamakse cekid ja sissemakselehed välja. Nende kogusumma peab võrduma kontokorrent päevaraamatu kogusummadega. Pääle selle kirjutatakse koguja order, milline lähetatakse raamatupidajale arvestamiseks. Järgmisel päeval tuleb kõik kontokorrent-päevaraamatusse kantud tehingud üksikult võrrelda reskontro sissekannetega, et vältida vigu.

Kontokorrent-arved lõpetatakse perioodiliselt: kolme- või kuuekuuliste perioodidega. Kolmekuuliste perioodidega lõpetavad arveid näit Eesti Pank, A/S. Kauba Pank ja teised. Kui arved kõiguvad, olles kord deebetilise kord krediidilise saldoga, siis tuleb kontokorrent-arve summade liikumine äramärkida staflil ja tuleb perioodi kestel väljaarvestada kasviknumbrid, et siis perioodi lõpul oleks võimalik makstaolev kasvik võimalikult kohe kindlaks teha. Staflite ära kiri lähetatakse ühes kasvikute arvestusega kontokorrent-arve omanikule iga perioodi lõpul. On aga kontokorrent-arved püsivalt deebetilise või krediidilise saldoga, siis arvestatakse neile iga-päev kasviknumbrid välja. Kasviknumbrite kogusumma järele arvestatakse perioodi lõpul maksta ehk saada olev kasvik ja väljavõtte lähetatakse võrdlemiseks arveomanikule. Ühes väljavõttega lähetatakse kaaskiri, mille järele palutakse maksta olev kasvik tasuda, kindlustuste ja kontokorrent-arve saldo aga õigeks tunnistada kirjale lisandatud retuurvormularil. Arve loetakse õigeks tunnistatuks, kui pank ei saa vastulauset 14. päeva jooksul ja väljamaa kliendilt 1 kuu jooksul, arvates väljavõtte kättesaamisest, kusjuures kliendil tuleb silmaspidada § 19. nõuet x/, mille järele kõik kontokorrent-arve kohta käivad teadaanded lähetab pank tema poolt lepingule märgitud aadressil. Aadressi muutmisest peab klient pangale teatama kirjalikult. Panga poolt lähetatud teadaanded loetakse kliendile kätte antuks sisemaal 3-al päeva ja välismaal hiljemalt 14. päeval pärast pangast väljamist. Eelmainitud kirja vorm oleks järgmine:

x/ A/S. Kauba Panga kontokorrent krediidi leping.

Kommerts Pank

Tartus,.....19.....a

.....

Teatame, et Teie kontokorrent arvele Nr....., mis
laenu
saldoga Kr.....

m/heaks lõppes, on lisandunud:

..... Kr.....

..... ".....

..... ".....

o,396% riigimaksu ".....

porto ".....

Seega võlgnete meile"..."...s.a.kokku Kr.....
=====

Palume selle summa õigekstunnistamise ja võlale lisandunud kasvikusumma ja muud kulud ja vähemalt Kr..... peavõlga ühe nädala jooksul teadaande väljamise päevast arvates meile sisse maksta.

Kindlustused:.....

.....

Lugupidavalt

Kommerts Pank.

Kommerts Pank

Tartus.

Kinnitades T/teadaande"..."...19....a. saabumist, teatame, et oleme oma kontokorrent-arve nr.....saldot, milline laenu ühes lisandunud kasvikuga riigimaksu ja muude kuludega "..."...19....a Kr..... suur oli, meie raamatutega võrrelnud ja selle õige leidnud olevat.

Ühtlasi teatame, et Teie poolt teatatud kindlustuste Kr.....suurune saldo võrdub meie raamatute saldoga.

.....
/allkiri/.

d/ Pantide säilitus ja järelvalve.

Kuna kontokorrent arved on sageli suuremate pantidega kindlustatud, siis tekib paratamatult tarve neid aeg-ajalt kontrollida. Et vältida panditud varanduse üleskirjutamist võõraste kohustuste katteks, tuleb pante varustada pandimärkustega "panditud kommerts pangale". Nende pandimärkuste mahavõtmine on pandilepingu põhjal keelatud. A/S, Kauba

Panga kontokorrent-krediidi lepingu § 8 järele laenu kindlustuseks üleantud varad ja tokumendid jäävad pangale käsipandiks kuni kliendile antud laen ühes kasvikutega, komisjoni ja muude kuludega pangale tasutud ei ole. Arve omanikul ei ole õigust vähendada mingil teel pandi väärtust panga kirjaliku nõusolekuta. Sama § 8 järele kannab klient seaduslikku vastutust, kui tema pangale panditud varandusi panga loata võõrandab, edasi pandib, või hooletusse jätab, et nad oma väärtust kaotavad. A/S. Kauba Panga kontokorrent-lepingu § 12 järele on klient kohustatud hoolitsema panditud ning pangale üleantud varanduse korraliku säilituse eest; selleks võimaldab pank temale juurepääsu säilitusruumi. Pank ei vastuta kaupade väljavoolamise, kuivamise, kõdunemise ja teist rikete eest, ka ei vastuta pank, kui panditud varandused vääramatu jõu /vis major/, mässu või vaenlase peale tungi tõttu hävivad. Panditud varanduse hävimine, kadumine või rikkumine ei vabasta klienti laenu tasumise kohustusest. Pank vastutab ainult kahjude eest, mis on tekkinud ametnike või tema usaldusmeeste hooletuse tõttu.

B. Hoiuste jaoskond.

1/ Hoiused eesti kommertspanga tegevuses.

Meie kommertspankade passiiv-operatsioonidest on hoiuseil ehk deposiitidel /inglisk.funds in deposit ehk deposit, prantsusk.argent d  p  t, saksak.Depositengelder/ eriti suur tähtsus.Kui arvestamata jätta Eesti Pangas rediskonteeritud vekslite^{ja}/kontokorrentlaene, siis moodustavad hoiused rakenduskapitali ainsama osa.J.Filippovi järele moodustavad passiva poolel peale panga oma kapitalide järgmise tähtsama osa "v   rad rahad" ehk deposiidid igasuguseist kategooriaist.Deposiitide vastu olgu aktivas üldiselt kergelt realiseeritavad kapitalimahutused,kuid ei tarvitse deposiitide kogusummat tervikus mahutada sarnaste kergelt realiseeritavate aktive v  rtustesse,sest ei juhtu,et kõik deposiidid ehk hoiused korraga pangast tagasi tõmmataks.x/.Panga likviidsuse seisukohast on siiski nõuetav,et hoiuste t  rminid oleksid kindlas sõltuvuses väljaantud laenude t  rmineist ja et panga likviditeet ei lubaks mingil tingimusel väljaantud laenude pikemaajalisi t  rmineid,kui seda hoiused lubavad.Tuleb hoiuste tähtpäevade kohaselt kohandada diskonteeritud vekslite portfelli ja väljaantavate k/krt.-laenude t  rmineid.Kahjuks ei ole meie kommertspangad suutnud seda nõuet täiel määral täita.Nii ei olnud näiteks likvideerimisel oleval Eesti Kommertspangal võimalik enne maksujõuetuks jäämist jooksvate arvete langemisega 30.sept.1930 a.Kr.3.989.317.84-lt Kr.3.320.100.87 kontokorrentlaene vähendada Kr.6.587.461.13-lt Kr.6.432.078.66-le,kuna samal ajal diskonteeritud vekslite summa isegi Kr.2.206.612.39-lt Kr.2.371.317.39 tõusis.Toodud näide on kindlaks tõenduseks,et l  hiaajaliste hoiuste tagasinõudmisel ei suudetud laenu-portfelli tarvilikul määral likvideerida.Eriti raskeks kujunes panga seisukord 1931 aasta alul,kui paanikasse sattunud hoiuste-omanikud suurel hulgal oma hoiuseid välja võtsid.Pank kaotas lühikese aja jooksul 1.milj.kr.oma hoiuseist.Sellele l   gile suutis pank vastu panna ainult tänu v  laarvete suurenemisele.Sise- ja välismaa kreditoride arve tõusis 1930 a.kahe eelviimase kuu jooksul 1.164 tuhandelt kroonilt 2.029 tuhandele.Kuigi panga bilanss üldiselt võrdlemisi terveks osutus,ei suudetud veksliportfelli tarvilise kiirusega likvideerida ja pank oli sunnitud 1931 a.jaanuarikuu keskpaigu oma ukseid sulgema.Paanikasse sattunud hoiuste-omanike rahustamiseks oleks võinud välja astuda mõni riiklik pank,nagu see hiljem tava-

x/ J.Fillippov *Банковое дело*, 1926 lhk.40-41.

liseks nähteks oli, pakkudes pangale tarvilikku toetust, kuid see abi jäi tulemata ja võrdlemisi terve pank, nagu see likvideerimisel selgus, pidi oma tegevust lõpetama päämiselt seetõttu, et väljaantud laene ei olnud kooskõlastatud vastavalt hoiuste tähtsusega.

Asudes A/S. Kauba Panga 31. XII. 1932. a. bilansi analüüsimisele, leiame, et tähtsajaliste hoiuste Kr. 505.458.90 vastu seisab aktiiva poolel Kr. 521.650.15 suurune k/krt. laenude arve, kuna jooksvate arvete Kr. 458.105.34 vastu aktiiva poolel figureerib Kr. 1.068.680.74 diskonteeritud veksleid. Kuigi sellest summast tuleb mahaarvata Kr. 402.436.14 rediskonteeritud veksleid, siiski võib loota, et ülejäänud summa siiski küllaldaselt kiirelt likvideeritav on, et jooksva arve omanikke võimalik rahuldada oleks.

Edasi võiks veel mainida, et tänu jooksvatele arvetele, rahatu liiklemine elavneb tugevasti, mis põhineb arveomanike vastastikusel cekkide arvestamisel, kuigi cekkide liiklus meil veel võrdlemisi tundmatu, tohiks siiski loota, et majanduselu elavnemisega suureneb ka cekkideliiklus. Kui meie rahamärkide Kr. 30.295 tuhandelise ringvoolu juures juunis 1933. a. sama aasta juuli kuu Tallinna arvekoja käive oli ainult 8.335 tuhat krooni ja erapankade hoiused ulatusid 30.129 tuhande kroonini x/, siis oli Inglismaal 373 miljoni raharingluse juures septembrikuu arvekoja läbikäik ümmarguselt võetuna 2.000 miljonit /7-13. sept. 544 miljoni/ xx/. Erapankade hoiused olid sama aasta juulikuul £1.973 miljonit. Heltoodud arvude alusel ja suhteliselt erapankade hoiuste suurusele on meie arvekoja käive 4 korda väiksem kui suhteliselt raharinglusele 20 korda väiksem kui Inglismaal. Heltoodud andmed näitavad küllalt selgelt, kui võrd võrreldakse mõõdul meie cekiringlus arenenud on.

2/ Hoiuste liigid.

Hoiuseid, millised meie panga praktikas ettetulevad, võiks liigitada järgmiselt:

a/ jooksvad arved

Jooksvaid arveid võime omakord liigitada: jooksvad arved tingimustega ja jooksvad arved tingimusteta. Viimased on arved, mille järele igal ajal etteteatamata hoiused arvelt välja makstakse; need on puhtakujulised ziirorved, kuna teised, tingimustega jooksvad arved, on tähtsaja-

x/ Eesti Pank, Monthly report nr. 7-8 - 1933. a. lk. 1.

xx/ Times, 13, 15. IX. 33.

Ex bibl. univ. Tart.

liste hoiuste iseloomuga. Kuna siin etteütlemine võib piirduda 1-7 päevani, siis on nende järele väljamaksete toimetamine pangale sobivam ja selle tõttu maksetav kasvikumäär kõrgem.

b/ Krediit-deposiidid.

Erilise jooksvate arvete klassi liigitab G.v.Schulze Gaevernitz neid jooksvaid arveid, millised vekslidiskondi ehk mõne muu panga operatsiooni tulemusena jooksvale arvele kantakse, ta nimetab neid krediit-deposiitideks. x/.

c/ Tähtajalised hoiused

kuuluvad kindlal tähtpäeval tagasimaksetavate summade hulka. Neid summe võib pank ka soovikorral enne tärminit tagasimaksta, kuid siis maksab pank nende eest ainult jooksva arve kasviku välja. Samuti langevad tärminilised hoiused jooksvate arvete kasvikute alla, kui hoiused tärminil ei ole pikendatud. Üldiselt on tärminiliste hoiuste pealt maksetav kasviku jooksva arve kasvikust kõrgem ja tõuseb progressiivselt tärmini pikkusele. Meie kommertspankade praksises tuntakse hoiuseid: a/ tärminiga kuni 3 kuud b/ tärminiga 3-6 kuuni c/ tärminiga 1 aastani.

Pääle eelmainitute tuntakse veel hoiukassa arveid, kuid nende kasutamine ei ole levinud ja neid võib veel vähesel arvul leida A/S. Tartu Pangas ja mõnes teises kreditasutises.

3/ Arvete avamise kord.

Enne jooksvate arvete avamist seisab panga huvides, et pangale oleks tuntud arvet avamist soovija isik. Sageli võib, usaldades panga cekiraamatu pangale tundmatule isikule, viimane temale usaldatud cekiraamatut kurjasti tarvitada, kasutades võimalust katmata cekke väljaanda. Sarnane teguviis ei kahjusta mitte ainult arveomaniku isikut, vaid puudutab küllalt tugevasti cekiraamatu väljaandjat-panka. Eriti piinlikult on jooksvat arvet avada soovijate kontroll teostatud Inglismaal, kus cekkide liiklemise leving eriti suur ja kus iga kuritahtlikult väljakirjutatud cekk võib tervele süsteemile eriti kahjulikuks osutuda. Ceki protestimist Inglismaal loetakse samaväärseks vargusele. Enne arve avamist tuleb arveomanikul tutvuneda panga äritingimustega, anda vastavale arve avamise soovivalduse vormulaarile oma allkirjaproovi, või arve kasutamiseks volitatud isikute allkirjaproove. Selleks täidetakse alljärgnev vormulaar, milline tarvitusel A/S. Tartu Pangas:

x/ G.v.Schulze Gaevernitz, Die deutschen Kreditbanken 1915 lhk. 43.

.....193.....

JOOKSEV ARVE Nr.....

Palun TARTU PANKA.....minu nimele.....
me meie

jooksvat arvet avada, avaldades ühtlasi, et mulle Panga
meile
tingimused, millistel mainitud arve peetud saab, teada on.

Kõiki korraldusi minu jooksva arve kohta on õigustatud
meie
kohustavalt allakirjutama:

- 1..... kes kirjutab alla:.....
- 2..... " " "
- 3..... " " "

Kõige austusega

Aadress:.....

Jooksev arve No.....

Allkirja proovi kordamine:

Kui hoiuseomanik on vastava sooviavalduse esitanud ja arvele summa sissemaksnud, siis võib pank oma äranägemise järel kliendi soovile vastu tulles temale cekiraamatu väljaanda, seejuures ei vastuta pank kahjude eest, millised võivad tekkida cekiraamatu kaotsimineku ja cekkide kuritahtliku kasutamisega. Peale selle antakse jooksva arve omanikule hoiuseraamat, mille järel temal võimalik kontrollida arvel oleva saldo suurust.

Tähtajaliste hoiuste omanikele antakse sissemakstud summa vastu tähtajalised hoiupiletid, millised tähtpäeval uuendatakse või väljamakstakse ühes juure kuuluva kasvikuuga.

Hoiusarvele vastuvõetavate summade kasutamiseks antakse välja hoiuseraamat, mille esitamisel arvel seisvaid summasid väljamakstakse raamatusse igat tehingut ära märkides. Arve avamisel täidetakse alljärgnev vormulaar, milline tarvitusel A/S. Tartu Pankas :

TARTU PANK.

Jooksvate hoiusummade tingimised.

1. Sissemaksja saab esimese sissemaksu juures maksuta ühe hoiuraamatu, millesse sissekantakse kõik sisse- ja tagasimaksud.
2. Esimene sissemaks peab olema vähemalt Kr. 1.-suuruses.
3. Hoiuraamat peab sissemaksude ja tagasimaksude juures, vastavate sisse kannete tegemiseks, ettenäidatama.
4. Intresside arvamine algab iga kuu 10., 20. ja viimasel kuupäeval. Tagasimaksude juures lõpeb intresside arvamine väljamaksu päeval.
5. Iga aasta 31. detsembril saavad väljaarvatud intressid kapitalile juurearvatud.
6. Intresside väljaarvamiseks võetakse panga poolt avalikuks tehtud intresside määr.
7. Tagasimaksud saavad hoiuraamatu omanikule välja antud ja pank on õigustatud, kuid mitte kohustatud, ettenäitaja käest nõudma isiku tõendust.
8. Hoiuraamatut ei tohi blanko-pealkirjaga edasianda ega ülekannda teise nime peale.
9. Hoiuraamatu kaotsimineku puhul võib tema omaniku soovil ja arvel sellest kuulutada ning peale selle - kui määratud aja jooksul nõudmisi ei ole avaldatud - vana raamat tunnistada maksvusetuks ja tema asemel omanikule väljaanda uus hoiuraamat.

TARTU PANGALE

.....

Eelnimetatud tingimiste põhjal palu....Teid minu nimele.....
meie

.....
jooksvat hoiusumma-arvet avada. Peale minu on käesolev hoiusumma-arve....
meie

.....
kasutada.

Hoiuraamatu No.....ole.....kätte saanud ja olen,....eel-
tähendatud tingimistega nõus.

.....19.....

Nimi:.....

Elukoht:.....

4/ Hoiuste arvestus.

Arve avamise avalduste numeratsiooni järele avatakse üksikud arved reskontros sama numbri all. On aga avatud arvete hulk suureks paisunud, siis üksikute arvete ülesleidmine on raskendatud ja aegaviitev. Selle puuduse vältimiseks peetakse rööbiti kartoteeki, millele märgitud arve- omaniku nimi, arve number ja reskontro lehekülje number. Sellega on arvete leidmine kiirelt kättesaadav.

Üksikuid sissekandeid kantakse läbi jooksvate arvete päeva- raamatust ja reskontrost samaselt, kui see on kirjeldatud konto-korrent arvete pidamise juures.

Kuna jooksvate arvete reskontrodest kantakse läbi ainult arve kasutamisega ühenduses olevad operatsioonid, jooksev saldo ja

protsentnumbrid, siis võiks raamat-reskontrode asemel tarvitusele võtta lahtiste lehtede süsteemil põhinev reskontro. Lehed tuleksid krediitseaduse nõuetetele vastavalt juhatuse poolt numereeritud ja pitseriga varustatult tarvitusele võtta. Sarnase süsteemi tarvituselevõtt võimaldaks tööd lihtsustada ja mehhaniseerida sel teel, et sissekanded reskontrosse tehakse käsitsi kopeerimise teel või kirjutusmasinal kopeerides, kusjuures sissekannetega ühel ajal kopeerimise teel valmiks kliendile saadetakse aviiso kõikide päeva jooksul toimunud operatsioonide üle. Sellega oleks arveomanikul võimalik pangas peetavat arve saldot alatiselt kontrollida. Kuigi sarnast lahtiste-lehtede-reskontrot meie panga praksises veel ei tunta, võiks see olla asjaajamisele suureks hõlbutuseks ja võimaldaks kahepoolset kontrolli nii panga kui arveomaniku poolt.

A/S. Kauba Pangas põhineb raamatupidamine raamatu-reskontro printsiibil, kusjuures eraldi aviseeritakse võõraste isikute poolt sissemakstud summad, kuna aviseerimata jäetakse cekkide väljamaksed ja isiklikud sissemaksed.

Siirdumine lahtiste-lehtede-süsteemile aitaks tööd mehhaniseerida ja otstarbekohasemaks muuta. Sarnase töö organiseerimise juures tuleb aga hoiduda kallihinnalistest arvestus-kirjutusmasinatest, millistega võimalik rööbiti arvestusi teha. Kuigi lahtiste-lehtede-süsteemi juures G. Obst mainib igasugu tüüpi raamatupidamisemasinate tarvituselevõtmist x/, millised saksa suurpankadele, kuid mitte meie kommertspankadele kohased ei ole. Meie pangategevus ei ole niivõrt arenenud, et tarvitseks kallihinnalisi eriraamatupidamise masinaid soetada. Igasugusest töö mehhaniseerimisest võtame aga nii palju kui võrreldes see organisatsiooniliselt kasuks on.

Cekkide esitamine ja kontrollimine, ning kontroll-kaartide pidamine sarnaneb täielikult k/krt. jaoskonnas käsitatud tööle.

5/ Kasvikute arvestus.

Kasvikute arvestus jooksvatel arvetel toimub pidevalt, kusjuures kasvikunumbrid jooksvate arvete sissekannetega à jour hoitakse. Iga aasta lõpul arvestatakse kasvikud välja ja kirjutatakse arvele juure ja siis saadetakse igale kliendile arve saldod, nende õigeks kinnitamiseks.

Tärminiliste hoiuste juures arvestatakse kasvik tärmini möödumisel, nagu varem mainitud, ^{ja maksetakse} ühes hoiusega välja. Kui tärminilised hoiused

x/ G. Obst "Bankbuchhaltung" 1925 lhk. 198.

vastavatesse hoiuraamatuisse kantakse ja tärminil pikendatakse, siis maksetakse tärminil kasviku välja ja hoius pikendatakse järgmise tärmini.

Hoiuarvel toimub kasviku arvestamine teisiti. Siin arvestatakse kasviku arvetele, kas iga 1. ja 16. kuupäeval juure x/ või iga 1., 10. ja 20. kuupäeval /A/S. Tartu Pank/. Seejuures lõppeb kasviku arvestus hoiumise väljamaksmisepäevaga ja kui väljamakse näiteks on toimunud 19. kuupäeval, siis maksetakse kasviku kuni 10. kuupäevani. Sarnane kasviku arvestus on osalt hõlpsam ja on ühtlasi pangale kasulik. Panga poolt maksetav hoiumiskasviku on hoiuarvetelt kõrgem, kui jooksvatelt arvetelt.

6/ Hoiumeotomiku kaitse riigi poolt.

Juba XVIII. sajandil hakati hoiumeotomikele riigi poolt kaitset andma. Suured pangakrahhid, millised täitsid pankurite taskuid, kutsusid esile rahulolematuse hoiumeotomike seas. Riik astus hoiumeotomike kaitseks välja. Hakati uurima pangakrahhide põhjusi ja pankurite kuritarvitused langesid raskete karistuste alla. Nii arenes hoiumeotomike ja pangakassadite kaitse kuni tänapäevani. Kui meil Eestis meie panganduse arengu algpäevil puudus väljakujunenum krediitasutiste järelevalve, siis kõrvaldati see puudus täielikult 23. III. 1932 aastal Riigikogu poolt krediitseaduse vastuvõtmisega^{xx/}. Kuigi meil juba varem oli kehtiv nõue, et aktsiaseltsid ja osahisused pidid avaldama oma aastabilansse ja kahjudekasude aruandeid, siis anti krediitseaduse vastuvõtmisega riigile täielik kontrolliõigus pankade tegevuse üle. Krediitasutiste seaduse maksimaalkaasutistega 1. juulist 1933 a. on § 20, 71 ja 73 nõuete kohaselt nõuetav, et pangal oleks kassareserve 3% tähtajaliste laenude ja 10% jooksvate arvete ja k/korrentarvete krediitsaldode kogusummast. Veel aitab hoiumeotomike suuremaid üllatusi ja kahjusid vältida sunduslik aruandekord, mis krediitasutiste inspektorile pideva ülevaate annab panga tegevuses, ja iga-aastased revideerimised toovad päevavalgele võimalikke kõrvalekaldumisi krediitseadusest. Need abinõud on hoiumeotomike seisukorda märksa parandanud ja tohiks loota, et sellega meil pangandusele on püsivamad alusmüürid loodud.

x/ F. Leitner, Bankbetrieb u. Bankgeschäfte, 1925, lk. 214.

xx/ Krediitasutiste seadus Riigi Teataja N. 31-8.4.32.

C. Panga kassa.

1. Kassa reservid.

Hoiusteomanike ^{hoidjate} osaliseks kaitseks on krediitasutiste seaduse § 20 järele ette nähtud, et pank peab pidama eesti seaduslikes maksuvahendeis oma kassas või jooksva arvel Eesti Pangas või selle osakondades summa, mis võrdub vähemalt 3% tähtsustatud hoiustest ja 10% jooksvatest kohustustest. Siin tuleb märkida, et jooksvate kohustuste summa koosneb jooksvatest arvetest ja summast, mille võrra panga jooksvad kohustused teiste pankade vastu ületavad tema jooksvad nõudmised. Juhul, kui panga kohustuste kogusumma kümnekordselt ületab panga põhi- ja tagavara kapitali, siis peavad kassareservid vastama 4%-le eelmise 3% vastu ja 12%-le 10% vastu. Kui panga kuubilansist nähtub, et pank ei ole pidanud kinni ette kirjutatud vahekorra kohustuste ja kassatagavarade suhtes, siis ei tohi enne seadusliku vahekorra püstitust suurendada laenude kogumit. Kui eelmainitud seaduslikust nõudest ei ole kolmel korral kuubilansi järele kinni peetud, siis ei ole lubatud pangal selle aasta eest dividende maksta. Sarnane kassareservide pidamine on eriti tarvilik juhtumitel, kui väikese kapitaliga pangad enesele suuremaid kohustusi võtavad, mis neile hädaohtlikuks võib muuttuda. Seetõttu, et panga kohustused ei tohi ületada 10-kordselt panga põhi- ja tagavara kapitali, ja et selle piiri ületamisel jooksvate kohustuste katteprotsent 12%-le tõuseb, siis on selle seaduse nõudega meie panganduse alused kahtlemata kindlamale alusele viidud. Peale nende kindlate reservide, millised panga operatsioonidest alatiselt osa ei võta, on tarvilik, et pangal igal hetkel jatkuks küllaldaselt reserve igasuguste nõudmistele rahuldamiseks; selleks peavad pangal kasutada olema vabad krediidid Eesti Pangas või oma korrespondentide juures.

2. Kassa tegevus.

G. Obst x/ soovib nii väiksemates kui ka suuremates pankades eraldada välja- ja sissemakse-kassasid, et kiirendada sellega kassa tegevust. Raske on siiski nõustuda soovitatud ettepaneku otstarbekohasusega. Sarnase korralduse juures võib juhtuda, et hetkel, kui sissemakse-kassa ülekoormatud on, väljamakse-kassa võib seista tegevuseta. Otstarbekohasem on kahtlemata kassades ühendada nii sisse- kui ka väljamakse-tehinguid. See

nõuab küll kassapidajalt suuremat tähelepanu ja pingutust, kuid vilumuse omamisega kaob see pingutus. Siinkohal ei saa ka mainimata jätta, et komertspankadel 20-25 ametnikulise koosseisu juures peaks vähemalt kaks erikassat olema: üks laenujaoskonna ja teine hoiuste, deviiside ja teiste operatsioonide jaoks, kusjuures soovitav on, et kassapidajal ka prokuristi õigused oleks ja et kassast ühelt poolt asuks võimaluse korral hoiustejaoskonnad, teiselt poolt deviiside ja transfertide jaoskond. Belmainitud jaoskondadest saadatud cekid ja hoiusraamatud varustatakse vastavate prokuristide allkirjadega ja nende väljaandmisel varustab neid kassapidaja teise nõuetava allkirjaga.

I s i k u n a peab kassapidaja härmiselt tasakaalukas, tähelepanelik ning usaldusväärne olema. Vastavalt vastutusrikale tööle on ka kassapidaja palk kõrgem hariliku ametniku omast.

Kassa sisse- ja väljamakseoperatsioonide paremaks eritlemiseks on soovitav kassa sisse- ja väljamakseordereid üksteisest värviliste plankettide abil eraldada. Kassaorderite kassasse saabumisel tuleb kassapidajal lõppkontrolli teostada orderi, cekide ja transfertide tarvilike allkirjade suhtes.

3. Kassaoperatsioonide arvestus.

Enne kassade avamist antakse kassapidajatele kasutada tarvilikud kassa sularaha-reservid. Et kassa lõpetamisel võimalik oleks kontrollida kassa lõppseisu, selleks peavad kassapidajad mitteametlikke kassaraamatuid, kuhu numeratsioonid järjestikus märgitakse kõik kassa sisse- ja väljamineku operatsioonid, märkides järjekorranumbri, rahasaaja nime ja summa. Vastav kassa järjestikunumber märgitakse kassa orderile, milline varustatakse sisse- või väljamaksemärkusega, vastuvõetud või väljamakstud summa orderile märkides. Kui kassapidaja sissetulekute ja väljaminekute liitmisel avastab mõne vea, siis jääb võimalus selle leidmiseks, kontrollides kassaorderitel tehtud märkust mustas /märkuste/ kassaraamatus leiduvate andmetega, et leida sel teel kassavahe. Peale kassapidaja musta /märkuste/ raamatu peetakse pangas erilist kassaraamatut, kuid seda võivad korvata kassa sisse- ja väljamaksekoogu ja kausta kogutud üksik orderid. Sarnaselt kausta kogutud orderite kogusumma peab muidugi võrduma pearaamatu käibega. Et vältida võimalikke kuritarvidusi, selleks tuleb 1/üksikuid kassaordereid nummerdada, 2/ iga päeva kohta kokkuvõttelehed dokumentidele lisada, millest oleks näha igapäevane kassasaldo. Neid lehti kinnitavad juhatuse poolt volitatud isikud. Majand.min.ringkiri § 1 x/ p.4. nõuab küll erilise kassakäsiraamatu

pidamist, kuid eelmainitud kassatokumentide arvestus nummerdatud üksikokumentidena peetud lahtiste-lehtede-raamat ei ole vastuolus krediitasutiste seadus § 75-ga, mille järele on lubatud abiraamatuid pidada ka üksikutel kaartidel, milliseid annab välja juhatus varustatult panga pitseriga. Eelmainitud teel korraldatud kassa abiraamatu pidamisega välditakse kahekordne kassatokumentide ümberkirjutamine.

E. Välis- ja transfertjaoskond.

Välisjaoskonna töö osatähtsus meie kommertspanganduses ei ole suur eriti peale selle, kui Riigikogu poolt 19.XI.1931 vastuvõetud välismaksevahendite ja väärtmetallide liikumise seadusega, millega välistehingud siirdusid peagu eranditult Eesti Pangale. Seetõttu mainime neid operatsioone vaid lühidalt.

1. Välisraha ostu-müügioperatsioonid.

Kuigi välisraha ostu-müügitehingud meie panganduses kunagi mõõduandvat osa ei ole etendanud, ei saa mitte väita, et meie pankadel välisrahaoperatsioonid üldse ei esine. Välisraha ostmisel tuleb kõige pealt selgitada nende ehtsust ja kas need veel kehtivad; on need nõuded kontrollitud, siis arvutatakse välisraha vastuväärtus päevakursi järgi. Välisraha müüjale antakse kassasedel:

/See osa jääb kliendile/		/Panga dokumentide juure kuuluv osa/.	
Välisraha N.1027 Välisjaoskond	Välisjaoskond	Välisjaoskond	Välisraha
	N.1027	N.1027	
		\$ 100.-	4.10 Kr.410
	Välisraha	Välisraha	Kurss Vastuväärtus
		Kuupäev	23.X.33

millest teine pool jääb müüdud välisraha juure ja millele kirjutatud välisraha summa, päeva ostukurss ja vastuväärtus Ekr-ides. Kassa lõpuorder koostatakse päeva jooksul väljastatud kassasedelite järele.

Välisraha ostmisel tuleb eraldada metall- ja paberraha. Kuna metallraha edasilähetus korrespondentidele on seotud suuremate kuludega, siis on nende päevakurss paberrahade omast madalam. Arvestamiseks peetakse abiraamatut, milles arvestatakse välisraha ostud ja müügid päevakursiga. Raamatut tuleb pidada nii, et igal ajal oleks võimalik näha iga üksiku välisraha sordi seisu.

Kuldmündid, nagu endised vene kuldrahad ja maksevahendina käibelt kõrvaldatud rahad, kuuluvad arvestamisele kullaarve kaudu. Seda arvet võib pidada välisraha abiraamatus eriarvena. Kõik kulla sissetulekud ja väljaminekud tulevad kanda abiraamatusse bruttokaaluga, kusjuures tuleb näidata ka kullaproov, et oleks võimalik määritleda puhaskulla-kaalu. Kuldmünste võib arvestada puhaskulla-kaaluga, kui see nendel märgitud. Tegevusaasta lõpul hinnatakse kullatagavarad Rahaseaduse alusel. x/.

2. Väliscekid.

Peale sularaha-operatsioonide tuleb pangal toimetada ka transfertoperatsioone nii välis- kui ka sisepankade vahel. Seejuures tuleb eraldada kahte liiki operatsioone. Kas pank ostab ja annab väliscekke teise kodumaise krediiditasutuse nimel, või pangal on otsesed korrespondendid välismaal. Esimesel juhul ostab pank teise kodumaise korrespondendi arvel cekki, debiteerides sisemaa korrespondenti A. eesti kroonides ja cekki edasi lähetales tema sisemaa korrespondendi A. väliskorrespondendi B.-le, paludes cekki A. arvele krediteerida. Siin mängib pank ainult vahendaja osa, kusjuures välis- tehingud teostuvad teise sisemaa- ja väliskorrespondendi vahel. On aga pangal otseselt välismaal arved, siis võtab pank ostetud väliscekki, juhusel kui see otseselt tema peale ei ole antud, deviiside või cekkide arvele vastu debiteerides neid arveid. Deviiside arvet krediteeritakse ja cekk kantakse korrespondentide arvelt maha ajal, millal see väliskorrespondendile saabub. Panga peale otseselt aviseeritud cekid kantakse väliskorrespondendi arvelt maha, ning samal päeval teatatakse cekki väljamaksmisest deebet-aviisoga. Väliscekide ostmisel on veel tähtis pidada silmas järgmisi nõuded: 1/ tuleb võrrelda cekki väljaannud panga allkirjaproove, kui need pangal on olemas, 2/ kontrollida cekkiandja maksevõimet ja 3/, mis kõige olulisem, kas cekki esitaja esitatud cekisumma piirides on maksejõuline, et tarviduse korral oleks võimalik cekki ostmisega tekkida võinud kahjusid regressi teel tagasi nõuda. On cekid kontrollitud ja pangale vastuvõetavateks tunnistatud, siis pank võib neid ära osta. Selleks arvestatakse välja cekki vastuväärtus ostjate päevakursi järele, võetakse cekki esitajalt cekki edasiande pealkiri, märgitakse kassa lähetuslehele cekki vastuväärtus ja cekki vastuvõtja ametniku initsiaalid ja antakse kassapidajale väljamaksmiseks. Teine pool lähetuslehekesest antakse cekimüüa kätte, mille järele kassapidaja cekki vastuväärtuse välja maksab, pääle selle, kui ta on kontrollinud väljamaksmisele kuuluvat summat ja kas cekkil edasiande-pealkiri olemas. Päeva lõpul või töö vaheaegadel nõuab enesele välisjaoskonna ametnik cekkid kassast tagasi ja kirjutab cekki läheteate väliskorrespondendile, kopeerides sisekorrespondendile lähetatud debiteerimise teadaande ja vastava ära kirja. Üksikute vormularide tekst oleks järgmine:

Kommerts Pank.
Tartus.

A.
Tartu,193....

Barclays Bank Ltd.,
L o n d o n .

Dear Sirs,

Enclosed we beg to remit you for collection the undermentioned cheques. Please credit the total amount, viz. ----- to the account of the C Bank, Tallinn,

under advice to them.

Our No.

Order.

A m o u n t.

Commercial Bank.

B. & C.

Kirja ärakiri.

Kommerts Pank
Tartus.

Teatame, et ostsime täna T/arvel allmärgitud cekid ja
lähetasime

Barclays Bank Ltd.,

London,

paludes Teie arvet krediteerida.

Teatame, et kirjutasime Teie

Deebet'isse Meie nr. Kelle käsul. Välisraha Kurss.

.....
.....

ostetud cekkide arvel.

C. pangale,
Tallinnas.

Lugupidavalt
Kommerts Pank.

Sisemaa korrespondendi aviseerimise kirjade ärakirjad C kogutakse ühtekausta ja poogitakse kuude- või aastaviisi, vastavalt nende roh- kusele. Kaust nummerdatakse ja pitseeritakse, sest kogutud ärakirjad on üht- lasi ka kassa lisatokumendid, kuna nende ärakirjade päevase kokkuvõtte järe- le kirjutatakse kassakoguja order, debiteerides sisemaa korrespondendi ar- vet. Selline korraldus oleks otstarbekohane eriti neil kordadel, kui välis- cekkide väljamaksmine toimub suuremal hulgal, vastasel korral võib cekke väljamaksta sel teel, et igale välisceki esitajale kirjutatakse erikassa- order, võetakse ceki edasiandepalki ja kassaorder lähetatakse kassapida- jale väljamaksmiseks. Kirjutatakse eraldi kiri väliskorrespondendile ja tei- ne sisemaa korrespondendile. Sarnane kord on aegaviitvam ja sel juhul ei ole sugugi teostatud töö mehhaniseerimine. Eelkirjeldatud kord esineb Eesti Panga Tartu osakonnas. Väliscekide ostu suurenemisel oleks tarvilik ots- tarbekohasema arvestamise sisseseadmist. Kui pangal on otseselt välismaal korrespondentiarved, siis läheb töö selle võrra lihtsamaks, et sisemaa kor- respondentidele aviseerimine jääb ära, kuid ostetud väliscekke ei ole sob- vitav sel korral väliskorrespondentide arvel mahakanda, vaid neid tuleks kanda deviiside arvele niikauaks, kui nad saabunud korrespondentide asukoha- ni. Ainult peale selle aja möödumist kantakse need deviiside arvelt maha ja debiteeritakse väliskorrespondentide arvet.

Vahepealne deviiside arvele kandmine on eriti seepärast tähtis, et telegraafiliste maksekäskude andmisel võib väliskorrespondendi juures ceki mittesaabumisel kate puududa, mis võib tekitada pangale soovimata sekeldusi. Peale eelmainitute ostavad meie kommertspangad ka reisi/travellers/ cekke. Nende cekkide ostmisel tuleb jälgida, et ceki esitaja oma allkirja annaks panga ametniku juuresolekul ja, et cekiesitaja, peale ceki esitamise koha ja kuupäeva, märgiks cekile, kelle orderile viimane väljaantud on. Reisi-cekide edasiandmine ei ole küll seaduslikult keelatud, kuid on võltsimise võimaluste riisikoga seotud ja nende vastuvõtmisega peaks pangad eriti ettevaatlikud olema.

Kui panga peale on antud cekid mõne väliskorrespondendi poolt siis on nõuetav, et presenteeritud ceki kohta pangal vastav aviisokiri saabunud oleks. Kui aviiso ja esitatud ceki andmed ühtuvad, maksetakse cekk välja eelmainitud korras. Sarnased cekid aviseeritakse aviisi saamise kuupäeval, debiteerides otseselt väliskorrespondendi arvet. Ceki vastuväärtus kantakse aga kuni ceki esitamiseni väliscekide arvele, kust need väljamaksmisele kuuluvad.

Deviisidega kauplemise operatsioonide alla kuulub ka väliscekide müümine. Ceki ostja täidab vastava avalduse, märkides ära, kelle nimel cekk kirjutada ja ceki summa välisrahas. Välisjaoskonna ametnik arvestab välja näidatud summa vastu-väärtuse müüjate päevakursi järele ja kirjutab välja soovitud ceki, kopeerides ühtlasi ceki aviisot väliskorrespondendile, sisemaa korrespondendi krediteerimise kirja ja ärakirja. Kuna väliscekile vastuväärtust ei märgita, see aga sisemaise korrespondendi juures tarvilik on, siis märgitakse see eraldi sisemaa korrespondendile määratud ärakirjale. Kui pangal on väliskorrespondentide juures välisvaluutaarve, siis langeb ära sisemaa korrespondentide aviisokiri ja müüdud cekk kantakse väliskorrespondendi arve krediidipoollele. Lõpuks olgu mainitud, et deviisidega pangaoperatsioonide hulka kuuluvad välisvekslite, ning ostetud ja müüdud cekkide operatsioonid välismaksekäskudega, kusjuures nõuetav on, et väliscekid mitte ainult välisrahas, vaid ka välismaksekohtadele antud oleks x/. Kuna G. Obst'i järele xx/ deviiside liiklusega ühenduses olevad tööd suuremate ja tähtsamate pangajaoskondade tööde hulka kuuluvad, on operatsioonid sel alal meie pankades tähtsuseta ossa asetatud. Meie kommertspankade operatsioonid on ikkagi peamiselt piiratud laenude ja hoiuste iseloomu kandvate tehingutega. Eriti tähtsuseta osa mängivad meie kommertspankades operatsioonid deviisidega

x/ W. Kalveram - Bankbuchhaltung, 1926, lk. 73.

xx/ G. Obst - Bankbuchhaltung, 1925, lk. 7.

nüüd peale välismaksevahendite ja väärtmetallide liikumise korraldamise seaduse vastuvõtmist Riigikogu poolt 18.11.31 x/.

3. Sisemaised transfert-operatsioonid.

Sisemaised transfert-operatsioonid erinevad oluliselt õige vähe välismaistest.

a. Sisemaiseid maksekäske

antakse panga poolt mõnele kodumaisele korrespondendile, sellekohase aviiso kirjaga teda krediteerides. Panga kliendi poolt täidetakse vastav vormular, kus märgitud, kellele maksekäsk väljamaksmisele kuulub, rahasaaja aadress ja väljamaksmisele kuuluv summa. Peale kirjalikkude maksekäskude võib pank oma peale võtta telefoniliste ja telegraafiliste maksekäskude järele transfe-reerimist. Telefonilised ja telegraafilised maksekäsud olgu kokkulepitult šifreeritud, et võimalikke kuritarvidusi ära hoida.

b. Sisemaised transferdid.

Maksekäske võib ka asendada sisemaisete transfertidega, kusjuures selle väljakirjutamisel tuleb aviseerida sisemaist korrespondenti, kes siis saadud aviiso põhjal transferdi ettenäitamisel selle välja maksab.

Päeva lõpetamisel võib väljaantud väliscekidele ja sisemaiste transfertidele üldine koguja kassaorder teha, kusjuures kassaorderi lisal oleks spetsifikatsioonina näidatud üksikutele korrespondentidele krediteerimisele kuuluvad summad, kuna klientide poolt esitatud avaldused aga eraldi kauda kogutakse ja tarbekorral tõendavateks lisatokumentideks tarvitada võib.

F. Inkasso-jaoskond.

Meie kommertspankade operatsioonides ei oma inkasso-operatsioonid kuigi suurt tähtsust. Seepärast selgitame selle jaoskonna organisatsiooni kokkuvõtlikumalt.

Inkasso-operatsioonid ei ole oma iseloomult niivõrt riisikoga seotud, kui seda on vekslite diskont. Inkassoks võetud vekslite tasumata jäämisel pank ei kannata, ja seega lasub kogu riisiko tokumendi omanikul.

Arvestades asjaolu, et inkassotehingud meie kommertspankade tegevuses esikohal ei seisa, siis võib töö koondada ühe ametniku kätte. Kuna inkasso-operatsioonid harilikult ennast ei tasu, siis tuleb minimaalse tööjõuga läbi/saada ja selleks tööd nii organiseerida, et operatsioonide sooritamisel takistusi ega vigu esile ei kerkiks.

Meie kommertspankade inkasso-operatsioonest domineerivad vekslite sissenõudmised. Kuigi pangad peale eelmainitu toimetavad ka teisi inkasso operatsioone, nõudes sisse summasid cekkide, tirazeeritud väärtpaberite, maksekäskude, kauba dokumentide jne. järele, jäävad domineerivateks siiski esimesed. Pealegi püüavad pangad korrespondentide kaudu sissenõudmise vältimiseks, mittekohalise maksekohaga vekslid rediskonteerida keskpangas, et niiviisi vabaneda vekslite inkassoks lähetusest; sel põhjusel on inkasso-operatsioonide hulk meie kommertspankades veelgi langenud.

1. Inkasso-tokumentide vastuvõtmine.

Peale inkasso üldmääruste allakirjutamist annab klient inkasseeritava tokumendi pangale. Selle juures klient peab täitma järgneva vormulari:

.....

Nr.....

Kommerts Pank.

Inkasso.

Lisandatud tokumendid palun.....inkassoks vastu võtta ja saabunud raha m/.....arvele Teie juures hüvistada m/.....välja maksta.

Teie inkasso-kulud maksta...../tuleb maksja poolt sisse nõuda.

Protest.....nimel.

Dokumendid	Nr.Nr.	S u m m a	Tärmin.	Maksekoht.	Maksja.
Sisseandja:.....					
Aadress:					

Kommerts Panga inkasso tingimused on minu poolt läbiloetud ja need minule kohustavaiks.

/Allkiri/.

Pöördel.

Inkasseerimise üldtingimused.

- 1/Pank ei kontrolli inkassoks antud dokumentide vormilist kokkuseadmist ja seadusepärasust.
- 2/Pank lähetab inkassoks antud dokumendid tähitult kliendi kulul ja riisikol oma korrespondendile, kui kliendilt selleks muud korraldust pole tehtud, ja vastutab posti peal dokumentide kaotsiminekul ainult summaga mis posti seaduses sel juhul ettenähtud.
- 3/Pank võtab inkasseerimisel kõik vahendid tarvitusele, klientide huvide kaitseks, ei vastuta aga notari süü läbi tekkinud vigade eest protestimisel. Pank ei vastuta kursi kõikumistel tekkinud kahjude eest välisvaluutalistelt dokumentidelt, samuti ka viivituste eest, mis maksmata dokumentide või protestitud vekslite tagasilähetusel võivad tekkida, ega kahjude eest, mis vigade ja eksimuste tõttu kirjavahetuses panga korrespondendi süü läbi võiksid tekkida.
- 4/Vekslite mittemaksmisel ja notarile protestimiseks andmisel tasub klient pangale protesti- kui ka muud kulud. Kui kliendil on pangas jooksev, kontokorrent või muu arve, kirjutatakse kõik need kulud kliendi arvelt maha, sellest temale teatades.
- 5/Vekslite aktsepteerimiseks andmisel, dokumentide tagasiandmisel protestiga kui ka ilma, ja dokumentide franko väljaandmisel pank nõuab kulud inkassotariifi järele.
- 6/Kõik kliendid, kes panga vahetalitust inkasso-operatsioonideks tarvitavad, tunnistavad oma kohta kehtivaks peale ülevaltähendatud määruste ka veel teisi inkasso-operatsioonide kohta käivaid üldiseid panga määrusi.

Kliendi sellekohase nõudmisel on pank kohustatud väljaandma sellekohase kvitungi. Panga poolt vastuvõetud dokumendid kuuluvad registreerimisele ja arvestamisele. Dokumentide vastuväärtuse arvestamine inkasso komiteendi heaks toimub peale inkasso-operatsiooni täitmist. Sellega ei moodusta inkasso-dokumentide portfelli panga bilansis mingit reaalkaalu ja inkasso dokumentide arvestus toimub väljaspool bilanssi.

2. Inkasso dokumentide arvestus.

A. Zenkovsky x/ mainib, et pank mõnel juhul, võttes vekslid vastu inkassoks oma korrespondendilt, krediteerib korrespondendi arvet kohe inkassodokumendi saamisel. Sellega jääb ära tavaline kirjavahetus, nagu vekslitunnituse saatmine, selle asemel saadetakse aga arvele kandmise aviiso märkusega, et pank jätab enesele õiguse aviseeritud summa mahakandmiseks, kui see tähtpäeval tasutud ei saa. Valuteeritakse sarnaseid vekslid mitte vekslit saamise, vaid tähtpäeva väärtusega. Sarnane inkasso-dokumentide arvestus nõuab nende arvestust bilansis. Selleks tuleks veksli läbi kanda järgnevalt:

Inkasso dokumentide arve

Jooksvale arvele või
Kontokorrent-arvele või
Korrespondentide-arvele.

Inkasso-dokumentide arvestus väljaspool bilansi tähistatakse memoriaallausendiga:

Inkasso-dokumentide arve
Komiteendi arvele.

Sarnane inkasso-dokumentide arvestus, nagu see A. Zenkovsky poolt mainitud, on meie panga praktikale tundmatu. Nii arvestavad kõik meie kommerts-pangad ja rõhuv enamuse välispanku oma inkasso-portfelli väljaspool bilanssi. Sellega langeks ära inkasso-dokumentide arvestamine enne tähtpäeva, ja meie kommerts-panga praktikas levinud korda tuleb täiesti kohaseks pidada.

Inkasso-tokumentide maksjatele 1/teatelehtede väljakirjutamine, 2/tokumentide tärimini-kaartide, 3/aviseerimise-kirjade kirjutamine ja 4/lahtiste lehtedel registri pidamine võib ühe töökäiguga kopeerimisel kirjutada. Näitena toome "B" panga töömehhaniseeringu inkasso töö alal:

1. Inkassoks saadud dokumentide arvestus. Lisa nr. 8.

A. Kliendile saadetava teadaande kirjutamisel kopeeritakse üht-lasi osa

B-st, milline jääb tähtpäeva kaardiks ühes ära kirja

C-ga

D. jääb aga inkasso dokumentide registri lahtiseks leheks, millised korjatakse kausta nummeratsiooni järjekorras.

Tokumendi tasumisel muutub B, C, D. ülesanne. Endine tähtpäeva kaart BC ja D registrilehena kopeeritakse ühe töökäiguga krediteerimise kirja kirjutamisel, kusjuures nüüd B lähetatakse inkasso komitendile krediteerimise teadaandena, C jääb ära kirjaks või tarvitatakse seda kassa tokumendi lisana, kuna D paigutatakse registrisse tasutud inkasso dokumentide jaotuse juure ehk kogutakse eri kausta nummeratsiooni järjekorras.

2. Inkassoks lähetatavate dokumentide arvestus. Lisa nr. 9.

A. Inkassoks lähetuse kiri ja

B. selle ära kiri,

C. Jäävad esialgu tärimini leheks ja täidetakse

D. ainult esimene osa A kirjutamisel kopeerimise teel.

E. Jääb korrespondentide juure lähetatavate inkasso dokumentide registri lahtiseks leheks.

Korrespondendilt tokumendi tasumise teadaande saabudes täidetakse ühe töökäiguga kopeerimise teel C, D, E täielikult, kusjuures C saadetakse inkasso komitendile ühes hüvistusteadaandega. Ära kiri D jääb ^{memoriaal või} kassa tokumendi lisaks ja E asetatakse tasutud dokumentide kausta nummeratsiooni järjekorras.

Ka siis, kui pangal inkasso-operatsioone vähemal arvul ette tuleb, on eelmainitud süsteem täiesti vastuvõetav. Ka vähemaarvuliste operatsioonide juures on dokumentide registri pidamine, inkasso tokumendi tähtpäeva teadaannete saatmine ja krediteerimise aviiso lähetus vältimatu - miks seda tööd mitte sooritada, kopeerides kõiki tarvilikke andmeid ühekordsel kirjutamisel. Tokumentide registreerimine, säilitus ja tasumine ei erine diskonto-

B.Pank

Tartu,.....

Teatame,et meie pangas on järgmine inkasso dokument, mille tähtpäeva palume silmas pidada.

Nr.Nr.	O r d e r	Tähtpäev	S u m m a

Panga kassa on avatud kella 9-14.
Mittemaksmise korral lähetatakse veksel järgmisel päeval kell 14 notarile.
Käesoleva teadaande palume ettenäidata.

B.& C.

B.Pank

Tartu, 193__ a.

Teatame,et allmainitud dokument tasutud on ja tasu Teile alljärgnevalt hüvistasime.

Maksja	No.	O r d e r.	Tähtpäev	S u m m a

+viiv.kasvik
- Ink.kom.& porto

Kandsime Teile arvele val.

saadame Teile ligil.cekis

B.Pank.

D.

B.Pank.

Raamatuväärtus

M a k s j a	No.	K e l l e k ä s u l	Tähtpäev	S u m m a

+ viivit.%%
- Ink.kom.&porto

kandsime Teile arvele val.

saadame Teile ligil.cekis

Komitent.

B. PANK.

Lisandatult lähetame Teile inkassoks alljärgneva vekсли. Sissetulnud summa palume kanda

M a k s j a	No.	O r d e r	Tähtpäev	S u m m a

Korrespondent. Protest _____ nimel. Kättesaamist palume kinnitada.

Kõige austusega

B. PANK.

B. PANK

Teatame, et allpoolnimetatud dokument tasutud on ja tasu Teile alljärgnevalt heaks kirjutasime:

M a k s j a	No.	O r d e r	Tähtpäev	S u m m a

Korrespondent. Protest nimel _____ + viiv. %% _____
- Ink. prov. & porto _____

kandsime Teile arvele val. _____

saadame Teile ligil. cekis

Kõige austusega

B. PANK.

B. PANK.

Raamatuväärtus

M a k s j a	No.	O r d e r	Tähtpäev	S u m m a

Korrespondent Protest nimel _____ + viiv. %% _____
- Ink. prov. & porto _____

kandsime Teile arvele val. _____

Komitent. saadame Teile ligil. cekis

vekslite samadest operatsioonidest ja seepärast ei peatu nende juures pikemalt.

Inkasso-operatsioonid ei ole pangale niivõrt kasutoovateks, kui-
võrt klientuuri võitmiseks, panga operatsioonina tarvilikud. Kliendil, kellel
suuremal arvul inkasso-operatsioone, võib arvestuse lihtsustamiseks avada
enesele jooksva arve, eriti siis kui pangaasjamine osutub kiireks ja korra-
likuks ning võib sellega pangale püsivaks kliendiks saada.

G. Keskarvepidamine.

Üksikud pangatehingud ei võimalda anda ülevaadet pangategevusest oma mitmekesiduse ja operatsioonide rohkuse tõttu. Kuid teisest küljest on otse uskumata, et pangategevuse üle võiks puududa ülevaade.

Ülevaate saamiseks peab panga raamatupidamine nii organiseeritud olema, et üksikud tehingud niitidena kokkujooksevad keskkoha, kus koostatakse panga tegevuse üldpilt. Seda ülesannet täidab keskarvepidamise-jaoskond.

Päeva jooksul sooritatud tehingute kokkuvõtted tehakse üksikutes jaoskondades, kes varustavad koondandmetega keskarvepidamist.

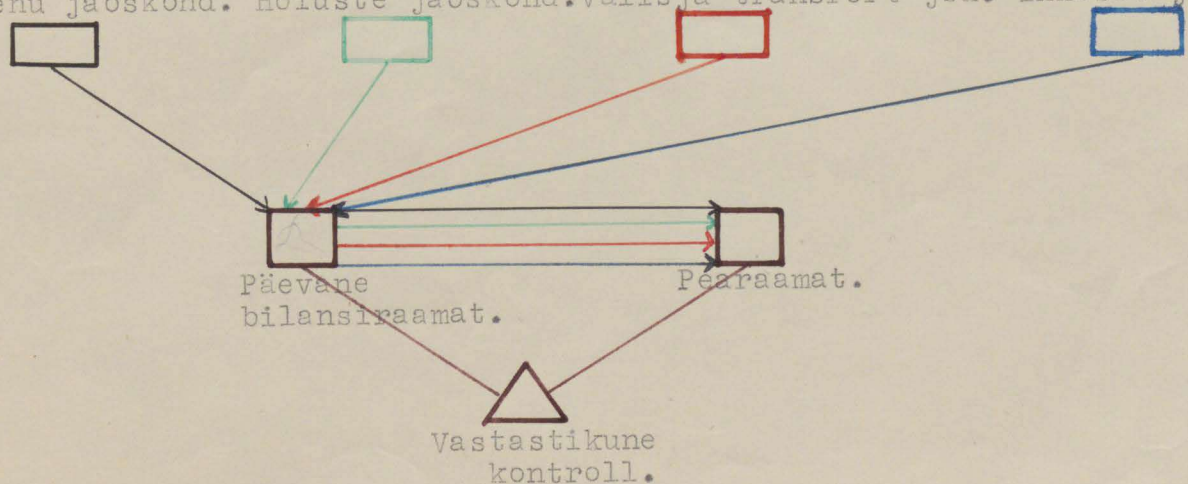
Suuremad jaoskonnad koostavad keskarvepidamise töö kergendamiseks jaoskonna primanota/ehk eelmärkmed/, milles märgitud jaoskonna üksikud tehingud ja näidatud erilahtrites, milliste arvete kaudu summad kantud.

On mõnel alal eriti palju ühesuguseid tehinguid, siis peetakse veel abiraamatuid, nagu kontokorrent- või hoiuste-päevaraamatud, kus iga päeva lõpul tehtud kokkuvõtte kantakse jaoskonna primanotasse, märkides päevaraamatu kokkuvõtte pearaamatu vastavatesse lahtritesse.

Jaoskondade primanotad koondatakse siis keskarvepidamise jaoskonda ja siin koostatakse koondprimanota. W. Kalverami x/ järele on keskarvepidamistööde koostamine liigestatud järgmiselt 1/ koondprimanota 2/ pearaamat, 3/ arvete lõpetamise primanota ja 4/ bilansiraamat.

Sarnane arvete liigestamine on mõeldav suuremate pankade tegevuses, kuna meie kommertspankade tavalise tegevuse juures jätkub 1/ üksikute memoriaal- ja kassatokumentide koondamisest ühisesse kausta, mille kogusumma võrdub panga tehingute käibega 2/ päevasest bilansiraamatust, kus üksik arved on juba ettetrükitud ja kus erilahtrid arvete saldo tarvis, memoriaali ja kassa deebet- ja kreditooperatsioonide tarvis eraldi ja 3/ pearaamat.

Skemaatiliselt koonduksid tokumendid arvestamiseks järgmiselt:
Laenu jaoskond. Hoiuste jaoskond. Välisja transfert jsk. Inkasso jsk.

Eelnäidatud skeemi järele lähetatakse üksikute jaoskondade kassa ja memoriaal üksik- ja koondorderid päevabilansi koostamiseks keskarvepidamise jaoskonda, kus tokumendid peale päevabilansi koostamist omakord pearaamatust läbi kantakse. Peale kannete sooritamist võrreldakse aegajalt päevabilansi andmeid pearaamatu andmetega, mille järele saldode ühtumisel võib asuda kuu ehk aasta bilansi koostamisele.

Sarnase korralduse juures oleks raamatupidamise operatsioonide sooritamine usaldatud ühe ehk kahe isiku kätte, kuna üksikuid operatsioone arvestaksid vastavate jaoskondade ametnikud, nende koostamine ja viimistlemine alluks keskarvepidamise ametnikule. Kuna meie krediitasutiste seaduse § 75. on ettenähtud päeva- ja abiraamatute pidamine ja selle juures on lubatud ainult abiraamatuid pidada lahtistel kaartidel, siis päevaraamatu pidamine on vältimatu. Töö lihtsustamiseks jatkuks päevaraamatu pidamisel ainult arvete nimetuste sissekandmisest ja ühte kausta koondatud kassa- ja memoriaal-tokumendid oleksid täiendavaks ja selgitavaks materjaliks päevaraamatu sissekannetele. Siin kohal jatkuks aga täielikult dokumentide kausta kogumisest nädalate- või kuudeviisi, nende pitseerimisest ja sellele järgnevat nummerdamisest, ning kausta esimesele leheküljele või kaantele tuleks siis märkida dokumentide üldsumma. Sellega langeks ära seaduses nõutud päevaraamatu pidamise tarve.

Keskarvepidamise tööle võib määrata ühe raamatupidamist tundva ametniku, kuna kontrolli teostaks panga inspektor või selle puudumisel pearaamatupidaja.

Üldiselt aga kuulub üksikasjaline keskarvepidamise töö kirjelduse selgitamine pangaraamatupidamisse, mille tõttu puudutasime siin kohal seda jaoskonda ainult üldjoonis.

H. Registratuur, ekspeditsioon ja arhiiv.

Üksikute pangatehingute sooritamise ei lõpe veel mitte töö panga operatsioonega. Võimalike järelepärimiste või lahkarvamiste^{selgitamiseks} ning üldpildi saamiseks mõnest operatsioonist võib aegajalt osutada vajalikuks ülevaate saamine operatsiooni üldkäigust. Panga revisjonide puhul on ka sageli nõuetavad operatsiooni selgitavad lisad. Panga tegevusega ühenduses oleva materjali hajuva mahu juures oleks võimatu orienteeruda, kui poleks eeskujulikult korraldatud panga arhiivi. Selle nõude kohase edu saavutamiseks on tarvilik, et pangas käibiv kirjavahetus ja muud dokumendid oleksid koondatud 1/ saabunud ja lähetatud kirjade, 2/ kassa, memoriaal-dokumentide kaustadesse ja et 3/ panga raamatud oleksid aastatekaupa korraldatud sarnaselt, et neid oleks võimalik leida suurema vaevata.

1. Saabunud kirjad.

Pangale aadressitud kirjavahetus avatakse panga inspektori või selle puudumisel raamatupidaja poolt, kellel pangategevusest alati täielik ülevaade peab olema. Peale posti avamist jaotatakse kirjad jaoskondade järele, registreeritakse registratuuri numeratsiooni järjestikus ja antakse allkirjade vastu jaoskondade juhatajaile. Peale kirjade täitmist lähetavad jaoskonnad kirjavahetuse registratuuri, kus nad korraldatakse arhiivi paigutamiseks.

2. Lähetatud kirjad.

Lähetatud kirju võib samuti nummerdada ja sellekohasest raamatust läbi kanda, kuid sarnane korraldus võib muutuda ülearuseks, kui kogu arhiiv on korraldatud tähestikuprintsiibil. Siin jätkub kirjade lähetusel võetavate
/ära kirjade korraldamisest arhiivi, kuna kirjade registrist läbi kandmine ülearuseks osutub. Lähetatud kirjade nummerdamist ei tarvitata suurem osa meie kommertspankadest ja samuti ei ole see tarvitusel suuremas osas välismaa pankades kirjade lähetusel.

3. Arhiivi korraldus.

Arhiivi organiseerimisel on otstarbekam teostada alfabeediline korraldus, nii saabunud, kui ka lähetatud kirjavahetuse suhtes aastakäikude kaupa. Mõne asjaosalise kirjavahetuse suureks paisumisel võib kirjavahetust omakorda kuupäevade järele korraldada ja kui ühe ja sama isiku kirjades leidub veel teisi asjaosalisi, siis võib seada nende kohta käiva kirjavahetuse korraldamiseks erikartoteegid. Näiteks pank korrespondeerib Midland Bank Ltd.-ga, Londonis, kõik kirjavahetus selle pangaga paigutatakse Mid-tähe alla. Kuid kui nüüd juhtub, et Midland Bank annab ühes kirjas mitu maksekäsku, siis

tuleb juba sellele väliskorrespondendile lisakartoteek sisseseada, mille abil võimalik igal ajal soovitud isiku kohta andmeid leida. Samuti korraldatakse ärraamatuid ja tokumente, kusjuures ärraamatud koondatakse aastakäikude kaupa tähestikulisse järjestikku ja tokumendid paigutatakse aastakäikude ja päevade järjestikku. Sellise korralduse juures on võimalik anda vastust suurema ajakuluta igasugustele järelpärimistele.

Ühes kommertspangas ei olnud veel aastate eest mingisugust arusaamist arhiivi tarvilikkusest ja selle korraldamisest, ja tokumendid ja kirjavahetus hoiti alal juhuslikult kokku seotud pakkides, korraldamata, põrandal hunikus. Arusaadav, et säärase korralduse juures pangal äärmisi jõupingitusi tarvis läheks mõne järelpärimise rahuldamiseks, ja üksikute andmete otsimine-leidmine kujuneb palju aegaviitvamaks, kui andmete süstemaatiline kogumine igapäev. Eesti kommertspanga töö organisatsioon ei nõua aga mitte ainult korraliku jooksva töö sooritamist, vaid ka ajakohast üldorganisatsiooni.

Töö koostamisel kasutatud kirjandus.

1. W.le Coutre, Organisations-Lexikon, 1930.
2. J.F.Davis, Bank organization, management and accounts, 1930.
3. Europäische Banken, Bilanzen und Konzerne, Prag, 1931.
/Välja antud - Verlag "Die Wirtschaft."
4. Ю.Филиппов, Банковое дело, 1926.
5. Firestone, Mein Kampf um den Erfolg, 1928/Saksakeelne tõlge/.
6. W.Kalveram, Bankbuchhaltung, 1926.
7. F.Leitner, Bankbetrieb und Bankgeschäfte, 1925, lk.214.
8. H.Niklisch, Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, 1928, I ja IV.
10. G.Obst, Bankbuchhaltung, 1925.
11. G.Obst, Bankgeschäft, 1930.
12. A.Piip, Kaubandusõigus, 1933.
13. M.Pung, Ed.Vendelin, A.Kukk, Krediitasutiste seadus seletustega, 1932.
14. G.v.Schulze-Gaevernitz, Die deutsche Kreditbank, 1922.
15. F.Somary, Bankpolitik, 1930.
16. А.Зеньковский, Техника банкового дела, 1928.

- - -

1. Eesti Pank - Monthly report 1933.
2. Riigi Teataja 1931, 1932, 1933.
3. Riigi Teataja Lisa 1931.
4. Times, September 1933.a.

- - -

1. Majanduseministri ringkiri nr.3301 J 20.XII.32 aktsia ja linnapankadele ning ühistegeliste krediitasutistele.

AUHINNATÖÖ
374 332

1 0300 01155810 5